

bium (168) admodum honeste rexit, proprioque labore in possessionibus diversi generis magnifice ampliavit. Primo autem anno ordinationis domni Danielis episcopi insurrexerunt quidam viri iniquitatis contra eundem abbatem, virum venerandum, et quæcunque criminosa de ipso potuerunt confingere, auribus pontificis crebra et importuna delatione veriti non sunt inculcare, et quia, sicut beatus dicit Gregorius: *Animo in multis occupato facile ab adulatoribus subripitur*, rem ita ut conficta erat, episcopus esse credit. Vix ita venerabilis Regnardus sine canonica audientia, nec accusatoribus seu testibus legitimis convictus, vel confessus de objectione criminis, abbatiæ privatur honore, rejicitur de monasterio cum universa sibi dilecta congregatione. Mirum sane de tanto viro, domno videlicet episcopo, quod tam crudelem et tam precipitem in pastorem simul et ovile potuit dare sententiam, et quod nulli prorsus parcendum ob unius accusationem judicavit, nisi forte, ut quidam tunc conjiciebant, sicut et postmodum rerum probavit eventus, hac occasione id eum fecisse, ut quibusdam Augustiniani ordinis regularibus, de exteris ascitis nationibus, eundem locum commendaret. Predictus vero domnus Regnardus quarto decimo post depositionem sui regi-

minis anno, tribulationes ejus et patientiam Domino misericorditer respiciente, Zazovensis cenobii abba constituitur, Metensis genere, discretissimus moderator vitæ monasticæ, dilectionis et affabilitatis gratia preditus, humilitatis et mansuetudinis virtute constantissimus, omni morum elegantia melioribus per omnia comparandus. Cui pro hominum suorum defensione stare vigilantissima semper cura fuit, cui pro assertione veritatis nec regia majestas nec principum potestas terrorem vel ruborem unquam invenire valuit, ejus animum nec prosperitas ad inane unquam emolliivit leticiam, nec adversitas ad perniciosam deiecit mestitiam; vir in cunctis suis eventibus eundem leticiæ semper preferens vultum. Universæ congregationi plus amore quam terrore studebat preesse, tantum namque humilitati se subdiderat, ut cum esset omnium in congregatione dignior et sublimior, in omnibus suis actibus subiectione se exhiberet. Ad humilia etiam quæque opera nullus eo promptior, nullus agilior, nullus efficacior; fuit in eo peritia pingere vel sculpere quaslibet imagines ligno vel osse vel etiam diversi generis metallo, fabrilis quoque non ignarus fuit artis, et omnis quæ ex vitro fieri solet compositionis ²⁴⁴

CANONICORUM PRAGENSIIUM CONTINUATIONES COSMÆ.

[GERLACH.] In diebus illis regnante in regno Romanorum rege Conrado, et in Bohemia principante duce Sobieslao, Zdico qui et Henricus, bonæ memoriæ Olomucensis episcopus, habitum nostrum, quem Iherozolinis viderat, super sepulcrum vitæ suscepit eum multo, sicut tradunt, ymbre lacrymarum, et abdicatis ibi tam esu carniæ quam cæteris vitæ blandimentis, reportabat memorato duci et Bohemis sicut novum hominem ita et novum ordinem. Quo duce in brevi defuncto, successor ipsius illustris Vladislaus, nec non et uxor sua nobilissima Gedrudis, soror prædicti regis Conradi, succensi exemplo et hortatione præfati episcopi, novam ecclesiam novo condunt ordini, erigentes fabricam venustissimam in monte Strahow, mutato nomine ipsius in monte Syon, anno Domini 1140, quibus optime cooperabatur idem episcopus, maxime in spiritualibus, coadunando undecunque posset religiosos fra-

tres, quibus et præfecit in primis quendam Blasium. Postquam vero liquido comperit de institutione Præmonstratensis ecclesiæ, quod inde esset initium ordinis et magisterium vitæ regularis, illico habita deliberatione cum ipsis fundatoribus, unanimi voto miserunt, et de Stenveldensi domo conventum postulaverunt. Et quidem tunc temporis ordo noster, licet necdum dilatatus, magno tamen fervebat zelo, tum in Præmonstrato tum in omnibus ecclesiis nostri ordinis, et maxime in Stenveldensi ecclesia, quæ nullam habuit vel habet in religione secundam. Cujus tunc suavissimo tracti odore principes terrarum, undecunque gaudebant ecclesias fundare novas, et personas ordinis evocare ad illustrationem provinciarum suarum. Inter quos et isti fundatores, de quibus modo sermo est, porrigentes petitionem suam prius capitulo, deinde Stenveldensi ecclesiæ, quod pie postulant pleno comprehendunt effectu. Nam

VARIÆ LECTIONES.

²⁴⁴ Finitur hic in utroque codice 4. 4^a. supplementum monachi Sazavensis. In 4. sequitur vita sanctæ Ludmilæ brevissima a Menkenio edita in cujus demum fine leguntur verba: Explicit liber IIIus in chronica Boemorum.

NOTÆ.

(168) Selau in circulo Czaslaviensi.

committitur Stenveldensi præposito, ut negotium eorum promoveat et desiderata concedat. Porro præpositus, vir Deo plenus, non tardat in hiis quæ in mandatis acceperat, sed assumptis secum fratribus et domino Godeskalco, qui postea abbas in Syloa factus est, proficiscitur in Bohemiam. Pragam venit, devote suscipitur, obligat se ad susceptionem loci, tandemque repatrians, dimittit ibi memoratum Godeskalcum a latere suo cum fratribus, qui conventui habitacula præpararent interim lignea. Quibus paratis, iterum post anni circulum idem præpositus revertitur, adducens secum conventum clericorum una cum abbate quem elegerant, cui nomen Gezo, qui dominum Godeskalcum libenter apud se retinisset, sed præpositus suus jubet eum redire in Stenvelt ad id expectandum quod ei divinitus fuerat præordinatum.

Nec absurdum puto, si paucis exprimam qualiter idem Gezo, primus abbas Strahoviensis, primum in Stenvelt ad conversionem venerit, in hoc enim confitebuntur Domino misericordie ejus, qui miris modis prædestinatos suos vocat. Cum esset ipse in Colonia canonum custos et majoris ecclesie, vir dives et delicatus, quadam nocte per somnium putabat fratres suos concanonicos tanquam in gyro consedere, seque in medio eorum, cum ecce adstitit ante eos quidam horribilis aspectu, qui virga quam manu gerebat percussit primum in capite, deinde alterum, tertio tertium, et ita flagellavit omnes hinc et inde a dextris ejus et a sinistris; postremo, cum vellet percutere et istum, declinavit ictum, et sic exiguavit. Quam visionem secuta est mors ipsorum, et omnes in brevi ex hac luce sunt subtracti, eo videlicet ordine, quo visione fuerant percussi; quod ille videns et mori timens, fugit tanquam unicornis, et confugit in Stenvelt ad portum monasterii, conversatus ibi juste atque regulariter usque in diem quo assumptus est in abbatem. Sane idem Gezo vir erat totius probitatis et industrie, providus dispensator tam in spiritualibus quam temporalibus, magnus zelator discipline, cujus institutione viget adhuc et regitur Strahoviensis ecclesia. Ita memoria ejus in benedictione est, cum post mortem non moritur, et opera ejus rediviva semper cum vivere protestantur.

[VINCENT.] Anno dominicæ incarnationis 1154. rex Conradus viam universæ carnis ingreditur, pro quo Fridricus suus patruelis, dux Sveviæ, miles armis strenuus, in regem eligitur, qui totius orbis gubernacula regere cepit.

Anno dominicæ incarnationis 1155. dux Wladislaus a rege Fridrico in maximam recipitur gratiam. Filii autem Sobieslai exules domino regi Fridrico adherent fideliter, et ab ipso et principibus ejus honorifice tractantur.

Anno dominicæ incarnationis 1156. rex Fridricus collecta plurima principum et aliorum militum multitudine, Henrico duce Saxonie et Fridrico, filio regis. Conradi, aliisque principibus sibi adiunctis,

Romam ad papam Adrianum, ut eum ad cæsarem jure debito consecraret, iter cum forti manu militum arripit. Cum autem in exitu Alpium ante Veronam civitatem ad Gervardam castellum inexpugnabile perveniunt, Veronenses tanquam de suo jure transitum sibi et suis prohibent, dicentes eum non esse in cæsarem consecratum, propter hoc eum ex eorum jure eis debere pecuniam persolvere, si inde Romam transire velit; postquam autem eum in cæsarem consecratum receperint, ei tunc honorem ut cæsari debitum persolverent, non ante. Hæc rex Fridricus audiens iram reprimit, et eam dissimulans, verba dans bona, pecuniam quam exquirunt eis promittit, et tanquam super hoc securitate data, Veronam illæsis exercitibus suis transit. Regalibus itaque ultra positis exercitibus, mandat Veroniensibus ut pro debita pecunia veniant; qui verbis ejus credentes, 15 nobiles, plurimis nobilibus eis adjunctis, pro pecunia eis promissa ad regem dirigunt. Quos rex hilari vultu suscipiens, de promissa pecunia verbis datis optimis, eos capi præcipit. Et cum quidam ex eis de propinquiori linea cognatum ejus se esse diceret, et hoc testimonio comprobaret, propter hoc eum altius tanquam nobiliorem suspendi præcipit, posteris suis hoc relinquens exemplum, et cæteris timorem incutiens, ne talia contra dominos suos agere præsumant.

[VINCENT.] Interea Papienses, Cremonenses ei tanquam domino suo carissimo cum multa electa militia occurrunt, et in servitium ejus regiam viam proficiscuntur. Tandem rex optatam ingreditur Romam, et in constituto tempore a domino papa Adriano in imperatorem consecratur. Cumque consecratione peracta in stationibus regalibus, in planitie pulcherrima ante regiam urbem Romam positas, de eorum jure cibos sumerent, Romani antiquum fastum somniantes, de domini imperatoris consecratione tanquam contra eorum voluntatem facta indignati, forti manu contra ipsum armantur. Quid plura? Armatae acies contra Tyberim progrediuntur. Hæc dum imperator audit, contra armat exercitus, et nullum in eos insultum fieri præcipit, quo usque in planum progrediantur. Lateranenses contra imperatoris exercitus in planum campum egrediuntur. a primis aciebus congregiuntur, fit pugna; verum tamen cum imperator Fridricus cum filio regis Conradi et aliis principibus eos in fronte viriliter cæderet, Henricus dux Saxonie eos a ponte Tyberis a tergo, ut vir bellicosus, armis fortiter invadit, et cum jam ad ferream portam, quæ in medio pontis est, fere pervenissent, Lateranenses hoc conspicientes, et inter duo mala minus malum eligentes, tam ab hostibus quam a suis ferream portam claudunt, et sic miserabiliter prostrati, quidam gladio, quidam naufragio interierunt, reliqui capti, domino imperatori numero 400 sunt presentati. Quos dominus imperator Petro, Romanæ urbis præfecto, qui ei fideliter adhæserat, tradidit, cujus ipsi tam Romæ palatia quam alias munitiones destruxerant, ex

quibus præfectis urbis quosdam pro tanto ausu **A** punivit suspendio, a quibusdam ad destructa sua reedificanda palatia plurimam accepit pecuniam, et sic imperator in planissimis campis optata potitus est victoria. Post hanc itaque imperator victoriam, cum domino papa Adriano fœdere et pacto inito, quod Romanos, qui hostes imperii se fecerant, nec ipsum regem Siciliae, qui imperio non obaudiebat, sine consilio et voluntate domini papæ, nec e converso dominus papa sine consilio et voluntate domini imperatoris in gratiam eos reciperet, feliciter in Lombardiam revertitur. Mediolanensium itaque non immemor offensæ, Terdonam civitatem, Spoletum non longe ab urbe Roma jam destructo, quæ contra imperatorem cum Mediolanensibus juraverat, obsedit, et forti militia eam cingens, Papiensibus, Cremonensibus et aliis Lombardiæ civitatibus ei auxilium præbentibus, plurimis ex utraque parte peremptis, funditus destruit, victis solam salutem tribuens. Hæc ista regalis et fortissima civitas Terdonæ vicina, quæ cum ea juramentis Mediolanensibus assibilaverat, considerans, ad dominum imperatorem confugit, et secundum voluntatem ejus omnes turres et munitiones suas destruens, eum suo placat servitio.

Anno dominicæ incarnationis 1157. Fridricus imperator generalem curiam Wirezburk in festo pentecosten principibus suis indicit, ubi dominam Beatricem, filiam ducis Burgundiæ, specie et decore quodammodo quasi humanas formas superantem, tanquam divinam sobolem sibi jungit matrimonio. **C** Hiis nuptiis inter alios principes dux Wladislaus cum domino Daniele Pragensi episcopo affuit; sicut tanti imperatoris decet, nuptiæ celebrantur feliciter. Ubi dominus imperator intolerabilem superbiam Mediolanensium aperit suis principibus, qui, hoc audito, ut tanquam hostes imperii digna corrigantur pœna, dant consilium.

Anno dominicæ incarnationis 1158. Fridricus imperator ducis Wladislai exulis Poloniæ et sororis suæ, quæ ei matrimonio juncta fuerat, misertus, ad eum ducatum suo restituendum in Poloniam parat exercitus, quam cum plurimis intrans exercitibus crudeliter devastat. Principes autem Poloniæ tantæ fortitudini ejus resistere non valentes, mediante **D** duce Wladislao Bohemiæ, ad gratiam ejus veniunt, sic tamen, quod nudos gladios supra colla sua portantes, imperiali repræsentantur majestati; in gratiam domini imperatoris recipiuntur, pro satisfactione datis obsidibus, et juramentis receptis, quod contra Mediolanum 300 armatos milites in auxilium domino imperatori mittere debeant.

Anno dominicæ incarnationis 1159, dominus imperator solemnem curiam suis principibus in natali Domini Magdeburk indicit, ubi portatis regalibus et solemnitate feliciter peracta, ut regii sanguinis sui memores ad conterendam Mediolanensium superbiam, ei suum præbeant auxilium, eos commonet et exorat. Quod principes ejus unanimi voto ei fideliter pro-

mittunt. Wladislaus quoque dux Bohemiæ tantos et tot principes contra Mediolanum in arma jam paratos esse considerans, in persona sua cum sua militia ei in adiutorium se venire promittit. Dominus quoque Daniel Pragensis episcopus cum suo duce hunc laborem contra Mediolanum suscipere non recusavit. Ob tantum laborem imperator Wladislaum ducem Bohemiæ regio exornat dyademate, de duce regem constituens. Fridrici imperialis finitur curia, contra Mediolanum parantur arma, undique Mediolani sonat obsessio. In condicto tempore ad obsidendum Mediolanum de diversis partibus mundi moventur exercitus; Fridricus imperator et sui duces, marchiones et alii principes contra Mediolanum proficiunt. Wladislaus rex Bohemiæ, prior Alpes superat, et Veronam feliciter transiens, ante Brixiam civitatem regiam suos ponit exercitus. Brixenses contra eos exire nec tantæ militiæ se committere presumentes, solummodo muros suos custodiunt. A Bohemis tota Brixensis devastatur provincia. Post pauco tempore imperiales exercitus adveniunt, pro adventu imperatoris omnes exercitus tripudiant gaudio. Super Olcam flumen regium imperiales ponuntur exercitus. Ad Aduam flumen vehementissimum perveniunt, ubi pontes fractos inveniunt, et Mediolanensis provinciæ maximam multitudinem hominum, transitum aquæ eis prohibentium. Supra ripam juxta præruptum pontem imperialia ponuntur tentoria, quibus undique replentur campi; infra autem has stationes fere per milliare domini Wladislai regis Bohemiæ et domini Danielis Pragensis episcopi et aliorum principum Bohemiæ ponuntur tentoria, post tot labores dulces capiuntur cibi. Interea Odolen filius Zris, miles strenuus, cum duobus militibus vadum invenire prætemptat, quod non inveniens mediis fluctibus se committit, uno tantum socio eum sequente, quos mediis fluctibus sic rotari vidimus, quod nunc ipsi super equos, nunc equi super eos rotari videbantur. Tandem Deo eos adjuvante incolomes flumen transeunt, tertius vero eorum socius, vel quia equum vel quia cor debile habuit, ad ripam revertitur. Hæc dum regi Bohemiæ referuntur, videlicet duos milites vadum invenisse, abjiciuntur tabulæ, et tympanum, signum bellicum, percutitur, armantur milites, ipso Wladislao rege Bohemiæ, strenuo et illustri milite, eos præcedente, inter medios præcipites fluctus suos impellunt dextrarios, et sic divina pietate eos conservante, tam duros, tam præcipites superant fluctus, plurimis ibi militibus naufragio perditis. Sic rex Bohemiæ superatis fluctibus sua forti armata militia suos irrui in hostes, eos ex omni parte armata militia circumdans, caduntur, ligantur, capiuntur plurimi. Ex utraque parte ad cœlum levantur clamores, Bohemorum læti de victoria, Mediolanensium fœsti de inopinata miseria. Imperatoris autem exercitus primo Mediolanenses putant suis in adiutorium venisse, verumtamen cum Bohemos suos adversarios viriliter cedere considerant, læti de tanta victoria

lætos ad cœlum clamores levantes, quomodo vel qua arte tam præcipites fluctus superaverint, mirantur. [VINCENT.] Bohemi sic eis superatis castella, villas, prædam capientes, plurima quæ possunt igni committunt. Rex interea ad pontem imperatoris se transfert, pro reparando ponte sollicitus, ex utraque parte, tam imperatoris quam regis, trabes comportantur ponti utiles. Interea tantum laborem nox dirimit. Summo diluculo nuncius venit, Mediolanenses ad defendendum vadum suis in auxilium venisse.

Non fit mora, armatur militia, pugnatur acriter, Mediolanenses victi fugam ineunt; nec miram, mors etenim in tali re vel ferro vel pedibus vitanda est. Bohemi, ex eis plurimis interfectis, 80 nobiliores de militia Mediolanensium capiunt, et eos regis tradunt potestati, quos rex Bohemæ imperatoris ad ejus honorem tradidit majestati. Dominus imperator per reparatos pontes cum suis exercitibus flumen Aduam feliciter transit. Trenez firmissimum castrum Mediolanensium obsidet, quod in brevi capit. Inde venitur ad Laudam civitatem quandam valde nobilem, quam Mediolanenses funditus destruxerant. In medio civitatis destructæ imperialia ponuntur tentoria, cujus imperator destructionem considerans, magis ad destructionem laborat Mediolani. Dum hæc geruntur, Mediolanenses ad curiam domini imperatoris cum ejus conductu veniunt, de suis excessibus condignam satisfactionem domino imperatori offerentes. Principes hæc audientes, ut dominus imperator in gratiam suam eos recipiat, consulunt. Surgens autem Anselmus, Ravenatensis ecclesiæ archiepiscopus, contra hæc respondit: « Non est, inquiens, vobis nota astutia Mediolanensium; dulcia quidem vobis verba et humilia offerunt, sed astutam vulpem sub pectore servant, mensura qua aliis mensi sunt remetiatur eis. Ecclesias Dei, civitates liberas imperatoris destruxerunt, et eorum destruat Mediolanum; nullam in eis fecerunt misericordiam, nec eam consequantur.

Hoc dominus imperator cum suis principibus audiens, ejus acquievit consilio, et per suæ abjectionem cyrothece, ex more antiquorum imperatorum, eos publice in suum bannum mittit, per hæc eos ostendens esse manifestos hostes imperii. Hæc considerans læta juvenus fremit in arma. Versus Mediolanum armata progreditur militia, ut in arma ad signum domini imperatoris tota militia sit præparata, indicitur. Dies oritur, multis mortem, multis victoriam importans. In campis planissimis, jam ante Mediolanum exercitibus aptissimis, imperiales armantur exercitus. In primâ itaque fronte militiæ Ludovicus frater imperatoris, palatinus comes de Reno, in primo flore juventutis suæ, ex antiquorum suorum præcessorum ²⁴⁵ dignitate Suevorum armata

militia, Papiensium et Cremonensium, qui hujus expeditionis fabricatores exstiterant, sibi militia adhibita, in campestria progreditur. Secundum locum Fridricus, filius regis Conradi, in annis juvenilibus, dux de Rotmbuk ²⁴⁶, cum sua forti militia possidet. Ad hunc exercitum augendum Hugo marchio Montis Ferrati cum Veronensium, Brixensium, Mantuanensium forti militia accedit. Tertium locum obtinet Wladislaus rex Bohemæ cum suo exercitu, quem de tota militia sua in unum collecta collegerat, valde magno, forti possidet. Quarto loco Henricus dux Austriæ cum suo maximo exercitu ponitur. Quinto loco Otto palatinus comes de Ratispona et cum Fridrico et Ottone, fratribus suis, et plurima Bavarorum militia. Sexto loco ipse imperator Fridricus cum suo exercitu, cujus longitudinem et latitudinem comprehendere difficillimum erat. Septimo loco Fridericus Coloniensis archiepiscopus, et exercitus Theutonicorum et Lombardiæ principum procedit, magna fortitudine collectus [CONT. I. COSMÆ 1136] Post hæc multitudo principum, quam dinumerare nemo poterat, quorum tu, Deus,

Signa, potestates, cursus, loca, tempora nosti.

[VINCENT.] Sic tanti et tot exercitus, candore ferri horribiles, versum portam Mediolanensem — Romana porta dicitur — procedunt, et sic nullo impediendo ad urbem diu optatam perveniunt. Mediolanenses autem in campis contra tot et tantos exercitus bello se committere non præsumentes, fossata sua et munitiones muniunt, quas circa muros fecerant, armata manu custodiunt. Dominus autem imperator videns eos extra munitiones non audere procedere, ante prædictam portam, quæ Romana dicitur, nomine et re major, sua figi præcipit tentoria. Et ut circa alias portas Mediolanenses aliorum principum figantur tentoria præcipit, et in brevi fit quod præcipit, ad diversas portas diversorum principum figuntur tentoria. Mediolanenses vero ex qua parte eos invadere possint considerant, et in prima militia exercitum Ludovici fratris imperatoris invadendum, qui ad portam sancti Dionisii suos posuerat exercitus, suum ponunt studium, et circa horam vespertinam armata manu ut fortius possunt ad bellum progrediuntur. Quibus prædictus princeps ut strenuus miles cum sua forti militia occurrat. Fit pugna ex utraque parte, fortissimi cæduntur milites, nunc hi vincunt, nunc illi. Hæc audiens Wladislaus rex Bohemæ, tympanum, signum bellicum, percuti præcipit. Non fit mora, armatur militia, pugnantibus in auxilium progreditur. Ludovicus frater imperatoris Mediolanenses a se repellere fortius instat.

Interea Wladislaus rex Bohemæ in suis splendidis armis, cum sua militia primam militiam Mediolanensium aggreditur, ipsum principem eorum et vexilliferum, Dacium, medium lancea perfodit, qui

VARIÆ LECTIONES.

²⁴⁵ successorum *Dobr.* ²⁴⁶ Rotenburg *Vinc.*

ibi perfossus occubuit. Cæteri vero milites tam Bohemiam quam Theutoniæ, qua qui possunt, irruunt in hostes. Umbo umboni alliditur, pes pede teritur, fortium virorum fortissimi resonant ictus. Ex utraque parte fortissimi caduntur milites, a vespertina hora usque ad crepusculum durat prælium. Mediolanenses victi, plurimis interfectis et captis, intra muros se retrahunt. Tali a choræa militum Mediolanenses undique cinguntur. Dominus autem imperator singulis diebus cum exercitibus, ne aliqui inde exire possint, Mediolanum circuire non cessat, singulis diebus diversi in eos fiunt insultus; interfectionibus, captionibus artantur plurimis, quos intus pavor, foris vastabat gladius.

[Ann. Prag.] Anno dominicæ incarnationis 1160.

Hoc Mediolano Daniel præsul redit anno.

Anno dominicæ incarnationis 1161.

[VINCENT.] Anno dominicæ incarnationis 1162. Theobaldus profectus est cum filio regis in auxilium imperatori, et Sobieslaus captus est (169).

Anno Domini 1163.

1164. [Ann. Prag.] Wladislaus rex terram Hungarorum intravit, regem Græcorum ex ea perturbavit, Ungarorum optimates pacificavit.

1165.

1166.

1167.

1168. [Ann. Prag.] Theobaldus dux, et Daniel episcopus in Italia obiit, cui Fridericus quartus decimus episcopus successit (170).

1169.

1170.

[GERLACH.] Anno dominicæ incarnationis 1171. sanctus Thomas archiepiscopus Cantuariensis martyrizatus est.

1172. [Ann. Prag.] Wladislaus rex cum cæsare Poloniam intravit (171).

1173.

1174. Sobieslaus a vinculis dimittitur (172), et dux constituitur.

1175. Odalricus dux, frater Sobieslai, profectus est Mediolanum.

1176. Sobieslaus dux vastavit incendio Austriam. Nimia siccitas attenuavit fruges. Sobieslaus pugnavit contra Fridericum in Bohemia. [GERLACH.] Ipso anno 15. Kal. Februarii obiit rex Wladislaus, fundator Strahoviensis (173).

1177. [Ann. Prag.] Odalricus dux a fratre Sobieslao capitur. Ipse Sobieslaus a Bohemis de solio pellitur (174). Fridericus filius regis Wladislai inthronizatur. Sobieslaus in exilio obiit (175).

1178. Fridericus episcopus obiit (176), cui Valentinus quintus decimus successit.

1179.

1180.

1181.

[GERLACH.] Anno Domini 1182. Strahoviensis ecclesia secundo dedicata est, videlicet 7. ²⁴⁷ Kal. Maii a venerabili domino Adalberto, Salceburgensi archiepiscopo, et hoc hac de causa, quia maius altare motum ²⁴⁸, et chorus fuerat sublevatus. Præsentibus erant canonici Pragensis ecclesie fere omnes et abbates multi, quorum unus et præcipuus, licet suo iudicio humillimus, abbas Godescalcus, tantam sollemnitatem sermone suo adornans. Inter alia quæ locutus est hæc quoque dixit: « Assum, inquit, o fratres karissimi, in alteri dedicationi vestrae, qui primæ quoque interfui, et videor mihi videre statum domus hujus valde diversum ab eo qui tunc erat. Tunc enim rebus pauper et meritis fuit dives, modo versa vice rebus crevit, et disciplina deperit. » Atque in hunc modum reprehendenda reprehendens et ad honesta provocans, monita salutis porrigebat eis.

1182. [Ann. Prag.] Valentinus episcopus obiit. Henricus sextus decimus successit, qui in episcopatu ducatum obtinuit postea.

1183. Conradus dux Moraviae Pragam obsedit (177).

1184. Bohemi cum Moravis bellum commiserunt (178).

1185. Wenceslaus dux Pragam coactus obsedit, et spe fraudatus recessit (179).

1186. Eclipsis solis fuit. Mortalitas hominum facta est.

1187. Fridericus dux cum omnibus primatibus terræ suæ, similiter et dominus episcopus Henricus (180) cum abbatibus et universo clero vocati sunt ad curiam cæsaris, et magna synodus habita est (181). Ipso quoque anno Theobaldus a fratre suo (182) Friderico iussus est capi, sed a quibusdam factoribus præmonitus, fuga lapsus est.

1188. Iherosolima a paganis obsessa est et tradita Saladino.

VARIAE LECTIONES.

²⁴⁷ Vl. Gerl. ²⁴⁸ novum pro motum Gerl.

NOTÆ.

(169) Hoc factum esse a. 1161 vide apud monachum Sazavensem.

(170) a. 1167, teste Gerlaco.

(171) Imo a. 1157 cfr. continuatio Sazavensis.

(172) Dimissus est a. 1173.

(173) Mortuus est a. 1174.

(174) Teste Gerlaco, anno 1177.

(175) Eodem teste 1180.

(176) Eodem teste 1179.

(177) Anno 1182 factum est.

(178) Quod Gerlaco anno 1185 fuse narrat.

(179) Anno 1184.

(180) Henricus episcopus, filius Henrici, ut Fridericus dux, nepos erat Wladislai I ducis Bohemiae.

(181) Ratisbonæ tempore quadragesimali, teste Gerlaco.

(182) Patrueli; Theobaldus filius erat Theobaldi I et nepos Wladislai I.

1189. Fridricus dux obiit. Conradus, Moraviae laudabilis dux, successit. Theobaldus recepit provincias suas. Romanus quoque imperator cum innumerabili multitudine christianorum contra paganos pugnaturus, ultra mare viam tenuit, et ibi in naufragio vitam finivit, et in Antiochia sepultus quiescit. Quem etiam multi nobiles Bohemicae terrae primates cum duce Theobaldo secuti inopinata morte sunt praeventi.

1190. Dux autem Conradus cum filio imperatoris in Apuliam est profectus, ubi famosissimum de se referens triumphum, heu! immatura morte est praeventus,

Ossaque delata sua Pragae sunt tumulata,
Quique gemant fientes super hunc et corde dolentes:
(Ach! ach! Conrade dux crebro commemorande,
Vivas in Christo mundo translatus ab isto!)

1191. Wenceslaus dux in solio paterno (183) consedit, quod vix in tribus mensibus possedit.

1192. Wenceslaus dux de solio pellitur. Przemysl dux efficitur. Civitas Praga obsidione circumdatur, nec capitur. Tandem post tres menses, ipso

A duce Wenceslao permittente, per internuncium imperatoris nunciatur, in manus domini episcopi traditur. Dux autem Wenceslaus, dum in confinibus Zribiae iter ageret, per insidias versipellis²⁴⁹ marchionis (184) ejusdem provinciae capitur, et in munitissima custodia clauditur, solo Spitigneo (185) evadente. Eodem anno dux Przemysl (186) quorundam Theutonum (187) provinciam vastavit, et imperatorem (188) ex hoc in iram concitavit. Dominus quoque episcopus ad limina sancti Jacobi apostoli causa orationis viam tenuit, quem imperator propter pecuniam sibi pollicitam detinuit, et sic impeditus, reversus est in Bohemiam.

1195. Intrante Martio dominus episcopus Henricus²⁵⁰ ad imperatoris curiam regreditur, et intrante Augusto cum magna gloria et honore in Bohemiam cum ducello Spitigneo revertitur, gestans ab imperatore sibi tradita vexilla ducatus, non tamen obmittens nomen et dignitatem sui episcopatus.

1194.

1195.

I.

WENCESLAI I REGIS HISTORIA.

Igitur rex Wenceslaus anno primo et pluribus annis regni sui clerum secularem et religiosum multum dilexit, et ecclesias Dei ac ministros earum libentius honoravit. Procedente autem tempore, patre suo jam viam universae carnis ingresso, civitatem Pragensem fecit murari, et alias villas forenses, quae juxta vulgare nostrum dicuntur civitates, muniri praecipit lignis vel lapidibus, compellens religiosos et seculares clericos ad earundem civitatum munitiones vel fossata constituenda. Quo regnante pluribus annis pax bona vixit. Praedones et latrones ecclesiarumque infestatores et alii quam plures malivoli gravamina vel molestias inferre cessaverunt, vel qui inferebant, deprehensi sententiam capitis subierunt. Sub ejus etiam temporibus adinventus est in Bohemia ludus tournamentorum, 1245, regni autem regis Wenceslai 15²⁵¹ — vel 16. Idem rex voluntati suae carnis deditus, coepit solitariam vitam amare, et castella vel domos ad hoc fabricatas cum paucis solus inhabitare, pace tamen bona et quiete per totum adhuc regnum ejus vigente.

Sub ejus etiam regni temporibus plures domus

C religiosorum fabricatae sunt in civitate Pragensi, videlicet fratrum praedicatorum ad sanctum Clementem, fratrum minorum ad sanctum Jacobum, pauperum dominarum ad sanctum Franciscum, templariorum ad sanctum Laurentium, hospitaliorum vel stellariorum ad sanctum Petrum in vico Theutonorum, et plures domus earundem religionum in regno Bohemiae, rege praedicto annuente, sunt fabricatae.

Anno dominicae incarnationis 1249 (189) regni autem Wenceslai regis 20, 2 Kal. Augusti nobiles terrae Bohemiae et natu majores filium ejusdem regis Wenceslai nomine Premisl sibi in ducem vel in regem acceperunt, et sibi fidelitatem in claustro Pragense ecclesiae juraverunt, patre penitus ignorante (190). Quod dum pater audivit, aegre tulit, sed sibi innata discretione dissimulavit. Anno vero regis Wenceslai regni sui 21, praedictus rex cum copioso exercitu Bohemorum et Australium et Ungarorum Bohemiam intravit, et in Wissegrad castro suo cum exercitu resedit Idus Februarii. Octava autem die inde recessit, et flumen Wltavam

VARIAE LECTIONES.

²⁴⁹ vrsipellis 2. ²⁵⁰ manu antiqua, non tamen coeva, supra scriptum est Brzyeczizlaus. ²⁵¹ quinto 2.

NOTAE.

(183) Filius erat Sobezlai I.

(184) Misnensis Ottonis.

(185) Duce Brunnensi.

(186) Wladislai II regis filius.

(187) Bavarorum.

(188) Henricum VI.

(189) Quae sequuntur a. 1248 gesta esse ex ipsa

narratione apparet.

(190) De his temporibus Otakarus in tabula quadam scripta a. 1256, quam laudat Palackius II, 131 haec refert: *Tempore afflictionis nostrae et miseriae, quando videlicet dira et crudelis persecutio parentum nostrorum nos extra terminos terrae nostrae despecta pietate et sine culpa nostra voluit effugare, etc.*

sub villa Buben cum omni exercitu suo secure transvadavit; et veniens in claustrum in monte Syon (191), aliquot diebus ibi mansit, exercitu suo circa et ultra montem et in claustrum Brzewnow commorante. Unde sexto die profectus, ad civitatem Zatecz accessit, et eam suo dominio sine Marte subjugavit, alias autem plures villas vastavit, prædavit, incendit. Circa finem anni prædicti et initio anni sequentis, in hyeme tamen, multa facta sunt incendia in regno Bohemiæ.

Composita itaque pace et firmata juramentis concordia, ac confectis super hoc instrumentis, rex viam tenuit versus Liutomierziez, mandans universis ecclesiæ Pragensis diocesis prælati et canonicis, ut infra octo dies sibi occurrant, pro viribus suis sibi assistere non obmittant, dato super eodem negotio a domino papa Innocentio IV exsecutore domino Misnensi episcopo (192), quod si prælati ecclesiarum Bohemiæ et canonici non curassent regi occurrere, et eadem pro viribus suis assistere, excommunicatione plecterentur et suis beneficiis tandem privarentur. Super eodem etiam negotio litera novi regis Almanorum (193) similem poenam continens fuit oblata, et canonicis et aliis clericis in ecclesia Pragensi publice fuit recitata. Filius autem regis credens illam pacem esse veram et non simulatoriam, veniens cum suis Pragæ habitavit, urbi et civitati firmissimam adhibens custodiam, ac deinde ad alia quæ sibi in sortem evenerant transivit oppida et castella.

Interea rex moram faciendo in Liutomierziez infra aliquot septimanas copiosum congregavit exercitum, ubi plures prælatorum ecclesiarum et quidam canonicorum eidem occurrerunt, ac suas eidem personas et xenia rerum varia cum servitio fideli præsentaverunt. Rege interim suam cum suis fidelibus curiam in eadem civitate celebrante, mittitur edictum et per omnia fora vicina proclamatur sub obtentu gratiæ regali ac poena sententiæ capitalis evitanda, quatenus omnes injuriarum molestiæ, spolia villarum et rapinæ cessare debeant, et omnes tam nobiles quam pauperes pace tranquilla gaudeant. Celebrata igitur curia et consilio valde secreto habito, rex cum suo exercitu iter arripuit procedens versus Saczka, in qua processione plures peregit

A noctes, quibus plurima gravamina pauperibus sunt illata, et plures villæ omnibus rebus spoliatæ, ac varia et inaudita commissa sunt facinora. Tandem perveniens Saczka in sua pausat munitione, dicens se processurum versus Moraviam, deinde versus Ungariam; sed aliter rei probavit eventus.

Imminente siquidem festo assumptionis gloriôsæ Virginis (Aug. 15), filio regis interea in castro Pragæ commorante, rex missis militibus suis Nonas Augusti civitatem (194) cœpit, ut creditur, quibusdam civibus eam sibi tradentibus, et eodem die post meridiem eandem cum suis intravit. Cui episcopus Nicolaus cum fratribus minoribus solemniter occurrit, ac eum cum processione et magna utriusque sexus turba, signis per omnes ecclesias civitatis sonantibus, honorifice suscepit, et in ecclesiam sancti Francisci cum magno populi gaudio deduxit. Filius autem regis, qui tunc manebat in castro, intelligens placitum patris sui penitus violatum, et civitatem videns esse captam contra suam voluntatem, castro Pragensi fidelibus suis ad custodiendum commisso, se ad loca transtulit tutiora. Quidam vero de fidelioribus suis, quibus episcopalis curiæ (195) defensio erat commendata, videntes vires suas ad ejus tutelam non posse sufficere, omnibus in ea rebus noctu sublatis, eadem nocte eam incenderunt, et onusti variis rebus ad castram confugerunt. Sequenti vero die (Aug. 6) rex missis militibus suis turrin, quæ sita est circa pedem pontis, et curiam episcopalem adhuc fumantem cepit nullo resistente, et in eis præsidium fortium virorum. Inde cum suis consilio habito et placito suo jam secundario violato, quod filio suo et nobilibus terræ bona fide promiserat, ordinavit exercitum ad expugnandam urbem (196) Pragensem, disponens viros bellicosos versus orientem, versus occidentem et versus aquilonem, qui prædictam urbem impugnarent²⁵², ac neminem urbem intrare vel exire permetterent. Viros etiam impios de Gyllaw (197) duxit, et machinas plures contra urbem erexit; dominas etiam de claustrum (198) exire mandavit. Nobiles autem quidam cum suis ministerialibus, qui ad custodiam urbis prædictæ fuerant relictis, modis omnibus resistebant, et muros urbis viriliter defendebant arcibus et balistis. Superveniente au-

VARIE LECTIONES

²⁵² impugnant 2

NOTÆ.

(191) Id est Strahoviense.

(192) Innocentii IV litteræ ad Conradum episcopum Misnensem, datæ die 22 April. 1249, exstant apud Boezek III, 106, in quibus hæc leguntur: *Sed idem (Ottokarus) quorundam baronum regni Boemiæ — ductus iniquis persuasionibus et seductus una cum ipsis — crudeliter prædictum regem persequitur et hostili persecutione impugnat, in detrimentum personæ ac status ipsius regni cum Conrado, nato Friderici quondam imperatoris, duce Baviaræ, et aliis ecclesiæ persecutoribus sedus amicitie ac societatis dampnabiliter inendo, in quibus omnibus episcopi Pragensis et quarundam aliarum personarum ecclesiasticarum*

ejusdem regni dicitur esse manus. Quibuscum conjungenda epistola sequens de rege absolvendo a jurejurando quod filio de regni cessione fecerat.

(193) Willelmi.

(194) Veterem, die Altstadt.

(195) Ea urbis pars quæ appellatur hodie Kleinseite.

(196) Arcem.

(197) Sunt metallici qui Iglavice fodinis operam dabant, qui machinarum exstruendarum erant periti.

(198) S. Georgii.

tem gloriosæ Virginis assumptione, rex militibus suis et castris defensoribus treugas imposuit, ut nullus de suis vel adversariis tam solemnem die aliquid molestiæ vel alicujus dolorem lésionis pateretur. Nemini tamen de habitatoribus castris ad civitatem veniendi licentiam indulsit. Fuit itaque nimia aquæ penuria hominibus in castro obsessis, et pabuli defectus equis et pecoribus in tantum, ut si plures dies obsessio castris protraheretur, homines et equi ac pecora simul præ nimia aquæ carentia ac pabuli defectu mori cogerentur. Transacta igitur solemnitate beatae Virginis secure et pacifice rex sequenti die (Aug. 16) suam festivitatem celebravit, et magnificum suis²³³ principibus, clericis ac laicis præparare fecit convivium. Quoniam ipso die omnibus indutus ornamentis regalibus ad ecclesiam sancti Francisci venit, et coronam regalem per manus episcoporum, Pragensis videlicet et Olomucensis, capiti suo impositam suscepit, et sic clamide regali indutus ac pomum et sceptrum in manibus gestando, sacra missarum solemnitas ecclesiam intravit auditurus, et audivit devotius quam missam Olomucensis episcopus celebravit, et ad ejus officium plurimos cereos pro gratia vel favore regis procuravit. Quibus finitis, ventum est ad convivium, quod erat secundum magnificentiam regiam præparatum, cui episcopi supradicti et aliarum ecclesiarum prelati interfuerunt. Nobiles vero Bohemiæ, secundum suorum officia beneficiorum, diverso gloriæ apparatu ornati, decenter ad illud ministraverunt. Missum est etiam a rege pro filio suo et baronibus sibi adherentibus, ut ad ejus præsentiam quantocius venirent, ac de reformatione pacis et statu terræ meliore secum tractarent. Filius denique ad patrem veniens, se per omnia patri subdidit, et pro omnibus nobilibus, qui se offenderant, supplicavit. Ad ejus precum humilitatem filium et nobiles in plenitudinem suæ gratiæ suscepit, ac ipso die omnibus cum lacrymis oscula pacis porrexit. Interea filius ex ammonitione suorum, vel ut melius dicam, necessitate, castrum Pragense et alia castra in manus patris resignavit, et se penitus subdendo

A patri cum suis omnibus suæ gratiæ commendavit, dicens se libentissime fore contentum, quibus largitas ipsius ipsum esse contentum voluisset. Super quo rex multo tractatu habito, marchiam Moraviæ cum omnibus attinentiis filio concedit, media duntaxat moneta Giglaviæ sibi retenta, et sic eum a se recedere gratuita licentia permisit. Postea rex cum suis fidelibus salubri invito consilio, feria sexta circa crepusculum diei, quæ tunc occurrebat 13 Kal. Septembris, castrum Pragæ pedester intravit, ejectis tamen prius omnibus, qui fuerant ejusdem castris custodes, ubi in porta castris a prelati et clero ecclesiæ cum processione receptus est, et honorifice ad ecclesiam deductus cum hymnis et laudibus, signis majoribus ecclesiæ majoris resonantibus, ac populo et nobilibus terræ qui tunc aderant *Hospodin promituy ny resonantibus*. Rege tunc temporis infra castrum commorante, privilegium de omni libertate quam petierant domino episcopo et canonicis majoris ecclesiæ conceditur, et scriptum ac sigillis regalibus confirmatum, in manus episcopi donatur duplicatum. Rex autem tribus diebus in castro commoratus, et ad suæ beneplacita voluntatis rebus ordinatis, quarto die, quæ tunc occurrebat 9 Kal. Septembris, primo mane castrum est egressus, et ad castella sua viam arripuit, in quibus prius solitus fuerat habitare. Post evolutionem vero quatuor septimanarum rege in quodam castello Tyrow (199) nominato commorante, filius ejus cum quibusdam nobilibus ad eum accessit, petiturus sibi et fidelibus suis gratiam ampliorem, quam per plures nuncios eidem filio et nobilibus promiserat, si ad ejus in præfato castello veniret præsentiam. Tunc rex nacta opportunitate, quam animo suo diu conceperat, filium suum et quosdam nobiles in eodem castello detinuit, ac penitus immemor suæ promissionis, filium suum in quandam munitionem firmissimam (200) transmisit custodiendum. Nobiles autem terræ remisit ad castrum Pragæ districtissime præcipiens eos binos et binos in singulis carceribus detruhi cæthenatos.

II.

ANNALIUM PRAGENSIIUM PARS I.

1196. 17 Kal. Julii obiit Henricus²³³ episcopus (201), qui fuit dux Bohemiæ.

1197. Dux Spitigneus superavit Przemysl ducem. Eodem anno cæcatus est. Hic Przemysl a Philippo imperatore coronatus est.

VARIÆ LECTIONES.

²³³ ita 2 posito erronee super u signo contractionis er, quasi legendum sit servis. ²³⁴ eadem manu hic, supra scriptum Brzeczislaus

NOTÆ.

(199) in circulo Pilsensi situm, quindecim miliaria a Praga distans, Pubitschka IV, 2, p. 238.
(200) Frauenberg.
(201) Obiit a. 1197, teste Gerlaco et bulla confirmationis a Coelestino III pontifice cœnobio Teplensi 7 Aug. 1197 data, ubi legitur: *Bonæ memoriæ Hen-*

ricus Pragensis episcopus dum curam ducatus Bohemiæ gereret. Cujus bullæ mentionem fecit continuatoris editor Viennensis, p. 62. Diem 14 Junii Henrici supremum exhibet Kalendarium Doxanense Balbin., Epit. hist. Boh., p. 247.

1199. rex ²²⁵ Przemysl sublimatur in regem (202), A et dimissa uxore sua (205) duxit Constantiam sororem regis Ungariæ (204).
1198. Brzeczislaus dux et episcopus ab hoc seculo migravit (205).
1199. Fridricus episcopus quartus decimus obiit. Daniel secundus eligitur in episcopum. Wladislaus ²²⁶ de ducatu cedit fratri Przemysl, et hic ibidem suscepit ducatum (206).
- 1200.
1201. terræ motus fuit ubique.
- 1202.
1203. Conradus dux Moraviæ Pragam obsedit ²²⁷. Rex Przemysl rebellans Philippo regi, Ottoni imperatori fecit hominum (207).
1204. sanctus Procopius canonizatus est. Eodem anno Bohemi cum Moravis bellum commiserunt.
1205. rex Przemysl in gratiam Philippi rediit, et obsides pro 7000 marcarum dedit.
1206. dux Lesko (208) cum fratre Conrado (209) occiderunt Romanum regem Prutenorum (210). Philippus cepit Colonicensem episcopum (211), et Ottonem fugavit.
1207. sol eclipsim passus est. Eodem anno Gunegundis, filia regis Philippi, data est in matrimonium Wenceslao (212) filio regis Przemysl.
1208. Philippus occisus est imperator ab Ottone palatino.
1209. Otto Romæ imperator efficitur.
1210. Conradus dux in Apulia obiit. Otto excommunicatur.
1212. allatio reliquiarum Thomæ, Jacobi, et B Thaddæi apostolorum, et sancti Mauriti de Theotonia in Pragam. Cyrinus (213), camerarius regis Bohemiæ, pellitur de provincia a rege et ab universis primatibus. Fridricus rex Siciliæ venit in Theontiam.
1211. rex Przemysl rebellat imperatori, et Chyrinus ejicitur de Bohemia.
1213. regina Ungariæ interfecta est (214).
1214. Daniel secundus, Pragensis ecclesiæ episcopus, obiit; cui Andreas succedit.
1215. Andreas ordinatus in episcopum Pragensem Romæ in die sanctæ Cæcilie (Nov. 22) concilium Romæ celebratur.
1216. fratres sancti Adalberti portati sunt in Pragam. Eodem anno 4 Idus Aprilis Andreas episcopus posuit interdictum in Bohemia a divinis et a sepultura (215), deinde Romam declinavit (216).
1217. 4 Kal. Junii archiepiscopus Magontinus (217) Bohemiæ interdictum relaxavit (218). Eodem anno multitudo christianorum ultra mare profecta est.
1218. episcopus Wratislaviensis Laurentius cum Theobaldo (219) duce Bohemiæ in Prussiam profecti sunt.
1219. hyems calida fuit et pluviosa. Eodem anno episcopus Andreas Pragensis secunda vice posuit Bohemiam sub interdicto

VARIE LECTIONES.

²²⁵ in margine 2. manu paulum recentiori dux. ²²⁶ Wadislaus 2. ²²⁷ Verba [Conradus — obsedit] leni calami ductu transfixa sunt in 2.

NOTÆ.

- (202) Moguntia eodem tempore quo Philippus rex C coronatus est, vide Gerlaci ultima verba.
- (203) Adela filia Ottonis marchionis Misnensis; de quo divortio Innocentius III papa litteras dedit, ad archiepiscopum Magdeburgensem d. 1 Oct. 1199, Boczek II, 353.
- (204) Andreæ.
- (205) De duplici hoc Henrici nomine ex tabulis testimonia attulit editor Viennensis, p. 61.
- (206) Imo anno 1197 hæc facta sunt
- (207) De quo vide litteras Innocentii III datas 11 Dec. 1203; Boczek III, 19 et Ottonis IV epistolam ad pontificem Rom. ibid., et nomen regale Bohemis papa eodem anno 1204 confirmavit; vide Palacki II, 67.
- (208) I. e. Leszek dux Cracoviæ et Sendomiriæ.
- (209) Duce Masoviæ.
- (210) Errat; legendum est Ruthenorum; Romanus est dux Wladimiræ et Haliciæ, quem fratres illi anno 1205 apud Zawichost haud procul a Sen-
- domir fugarunt; de quo fusius disseruit Roepell I, 407.
- (211) Brunonem, de quo Arnoldus Lubec. VII, 5.
- (212) Qui natus erat 1205.
- (213) Cernin qui Wratislai, Otakari filii majoris, partibus favisse videtur, quem Otto IV anno 1212 Norimbergæ regem Bohemiæ fecerat; Palacki II, 73.
- (214) Gertrud, a Benedicto bano Croatiae.
- (215) Ob libertatem ecclesiæ negatam et investituram a laicis factam.
- (216) Quam intravit mense Martio 1217. Cfr. Ann. Pragens.
- (217) Sigefridus.
- (218) Cfr. litteræ Honorii III, xiii Kal. August. 1214 scriptæ; Boczek II, 93 et sequentes annis 1218, 1219 datæ.
- (219) Tertio. Vid. Voigt Geschichte von Preussen I, 445.

1220. Poloni a Pruzis occisi sunt, et a Ruthenis furore gladii interfecti, et a fossoribus auri mactati miserabiliter interierunt.

1221. Gregorius cardinalis (220) a rege Przemysl et ab universo clero honorifice susceptus, ecclesias aperuit et interdictum relaxavit. Honorius (221) papa confirmavit ordinem prædicatorum.

1222. Wladislaus dux Moraviæ, frater regis Przemysl, obiit (222). Eodem anno stella insolitæ claritatis in occidente mundo apparuit.

1225.

1224. Andreas episcopus Pragensis Romæ existens in exilio obiit. Eodem anno Peregrinus electus est in episcopum Pragensem.

1225. Conradus cardinalis (225) Bohemiam intravit. Wladislaus marchio Moraviæ (224), frater regis Wenceslai, obiit.

1226. Prædicatores receperunt domum in civitate Pragensi.

1227. 14tes Kal. Januarii Johannes (225) episcopus consecratus est (226). 17 Kal. Septembris consecratum est altare sanctæ Katherinæ virginis.

1228. Wenceslaus rex consecratus est cum uxore sua Cunegunde regina in ecclesia Pragensi a venerabili Zifrido Maguntino archiepiscopo in dominica qua cantatur: *Esto mihi*. 16 Kal. Julii consecrata est capella sancti Thomæ (227).

1229. Legatus apostolici, Symon dictus, omnium proventuum decimam quæsit ab ecclesia. Idem Symon omnes conventuales ecclesias a divino suspendit officio.

1230. Przemysl dux obiit 18 Kal. Januarii.

1231.

1232. fratres minores receperunt domum Pragæ. Sancta Elyzabeth canonizata est.

1233. Agnes, filia regis Przemysl, assumpsit habitum pauperum dominarum.

1234. claustrum ecclesiæ Pragensis reparatum est de lapidibus et testudinatum

1235. Vitus factus est canonicus ecclesiæ Pragensis 2 Kal. Januarii.

1236. Johannes episcopus Pragensis 21, obiit 16 Kal. Septembris, cui Bernhardus successit

1237.

1238.

1239. Bernhardus episcopus Pragensis obiit (228), cui Nicolaus successit.

1240. timor Tartarorum magnus irruit super Bohemos. Eodem anno Nicolaus episcopus Romæ consecratus rediit, in sede sua receptus 5 Kal. Augusti (229). Constantia regina obiit Idus Decembris (230).

1241. pagani qui Tartari dicuntur multa regna christianorum destruxerunt (231); et Vitus decanus electus est in ecclesia Pragensi 10 Kal. Octobris. Illidem Colmannum, fratrem regis Ungariæ, sagittaverunt et Ungariam totam depopulaverunt, et Henricum ducem (232) Poloniæ in bello occiderunt cum exercitu ejus in ipsa Polonia (233) 3 Nonas Octobris eclipsis solis facta est post meridiem, ita ut putaretur crepusculum ab hominibus.

1242. Fridricus dux Austriæ Moraviam vastavit, et eam cum magno damno confusus exivit, intrante Wenceslao rege Bohemiæ in ipsam Moraviam causa experiendi belli fortunam (234).

VARIÆ LECTIONES.

^{tes} Scriptum fuerat 23, sed correctum a cæva manu 14.

NOTÆ.

(220) Gregorius de Crescentio S. Theodori diaconus ordinatus, qui legatus in terras septentrionales missus est. Vide Honorii III litteras annis 1220 et 1221 datas; Boczek II, 119.

(221) Tertius.

(222) in præcepto vii Kal. Sept. 1222 dato meminit rex fratris Wladislai piæ recordationis; Boczek II, 142.

(223) Portuensis episcopus et S. Rufinæ cardinalis, qui mense Maio Pragæ commorabatur. Ibid., II, 165.

(224) filius Otakari regis, successor illius Wladislai, de quo supra.

(225) secundus.

(226) Peregrinus, quem Andreas episcopus excommunicaverat, Honorii III jussu anno 1225 muerere se abdicaverat.

(227) De coronatione Otakarus et Wenceslaus reges anno 1228 præceptum scribi jusserunt, quod vide Boczek II, 186.

(228) anno 1240. Cfr. Palacki Italienische Reise, p. 28.

(229) quod factum est a. 1241.

(230) Excidisse videtur numerus; nam Nonis Decemb. 1240 scriptum est Constantiæ testamentum, et vii Idus Dec. dicit Wenceslaus rex, matrem iter universæ carnis ingressam esse. Cfr. Boczek II, 380, 381.

(231) De clade a Tartaris confecta cfr. litteras Wenceslai regis et Gregorii IX papæ apud Boczek III, 8-29 et Palackii commentationem Ueber den Mongoleneinfall von 1241 in Abhandlungen d. königl. Böhm. Gesellschaft der Wissenschaften V, 2, p. 371.

(232) Vratislaviæ.

(233) haud procul a Lignitia in campis Wahlsta-

densibus. (234) Cfr. Chronic. Carstense ad h. a. ap. Rauch. SS. rerum Austriæ. I, 32.

1245. soldanus Babylonæ cum maxima multitudine paganorum qui Corozini dicuntur terram sanctam intravit, et civitatem sanctam Jerusalem et templum cum sancto sepulcro Domini totaliter destruxit, viros et feminas cum pueris indifferenter occidit. Longa via claustrî versus aquilonem depicta est.

1244. ecclesiam sancti Jacobi fratrum minorum consecravit. Eodem anno claustrum Pragense depictum est.

1245. reconsecratum est altare sancti Wenceslai, et altare sanctorum evangelistarum consecratum est 2 Nonas Octobris. Innocentius papa Lugduni concilium celebravit, in quo Fridricum imperatorem per diffinitivam sententiam deposuit, ipsum a communione fidelium separando propter hæresim contra eum probatam. Et loco ipsius laneravius Duringiæ Henricus nomine electus est in regem Almaniae (255). In eodem concilio Conradus depositus est, qui fuerat in Olomucensem episcopum per laycalem potentiam intrusus (256), cui dominus Brinno substitutus (257).

1246. Fridricus dux Austriae ab Ungaris in bello occisus est (258), et filia (259) fratris sui senioris, Henrici quondam ducis Austriae, cum Wladislao, filio regis Bohemiae, matrimonium contraxit, et per hoc Wladislaus habebat Austriae ducatum. Mortuo etiam tunc Meskone duce Poloniae (240) sine liberis, primates ejusdem ducatus Wladislaum prædictum sibi in ducem accipiunt, se et sua jurisdictioni suæ omnino subdendo.

1247. Wladislaus obiit, filius regis Wenceslai, qui Fridrico successerat in Austriae ducatu.

1248. rex Wenceslaus de solio pellitur. Regina Cunegundis obiit Idus Septembris. Studium Prage perit (241). Multae domus in civitate Pragensi et in toto regno Bohemiae plurimae villae combustae sunt. Custodes ab ecclesia Pragensi recesserunt. Rex Franciae cum exercitu suo transfretavit feria sexta ante penthecosten (242). Bohemi et Moravi in Ponte (243) victi fugerunt.

1249. 11 Kal. Aprilis episcopus Nicolaus suspendit ecclesias in sua diocesi constitutas a pulsatione campanarum et omni ornatu ecclesiae sollemni, duabus tantum campanis minimis ad pulsandum et ornatu quadragesimali pro festo ad officium concessis, in festo quantumlibet magno occurrente (244). Eodem anno Wissegradensis ecclesia combusta est.

1250. 6 Non. Julii grando magna cecidit post meridiem, quae multa damna intulit segetibus autumnalibus et vernalibus, vineis, arboribus pomiferis et aliis, multamque stragem fecit pecorum, voluerum diversi generis, silvestria etiam animalia plura peremit; in plerisque locis regni Bohemiae et maxime circa Pragam homines quoque et jumenta multa submersa, et aedificia et granaria plurima turbine diruta. Quae grando duravit indissolubilis infra septem dies, et mirae fuit magnitudinis et triangula, et quaedam musco permixta, quam etiam nimia pluviae secuta est inundatio.

Eodem anno rex Wenceslaus collegit collectum per universum regnum suum de singulis araturis accipiens.

Eodem anno 16 Kal. Januarii hora tertia, dum miles Pertoldus eques transiret per pontem, et venisset ad turrinam quae est in fine pontis, duo corvi moverunt lapidem de summa carceris arce, qui veniens cecidit super caput ejusdem Pertoldi, a cujus ietu cadens de equo illico exspiravit. Eodem anno 16 Kal. Decembris Vitus decanus Pragensis, mandato regis Wenceslai accepto, venit ad eum in castellum Tyrow, et sequenti die ad mandatum regis cinxit gladio Ursum, villicum regis in Velis, in ecclesia sancti Johannis Baptistae coram quibusdam Bohemiae nobilibus. Eodem anno Czibor iudex 4 Kal. Januarii in Petrzin monte gladio decollatus est, et filius ejus Jaros extra muros civitatis rotatus est (245).

1251. 18 Kal. Februarii receptae sunt reliquiae cum totius fere populi concursu, et cum totius civitatis cleri processione extra muros civitatis versus Wissegrad, quas dominus papa (246) misit Agneti, sorori regis Wenceslai, et aliae quas minores fratres attulerunt; et delatae sunt in ecclesiam sancti Francisci.

Eodem anno Wenceslaus rex Bohemiae processit ad expeditionem versus Bavariam (247) cum multo exercitu Bohemorum et Moravorum, a quibus transeuntibus multa mala, spolia, incendia et alia damna infinita perpetrata sunt in Bohemia, pluribus in villis lacrymantibus usque misellis. Rege interim cum suis

NOTAE.

(255) quod factum est in loco Hochheim die 22 m. Maii 1246. Cfr. Böhmer reg. imperii 1246-1515, p. 1.

(256) Conradus canonicus Hildeshemensis et frater Friderici imperatoris, cui opposuerant Willelmum magistrum, de quo vide Gregorii IX litteras lib. April. 1241 datas ap. Boček III, 1 et Innocentii IV, a. 1243, ib., p. 29.

(257) antea prepositus Lubecensis, e domo comitum Holsatiae oriundus, qui electus est cum Willelmus a munere sponte se abdicasset. Epist. Innocentii IV dat. 20 Sept. 1245. l. e et sqq.

(258) in prælio ad Leitham commisso die 15 Jun. 1246.

(259) Gertrud; cfr. Pernoldus ad a. 1246.

(240) Est dux Opoliensis.

(241) Qui sibi velint hæc verba Balbinus Pubitschka, Palacki frustra quaesiverunt.

(242) mense Junio quo celebrabatur Pentecostes festus Parisios reliquit Ludovicus IX; die 25 m. Aug. 1248 in altum mare evehctus est.

(243) l. e. apud Brux castellum fugati sunt illi qui contra Wenceslaum regem seditionem moverant. Cfr. Pulkava ad h. a.

(244) Favere enim episcopus primum partibus inimicorum regis.

(245) De his vide Palackium II, 156.

(246) Innocentius IV.

(247) Quod factum est quia Bavariae duces Austriam recuperare nitebantur.

ad sua castra revertente, filius ejus cum omni exercitu intravit Bavariam, et magnam partem ejus vastavit, incendit et diversis malis afflixit. Tandem treugis interpositis cum duce Bavarie (248) supplicante ad Kal. Maii, reversus est ad propria; Bohemi vero revertentes multa pecora traxerunt secum de Bavaria, præcipue Pilsnenses. In purificatione vero sanctæ Mariæ (Febr. 2) episcopo prædicante magna vis ventorum exorta est, et aer obscuratus est, ita ut vix poterant hominum vultus dignosci; postea nix magna in plerisque partibus Bohemie descendit, qualem non meminit ætas nostra. 5 Idus Martii episcopus Nicolaus celebravit ordines in Tyn (249), in ecclesia sancti Christophori, et ibidem electum Pataviensem (250) in diaconum ordinavit.

Eodem anno Gallus factus est sacrista. Kalend. Aprilis episcopus Nicolaus celebravit ordines in ecclesia sancti Francisci, ubi Salzburgensem electum (251) in diaconum, et Pataviensem electum in presbyterum ordinavit. 5 Idus Aprilis (252) et die palmarum electus Pataviensis Bertholdus promotus est in episcopum in ecclesia Pragensi, presentibus quinque episcopis et benedictibus eum, et sexto Salzburgensi electo; quo die data est indulgentia 7 annorum et 280 dierum, singulis episcopis et electo indulgentibus annum unum et 40 dies. 8 Idus Augusti primo crepusculo orta est magna vis ventorum et choruscationum et tonitruum. Item 19 Kal. Septembris similia orta fuerunt et terribilia. Iterum 15 Kal. ejusdem mensis media nocte similia orta fuerunt, de quorum gravi impulsu multa ædificia ruerunt, horrea funditus eversa sunt, homines plerique fulminati, fruges grandine percussæ, fructus arborei excussi, vineæ læsæ per totam diocesim Pragensem. Annona male provenit et præcipue hyemalis. Papa exegit mille marcas argenti a clero Bohemie eodem anno. Item eodem anno prope festum sancti Wenceslai (Sept. 29) pecunia in auro ad valorem mille marcarum argenti in pondere Polonico (255) ab universo clero regni Bohemie collecta, in Poloniam est delata et domino Thomæ Wratislaviensi episcopo assignata.

Eodem etiam anno pulli equarum nati sunt, signa videntibus prætendentes, ac si fuerint triennes. Nimia etiam siccitas fuit, propter quam homines seminare non valuerunt in Augusto, in Septembri et Octobri medio. Hoc etiam anno male provenerunt annona, vinum, fructus arborei. Presbyter quidam de Bernartiez nomine Martinus capitur, et in carcere publico ad pedem pontis spoliatus miserabiliter retruditur, et 13 Kal. Decembris de carcere absolvitur. Pridie Kal. Decembris excommunicati et denunciati sunt in ecclesia Pragensi abbas de Milewsk (254), præpositus, prior, supprior, ecclesiasticus, plebanus de Czeruen, magistri curiarum ejusdem monasterii, et omnes ecclesie eorum positæ sub interdicto propter querimoniam Martini.

Eodem anno 11 Kal. Decembris Austria subdidit se regi Bohemorum Wenceslao, ad cujus possessionem habendam missus est filius regis Przemysl, qui intravit civitatem Viennam et alias civitates et urbes et castella (255).

Eodem anno Bartholomæus canonicus Pragensis privatus est præbenda sua per capitulum Pragense, episcopo Nicolao consentiente et confirmante sententiam capituli, quam idem Bartholomæus in anno præterito contra se ipsum tulerat et in scripto redegerat, propter varios excessus et continuam absentiam chori. Hyems temperata fuit, nec nimis aspera neque lenis.

1252. Przemysl, filius regis Wenceslai, celebravit nuptias in Henburk (256) 3 Idus Februarii (257), ducens in matrimonium dominam Margaretham viduam (258), filiam Leupoldi ducis Austriæ jamdudum defuncti.

Eodem anno in quadragesima, quæ occurrebat 13 Kal. Martii, frater Hugo, presbyter cardinalis tituli sanctæ Sabinæ, apostolicæ sedis legatus (259), accepit procuraciones nomine legationis suæ a clero Bohemie, tam religioso quam seculari, licet in Almania constitutus.

Eodem anno tempore veris et ante initium æstatis erectus est chorus in ecclesia Pragensi, et capella sancti Michaelis dilatata, et etiam palatium a parte occidentali est constructum. Eodem anno 14 Kal. Junii

NOTÆ.

(248) Ottone.

(249) Tyn Horsswicz in circulo Pilsensi.

(250) Bertholdum.

(251) Philippum, filium Bernardi ducis Karinthiæ, nepotem Wenceslai regis.

(252) Ita legendum est, non Id. Apr., ut habet codex, nam palmarum dies incidit in 9 Apr.

(255) De pondere Polonico, quod minoris erat pretii quam Bohemicum, vide Pubitschkam IV, 2, p. 247.

(254) Mühlhausen.

(255) Ipse Otakarus in præcepto scripto 29 Apr. 1255 ita testatur: *Cum post obitum nobilium principum Austriæ et Styriæ propter insolentem nimisurbationem iidem principatus sic anxie vexarentur, — ut jam — justitia et par extra easdem provincias*

exularent, nosque in occursum tanti discriminis pietatis innate moti clementia, et per nobiles ducatus eorumdem, comites et barones provide invitati, etc. Cfr. Hormayr Archiv. 1828, n. 61. At jam die 16 Nov. Otakarus ducem Austriæ se appellat ap. Boczek III, 144.

(256) Haimburg.

(257) Pernoldo teste, nuptiæ celebratæ sunt die 8 m. Aprilis 1252.

(258) Heinrichi VII regis, filii Friderici II imperatoris, quæ Friderici, ultimi Austriæ ducis, soror nata erat annos 46, cum Otakaro juveni nuberet. Cfr. de Margaretha Lambacher Oesterreichisches Interregnum, p. v, 45.

(259) Qui jam anno 1251 exeunte Pragæ commorabatur, ut probant litteræ ejus ap. Boczek III, 154.

occurrit festum penthecosten; tunc in vigilia penthecosten et in die sancto magnum frigus inhorruit, et nix in plerisque locis descendit, a quorum asperitate multa jumenta, oves et pecora mortua sunt. Eodem anno capella sancti Michaelis in ecclesia Pragensi 12 Kal. Junii dedicata est a venerabili patre, domino Nicolao episcopo Pragensi. Pabuli sive straminum magnus defectus fuit. Ver fere totum siccum fuit, cujus finis satis humidus erat; fames satis dura in fine veris et in initio æstatis.

Eodem tempore multitudo Comanorum (260) de finibus Ungariæ prorumpens, multa millia christianorum in Moravia peremit, nulli penitus sexui parcens vel ætati. Inter quos multi clericorum perierunt.

Idus Junii profluxit sanguis de pede crucifixi in ecclesia sancti Georgii Pragæ, Pomieno, iudice regis Bohemorum, adorante et manu sanguinem de pede crucifixi detergente.

Eodem anno hyemalia mediocriter in plerisque partibus provenerunt, æstivalia fere penitus defecerunt excepto nilio.

Eodem anno 12 Kal. Junii fundatum est hospitale ad pedem pontis, in ripa fluminis Vltavæ, a fratribus stelliferis ad honorem sancti Spiritus. Hoc anno hyems aspera fuit et glacies grossa ad duas ulnas. Eodem anno turre Pragensis castri et ad pedem pontis munitæ sunt.

1253. prope festum annunciationis (Mart. 25) plures episcopi convenerunt ad regem Bohemiæ in veteri castello, inter quos adfuit Salzburgensis electus, et Bambergensis episcopus (261), Ratisponensis (262), Misnensis, Pataviensis, Olomucensis et alii episcopi, quos omnes rex Wenceslaus benigne suscepit, et per plures dies magnis expensis honeste pertractavit. Quare autem venerint vel quid cum rege fecerint, manet incognitum.

Legatus etiam apostolicæ sedis, frater Hugo, per fratrem Gerhardum ordinis prædicatorum petiit secunda vice et accepit 50 marcas a clero Pragensis diocesis. Quarto autem Idus Junii cereus baptismalis in ecclesia Pragensi circa medium noctis corruit et in plures partes contritus est, ejus summitas læsit in portica.

Eodem quoque anno civitas Pragensis murata est versus aquilonem et occidentem, et curia episcopalis ad pedem pontis posita alienata est ab episcopo Nicolao Pragensi, et munita vallis et propugnaculis. Ecclesia quoque sanctæ Mariæ cruciferorum munita est vallo, muro et propugnaculis. Timor etiam magnus Chomanorum et aliorum extraneorum irruit super Bohemos, quorum impetum rex Wenceslaus præcaveas, collegit expensas in frumento, vino, melle, pernis, sale et caseis ab omnibus religiosis Pragensis diocesis et villicis suis et a quibusdam civitatibus, certam summam cuilibet assignans reddendam in numero et mensura, et reposuit easdem in ecclesia sancti Georgii in castro Pragæ, cujus ecclesiæ sanctimoniales coacte sunt exire de claustro et in civitate commorari, quod factum est 16 Kal. Julii. Chomani etiam erumpentes de Ungaria, seu alii latrunculi cum eisdem 7 Kal. Julii multa millia christianorum occiderunt in Moravia circa Olomucz, infinitique sunt submersi fugientes a facie eorum. Rex etiam Ungariæ eodem tempore superveniens cum infinita multitudine suorum et aliarum nationum, multa damna intulit Moraviæ, quosdam occidens gladio, quosdam captivans misit in exilium, nulli sexui vel ætati parcens, fere totam Moraviam rapinis et incendiis vastavit (263). Munitiones etiam plerasque quas obtinere potuerunt vastaverunt et incenderunt, campanas ecclesiarum et reliquias de altaribus fractis rapuerunt et secum asportaverunt, ecclesiis in favillam redactis, sacramenta ecclesiæ profanaverunt, homines plures crucifixerunt in opprobrium crucifixi. Interea legatus domini papæ (264) superveniens ad regem Ungariæ, compescuit eum et ad propria redire coegit.

Eodem anno rex Wenceslaus obiit (265) 10 Kal. Octobris, anno regni sui 24 et 8 mensium, cujus filius Przemysl unicus, rediens de Austria, receptus est honorifice in sede regni sui a prælatis ecclesiarum et clero 16 Kal. Novembris.

Eodem anno depictum est sanctuarium majoris ecclesiæ, procurante episcopo Nicolao, 3 Kal. Aprilis. Eodem anno allatæ sunt reliquiæ sancti Stanislai martyris de Cracovia, 11 Kal. Novembris, et receptæ in ecclesia Pragensi cum processione sollemni.

Anno incarnationis Domini 1254, 8 Kal. Februarii Borso nobilis vir detentus est; et Pragæ vinculatus carceri est retrusus (266). Eodem anno, 6 Idus Julii Przemysl, filius regis Wenceslai, reddidit capellam

NOTÆ.

(260) Cumani, gens Turcica, Slavis sunt Polowei et Germanis Falones et Valvæ, ut apud Ottonem Fris. VI, 10, et Arnoldum Lubec. VI, 5, qui ob immanissimam crudelitatem hominibus occidentalibus summum terrorem injiciebant. Cfr. Zeuss, die Deutschen u. die Nachbarstämme. p. 745. Immittebantur a Bela IV rege Hungariæ, qui Heinricum, Bavariæ ducem, generum, in Austria occupanda contra Otakarum adjuvabat, sibi que ipsi Styriam provinciam petebat.

(261) Heinricus.

(262) Albertus.

(263) De hac clade vide Otakari et Brunonis episcopi litteras a. 1255 ap. Boczek III, 197, 200.

(264) Et pœnitentiarius ejus Walascus.

(265) In castro Pocapl.

(266) Ex conjectura Pubitschke IV, 2, p. 268, idem Borso de Opek, alias de Riesenbourg, qui belli civilis tempore Brux castrum contra Otakarum ejusque amicos fortiter defenderat. Cfr. Pulkava ad a. 1248.

sancti Bartholomæi ecclesiæ Pragensi, quam pater ejus adhuc vivens contulerat eidem ecclesiæ pro quibusdam possessionibus ablatis.

Item eodem anno 12 Kal. Julii venit Pragam Bernhardus Neapolitanus electus, apostolicæ sedis legatus (267), et receptus est in ecclesia Pragensi cum solemnibus processione. Commoratus est autem in monte Syon cum tota familia sua usque ad 12 Kal. Septembris, in quo spatio temporis exegit a clero Pragensis diocesis et recepit 200 marcas argenti puri pro procurationibus suis, de qua summa pecuniæ capitulum Pragense solvit 18 marcas. Alteri vero nuncio cardinalis Petri Capucii solvit 3 marcas. Præfatus autem legatus Bernhardus fecit stationes in plerisque ecclesiis, et indulgentias largas dedit. In quibusdam ecclesiis dum celebravit dedit indulgentiam annum unum et 40 dies, in aliis vero ecclesiis singulis diebus usque ad octavam annum unum et 40 dies et quartam partem venialium.

Eodem anno obierunt canonici Pragenses Hermannus præpositus Liutomiricensis 5 Nonas Martii, Johannes 3 Nonas Julii, Georgius 12 Kal. Septembris. Hoc etiam anno male provenerunt annona autumnalis et fructus arborei, vinum penitus defecit. Cujus defectus quantitatem, quod antea contigerit, ætas nostra non meminit. Hoc etiam anno Kal. Maii pax reformata est inter regem Ungariæ et principem Bohemiæ, filium regis Wenceslai (268). Princeps vero prædictus rediens ab Austria duxit secum quandam archam, quam clerici ejus curiæ vocaverunt archam Noe, in qua reservantur diversorum oblationes xeniorum. Eodem anno obiit magister Dionysius 4 Nonas Octobris in Foro Julii.

Anno Domini 1255. princeps Bohemiæ et marchio Branburiensis intrantes Prussiam, vastaverunt eam spoliis, incendiis et rapinis, et multimodis mortibus plurimos occiderunt, nulli sexui vel ætati parentes. Ver hujus anni fere totum fuit frigidum, ventosum et humidum.

Procedente tempore Margareta regina, uxor Przemysl, filii regis Wenceslai, exiens de finibus Austriæ intravit Bohemiam, et 5 Idus Julii recepta est ante muros civitatis Pragensis ab omni clero et populo ejusdem civitatis cum processione et magno jubilo diversisque musicis instrumentis. Sequenti vero die recepta est in porta castri Pragensis ab episcopo et canonicis Pragensibus cum processione solenni, cui processioni adfuit Martinus abbas Brzewnoviensis, et Johannes abbas montis Syon cum toto conventu suo, cappis solemnibus induti. Eodem anno organa nova facta sunt in ecclesia Pragensi, quæ constiterunt 26 marcas argenti, sed perfecta sunt futuro anno tempore quadragesimæ. 3 Kal. Januarii sol eclipsim passus est.

Anno Domini 1256. in prima vigilia noctis 5 Kal. Februarii magna lux orta est in diversis partibus Bohemiæ, fulgura micuerunt, tonitrua audita sunt. Hyems asperior fuit solito, sed interpolata. Magna vis ventorum, sed frigus magnum inhorruit 7 Kal. Novembris anni præteriti.

Eodem anno 3 Idus Maii Petrus de Ponte Curvo (269), nuncius domini papæ (270), venit Pragam et procurationem a clero totius Pragensis (271) exegit, de qua summa capitulum Pragense tres marcas et dimidiam persolvit. Idem nuncius 5 Idus Junii posuit civitatem Pragensem sub interdicto, consentientibus tamen episcopo Pragensi et aliis prælatis, pro quodam monacho de Porta, apostolorum in civitate Pragensi detento, spoliato et turpiter dehonestato, hoc suis adjiciens mandatis, quod officium divinum submissa voce ageretur, exclusis interdictis et excommunicatis, præcipiens etiam quod hora vespertina singulis diebus ter pulsarentur omnes

A Anno Domini 1256, dominus Conradus archiepiscopus Coloniensis accepit fraternitatem in ecclesia montis Syon, videlicet in die beate Mariæ Magdalene, et alii nobiles viri cum eo, scilicet dominus præpositus Henricus de Seflica, Philippus comes de Falkensteyn, Henricus comes de Wirrenburc, Wernherus comes de Bolant, Dietrich nobilis de Milendunk, Gottfridus notarius archiepiscopi, et alii nobiles. Ipso anno prædictus Conradus archiepiscopus contulit prænominato monasterio Stragoviensi in die beati Laurentii hanc indulgentiam, videlicet in die dedicationis ecclesiæ, in omni sollemnitate beate Mariæ virginis, in die beati Augustini episcopi et beate Mariæ Magdalene, ac infra octavas ipsarum sollemnitatum annum unum et 40 dies, et hoc de licentia domini Nicolai Pragensis episcopi, et ista indulgentia in perpetuum durabit. Eodem anno allatum est corpus unum integrum sanctarum virginum 11000 de Colonia, et collocatum est in ecclesia montis Syon²⁶⁹.

VARIE LECTIONES.

²⁶⁹ Dominus Conradus — Syon non leguntur hoc loco in 2, sed ante initium primi continuatoris Cosmæ.

NOTÆ.

(267) Litteras ei a papa datas de componenda pace inter reges Bohemiæ et Hungariæ vide ap. Boczek III, 183.

(268) Buda feria vi ante Palmarum 1254 a regum legatis pax facta est, cujus condiciones in tabula quadam conscriptæ sunt, quam vide ap. Boczek III, 181. Stiria, de qua præcipue bellum exarserat, inter Bohemos et Hungaros divisa est. Cfr. etiam Joannem Victoriensem I, 4.

(269) De hoc vide litteras Urbani IV, 3 Mai. 1262 datas, Boczek III, 556, et alias anno sequenti scriptas ibid., 560. Erat Petrus ille archidiaconus Gradiensis.

(270) Alexandri IV.

(271) Supplendum diocesis.

campanæ per singulas ecclesias, cum extinctione candelarum super omnes detentores et spoliatores clericorum. Quod interdictum duravit usque ad 9 Kal. Julii; quod relaxatum est eodem die propter juramentum et satisfactionem promissam civium Pragensium.

Eodem anno 16 Kal. Augusti Conradus archiepiscopus Coloniensis Pragam venit, et in monte Syon hospitatus est pluribus diebus, et a principe terræ decenter receptus et in expensis procuratus est, et, ut credimus, cum principe Bohemiæ de imperio tractaturus (272). Tandem pluribus ac variis xeniis ab eodem principe remuneratus copiose, 4 Idus Augusti ad sua reversus est. Qui tamen archiepiscopus in ecclesia Pragensi noluit recipi cum processione sollemni, sed humiliter venit in habitu seculari sanctis martyribus reverentiam exhibiturus.

Eodem anno ubertas annonæ in plerisque partibus fuit, sed vini et pomorum carentia. Eodem anno in quadragesima dominus papa Alexander confirmavit quandam novam religionem, quæ dicitur beatorum martyrum (273), ejus fratres Pragæ apparuerunt ante festum beati Wenceslai (Sept. 29).

Anno dominicæ incarnationis 1257. Przemysl, dominus regni Bohemorum, filius regis Wenceslai, tertio (274) anno sui ducatus, in principio veris pepulit Bohemos de suburbio et locavit alienigenas.

Eodem anno dominus Ebrhardus Kal. Aprilis emit quandam possessionem in villa quæ dicitur Belok, et contulit eam altari beatæ Virginis; aliam possessionem prius emptam in villa Draskowe eidem altari assignavit. Eodem anno in medio veris dominus Nicolaus episcopus Pragensis tabulatum quod vulgariter dicitur cœlum, veteri destructo, renovavit.

Eodem anno intrantibus Kal. Augusti facta est maxima inundatio aquarum, quæ gravia et grandia damna per totam Pragensem diœcesim intulit in hortis, in seminatis campis et ædificiis, quæ juxta ripas posita fuerunt; plures etiam homines suffocavit.

Eodem etiam anno princeps Bohemiæ, assumptis secum quibusdam Bohemis, Moravis et Australibus, profectus est versus Bavariam (275), ubi multas villas et ecclesias vastavit, prædavit ac incendit; sed tandem cum magno dedecore et damno suorum nobilium ac militum et rerum reversus est ad propria. Quidam enim eorum interfecti, quidam submersi (276), quidam rebus omnibus et equis amissis pedites in magna paupertate ad propria redierunt. Hyems valde aspera fuit hoc anno.

Anno gratiæ 1258. Nicolaus episcopus obiit 16 A Kal. Februarii, et eodem anno in Kalendis Februarii Johannes (277) electus est in episcopum Pragensem, et eodem anno confirmatus est in ecclesia Pragensi per dominum Brunonem Olomucensem auctoritate Maguntini 6 Idus Martii. Hoc anno hyems et veris principium et medium valde aspera et frigida fuerunt, glacies Vltavæ grossa nimis, et duravit usque pascha, quod tunc occurrit 9 Kal. Aprilis. Johannes consecratus est in episcopum Viennæ in Austria 4 Idus Maii, quia tunc occurrebat dies penthecostes die dominico. Receptus est autem in sede sua Pragæ 7 Kal. Junii, cum magno jubilo cleri et populi in cathedra sua collocatus; ipso etiam die missam primam de gloriosa Virgine celebravit. Hoc anno gelu lesit fructus arboreos et vineas, et mortalitas ovium fuit. Eclipsis lunæ fuit 14 Kal. Junii, et tunc agebatur festum sanctæ Trinitatis die dominico. Idem Johannes reconsecravit altare sanctorum Andree apostoli et Stephani protomartyris 2 Kal. Julii; post hæc aliud altare fabricavit et consecravit in honore sanctorum Nicolai confessoris et beatæ Ludmilæ martyris 18 Kal. Septembris.

Anno Domini 1258, 14 Kal. Novembris in prima vigilia noctis, quæ intempesta vocatur, ecclesia claustrum montis Syon, quod et Strahov dicitur, ex candela, quam frater quidam inibi dormire solitus circa lectum suum noctu incaute locaverat, est incensa, ac Domino permittente, ejus providentia ipsam prævideri pulchriori scemate venustandam, cum omnibus ædificiis, quæ per gyrum ambitui dispositione claustrali contigue adiacebant, ignis impetu devastata. Horum autem ruinam, quæ ob magnitudinem vix longo annorum curriculo posse restitui putabatur, venerabilis domini Johannis, qui tunc ipsi loco abbas præfuit, sagax industria, qui, licet alias efficax, tamen in hoc efficacior claruit, infra quinquennium in statum priorem, imo multo venustior inopinabiliter restauravit. Denique præter alia quæ melius reformavit ecclesiam quasi a fundamento exstructam testudinans, eique capellam beatæ Ursulæ de novo a latere adjiciens, quinto anno post incendium 15 Kal. Octobris satis præclaro opere consummavit.

Anno Domini 1258 consecratum est altare sanctorum Andree apostoli, Stephani protomartyris, san-

NOTÆ.

(272) Willelmus enim rex a Frisonibus erat interfectus die 28 Jan. 1256. Cfr. Bohmer Regest. p. 36. Joannes Victoriensis 1, 5, narrat Ottokarum a principibus electum respondisse: *Se data sibi divinitus gloria contentari*. Vide etiam Pelzelii dissertationem de hac re in libro Bornii *Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen II*, 74.

(273) Est ordo fratrum cruceigerorum B. martyrum a pœnitentia, quibus regulam vivendi dederat anno 1179 Alexander III papa.

(274) Quarto.

(275) Quod factum est, ut Philippum, archiepiscopum Salisburgensem, amittinum, ejus loco Ulricum Secoviensem episcopum elegerant, contra Heiricum Bavaricæ ducem adjuvaret.

(276) Quibus Oenum transeuntibus pons fractus est; quam Otakari cladem accurate descripsit Hermannus Altahensis apud Bohmerum *Fontes II*: Apud Mühldorf die 25 Aug. Otakarus hanc cladem perpressus est.

(277) Tertius.

Actorum Gervasii et Protasii martyrum 2 Kal. Julii. Eodem anno consecratum est altare sanctorum Nicolai confessoris, et Ludmilæ 17 Kal. Septembris.

Anno dominicæ incarnationis 1259 consecratum est altare sanctorum Stanislai et Oswaldi martyrum 2 Nonas Junii. Vinum miri valoris provenit in tota Bohemia. Ebrhardus institutor bonfantorum obiit Nonas Augusti.

Anno dominicæ incarnationis 1260 4 Nonas Martii Przemysl princeps terræ, collecta grandi multitudine, processit versus Ungariam ad expeditionem, a cujus exercituum transitu Bohemia multum lœsa est spoliis et rapinis. Hoc etiam anno sata læsa sunt et vineæ et fructus arborei, quædam siccitate, quædam grandine in plerisque partibus. In aliis autem partibus vinum copiose provenit.

1260. Hoc etiam anno princeps terræ, congregatis multis exercitibus diversarum nationum, processit versus Ungaros, et pacem factam pridem violaverant; ubi et triumphum obtinuit, et multa millia Ungarorum et aliorum Sarracenorum prostravit, divino et manifesto sibi subveniente adiutorio; quem revertentem ab eadem expeditione recepimus cum

Bsollemni processione 11 Kal. Septembris.

Eodem anno consecrata est Judita abbatissa sancti Georgii in ecclesia Pragensi a Johanne III episcopo Pragensi vicesimo quarto 18 Kal. Septembris. Eodem anno dominus Thobias, præpositus Pragensis ecclesiæ, de propriis bonis instituit et dotavit unam perpetualem vicariam in choro Pragensi.

Anno dominicæ incarnationis 1261 mense Aprili facta est concordia et pax inter reges Ungariæ et principem Bohemiæ, et vallata poena pecuniaria, videlicet 11000 marcarum argenti (278). Regina Margareta exivit de Bohemia versus Austriam 15 Kal. Novembris, quas ob causas Dominus novit (279). Eodem anno 8 Kal. Novembris princeps regni Bohemorum duxit in uxorem Cunegundem (280), filiam Hostislai ducis Bulgarorum, in castello Ungariæ quod vulgari Ungarico Possen (281) nuncupatur, quam venientem Pragam cum sollemni processione recepimus in ecclesia Pragensi 10 Kal. Januarii. In die nativitatis Domini princeps Bohemorum dictus Przemysl consecratus est in regem (282) cum eadem Cunegunde in ecclesia Pragensi a venerabili patre Maguntino Vernhero nomine (283), presentibus sex episcopis, Pragensi Johanne, Moraviensi, Pataviensi (284) et duobus de Prussia (285), presente etiam marchione Branburicensi cum uxore et filiis et filiabus, presentibus etiam ducibus Poloniæ et aliis multis nobilibus, comitibus, pureraviis, supanis, et aliis extraneis et infinita multitudine Bohemorum, quibus omnibus prædictis permagnificum

NOTÆ.

(278) Cessit Hungariæ rex Styriam et Petovium castellum, et præterea constitutum est ut Belæ IV filius Bela Cunegundim, filiam Ottonis Brandenburgensis marchionis et Otakari neptem, in matrimonium duceret; quod factum est anno 1264. Vide Chronicon Brandenburgicum apud Pulkavam. De reliquis Chronicis vide Lambacher interregnum p. 70 et præcepta Pataviensis, Olomucensis et Pragensis episcoporum, scripta 31 Mart. et 7 Apr. 1261, Boczek III, 307, quibus probatur in ipsa pace constituenda fuisse Ludovicum commendatorem de domo Teutonica, Jarosium Pragensem burgraviam et Wokkonem marscalecum regni Bohemici legatos.

(279) Urbanus IV in litteris ad Otakarum anno 1262 datis hæc scribit: *Ex parte siquidem tua fuit propositum coram nobis, quod olim nobilis mulier Margareta, quondam Romanorum regina, in provinciali capitulo fratrum prædicatorum apud Trevirim congregato sollemni voto castitatis emisso, ordinem sororum secundum instituta fratrum prædicatorum revertentium se servaturam, ac obedientiam in manibus H., tunc in Alamannia prioris provincialis eorundem fratrum prædicatorum, promittens, habitum religionis in eam assumpsit; et tandem ad monasterium sororum sancti Marci Herbiopolensis secundum instituta prædicta revertentium, cujus curam et regimen prior ipse gerebat, se transferens, per annum et amplius sub eodem habitu in dicto monasterio moram traxit.* Boczek III, 352. Cfr. etiam Pubitschka IV, 2. 312; Palacky II, 187.

(280) Erat neptis Belæ IV regis ex filia Anna, quam Rostislaw Mstislawic, Halicensis princeps, in matrimonium duxerat. Vide stemma quod dedit Palacky in commentatione Ucler Formelbücher in libro

C Abhandlungen der Königl. Böhmischen Gesellschaft V, 2, p. 232.

(281) Pressburg.

(282) Inde ab hoc tempore Otakarus regem Bohemorum se appellavit in præceptis, cum antea regni Bohemiæ dominum se nominasset.

(283) Ex Gudenii codice diplomatico dedit Boczek III, 325 tabulam quamdam, quam Godefridus de Eppenstein, Fridericus de Bichelingen, Henricus de Willenowe, Dietherus de Cazencellenbogen, Guntherus de Schwarzburg et Wernerus de Bolandia scribi jusserunt, qua iidem testantur: *Quod nos cum venerabili patre domino et consanguineo nostro, domino Vernhero, sanctæ Moguntinæ sedis archiepiscopo, fuimus presentes in ecclesia Pragensi a. D. 1262 in dominica die natalis Domini, ubi ipse dominus archiepiscopus unxit et coronavit in regem dominum Otakarum, hæredem regni Bohemiæ, et uxorem ejus Cunegundim in reginam. Idem etiam rex, qui et fuit dux Austriæ ac Styriæ marchioque Moraviæ, assumpserat Erfordiam in expensas et conductum suum in eundo Pragam, ubi procuravit nos 18 diebus et in reditu usque Erfordiam, nos et dominum, archiepiscopum memoratum et totam ipsius familiam cum personis et rebus eorum. Ministravit quoque nobis omnibus copiosas expensas. Dedit etiam domino archiepiscopo pro jure suo 100 marcas auri, item pro jure curiæ 64 marcas capitulo Moguntino pro jure suo ad emendum ecclesie aliquid in ornatum. Insuper honoravit nos in spardonibus et veniis pulchre satis et taliter ut debebat eundem. Quocum conjungenda sunt duo alia præcepta ab Otakaro Moguntino archiepiscopo data, quæ vide eodem loco.*

(284) Ottone.

(285) Warmiensi et Samiensi ut videtur.

fecit convivium biduo in campo Letne nominato, qui jacet inter villas Owencz (286), Holisovicz (287) et Buben nominatas, in ædificiis sollemniter ad hoc præparatis.

Anno dominicæ incarnationis 1262 sata diversi seminis tam hyemalia quam æstivalia in plerisque Bohemice partibus fere penitus perierunt, tum a grandine, tum a siccitate, tum ab exercitu transeunte in Ungariam, excepto sole milio, ita ut nec homines victualia nec jumenta et pecora poterant habere pabula sufficientia. Verum in paucissimis ejusdem terræ partibus copia frumenti crevit in habundantia, vini quoque et fructuum arborum exigua fuit ubertas. Hoc etiam anno incendia multa fuerunt in civitatibus et villis in Moravia, Bohemia et Austria.

Anno gratiæ domini nostri Jesu Christi 1263, maxima fuit caristia frumenti, fœni et pabuli in Bohemia et Moravia, ita ut mensura regalis siliginis venderetur 120 denariis quandoque plus quandoque minus monetæ Pragensis, tritici autem multo amplius, et pisæ 150. Tunc et maxima fames fuit in populo, ita ut multi agricolæ et artifices varii, venditis pecoribus et rebus aliis, nec se sustentare valentes, cogentur hostiatim eleemosynam petere; plures etiam, domibus suis in rure relictis, cum uxoribus et liberis iyerunt mendicatum; multa etiam pecora et jumenta mortua sunt propter maximum pabuli defectum et hyemis asperitatem, quæ plus solito hoc anno inhorruerat.

Anno domini nostri Jesu Christi 1264, magna vis ventorum orta est 5 Kal. Februarii, quibus impellentibus multa ædificia, multa granaria corruerunt in civitate Pragensi et per totum regnum Bohemice; multæ etiam arbores in sylvis et nemoribus radicitus sunt evulsæ, fenestriæ etiam Pragensis ecclesiæ vitreæ sunt contractæ.

Item eodem anno 11 Kal. Martii ædificium turris Pragensis ecclesiæ, quod vulgariter dicitur campanarium, corruit, et alia multa ædificia ecclesiarum corruerunt.

Hoc anno consecrata est capella omnium sanctorum 5 Nonas Februarii a venerabili episcopo Pragensi Johanne tertio, sub rege Prziemysl, filio Wenceslai regis, quæ fuit fabricata anno gratiæ 1263.

Eodem anno mense Decembri facta est inundatio magna aquarum per totam Bohemiam, quarum inundatione insolita facta sunt damna plurima ædificiorum, annonæ diversi generis, et aliarum plurium rerum.

Anno gratiæ 1265, rex Prziemysl permagnificum celebravit convivium pro baptismo filiæ suæ primogenitæ (288), quam levaverunt tres episcopi de fonte Pragensis, Olomucensis et Bamberiensis (289), et hoc in festo beatæ Mariæ purificationis (Febr. 2), vocatis ad hoc festum omnibus nobilibus Bohemice, Moravice et Austriæ. Ipso die idem rex, coronatus regia corona, venit ad processionem, et missam audivit ad altare sanctæ Mariæ in ecclesia Pragensi, et biduo celebravit prandium cum prædictis episcopis et nobilibus terrarum præfatarum in aula regia in castro Pragensi.

Eodem anno facta est magna dissensio inter regem Bohemice et ducem Bavarice (290), qua necessitate rex compulsus misit nobiles ad metas Bohemice custodiendas, qui transeuntes multa damna intulerunt villis episcopi Pragensis et aliarum ecclesiarum canonicorum. Moravi etiam transierunt ad metas Bohemice defendendas, et plurima damna intulerunt in Bohemia tantum villis ecclesiarum et extra metas in Bavaria.

Anno vero 1266, iterum transeuntes et Bohemi A et Moravi circa purificationem sanctæ Mariæ (Febr. 2) et in quadragesima, rursus plurima damna intulerunt villis episcopi et aliarum ecclesiarum diversæ religionis. Hiems et ver in principio humida fuerunt, et multa sata siliginis perierunt.

Anno dominicæ incarnationis 1266, 7 Idus Augusti Bohemorum rex Otakarus nomine, qui et Prziemysl, processit versus Bavariam cum multitudine copiosa Bohemorum, Moravorum, Australium, Karynthianorum, Polonorum, quorum quidam eorum prævenerunt regem, quidam comitati sunt eum, quidam vero subsequuti; in quo itinere plurima damna fecerunt in regno Bohemice, rapinis et spoliis ac incendiis pauperes et villas ecclesiarum graviter affligentes (291). Bavariam vero intrantes multo graviora damna intulerunt, rapinis et spoliis ac incendiis partem ejus quæ jacet usque Ratisponam crudeliter devastantes, et viros ac mulieres plurimos concremantes. Hoc etiam anno annona,

NOTÆ.

(286) Verder-Bubenee in circulo Rakonicensi.

(287) Holeschowitz.

(288) Kunigundis.

(289) Num legendum Brandeburgensis? Vide infra ann. Otakar. 1164.

(290) De Salisburgensi archiepiscopatu, qui Wladislao, præposito Wissegradensi, filio Heinrichi 12°

ducis Silesiæ et Annæ, nepoti Otakari I datus est. Cfr. Chron. Salisburg. ad h. a.

(291) Expugnavit castra Chamb, Regenstauf et Nitau; cfr. Hermannum Altahensem ad h. a. apud Böhmerum Fontes II. Vide etiam Heinrichi ducis litteras in Palackii comment. Ueber Formelbücher. p. 277.

A fructus arborum et vinum male in Bohemia provenerunt propter grandinis et siccitatis læsionem.

Anno Domini 1267, 6 Idus Aprilis apostolicæ sedis legatus, scilicet frater Guido ordinis Cisterciensis, tituli basilicæ sanctorum 12 apostolorum presbyter cardinalis (292), venit Pragam, et moratus est Pragæ usque ad 5 Kal. Maii (293), et recepit pro expensis a clero Bohemiæ 150 marcas argenti. Inde veniens Austriam moratus est Viennæ, et ibidem fecit concilium 6 Idus Maii, cui concilio Johannes Pragensis episcopus interfuit et plures canonici cum eo (294).

Anno dominicæ incarnationis 1268, præcepit rex Otakarus fieri foveas in singulis villis, quibus foveis superponeretur anser vel porcillus ad capiendos lupos. Et eodem anno præcepit renovari pondera et mensuras et insigniri signo suo, quod antea non fuerat (295).

Anno dominicæ incarnationis 1269, nata est regi Otakaro filia (296) Nonas Septembris, et erectum est pulpitum et altare in ecclesia Pragensi, quod dedicavit Johannes episcopus in die sancti Martini ad honorem sancto Matthiæ apostolo et sanctis confessoribus Ambrosio, Jeronimo, Augustino, Gregorio et aliis quam plurimis sanctis.

Anno dominicæ incarnationis 1270, periit tota annona tam hiemalis quam vernalis fere per totam Bohemiam, fructus arborum provenerunt mediocriter, vinum abundans fuit. Turris Pragensis ecclesiæ, quæ ante multos annos corruerat, reparata est domino Johanne venerabili episcopo procurante. Multa aeris intemperies hoc anno fuit, et multa inundatio pluviarum in autumnò. Rex Otakarus multas domos et castella in regno suo in diversis locis fabricavit hoc anno. Hoc etiam anno turris lapidea erecta est in medio claustris Pragensis ecclesiæ ad lumen ponendum in ea, Gregorio milite regis et reginæ procurante eam in expensis.

Anno Domini 1272, 6 Kal. Decembris Ruodolfus electus est in imperatorem (297). Eodem anno pons contractus est Pragensis in medio fluminis Vltavæ 4 Idus Martii.

Anno Domini 1273, 15 Kal. Septembris inundatio aquarum facta est magna in flumine Vltaviæ, ita ut capella lignea quæ sita erat ante pontem in Pesek²⁶⁰ totaliter cum fundamento defluxit, et alia ecclesia lapidea, quæ erat sub ponte in insula, pars ejus media collisa est, et omnia molendina, quæ erant circa civitatem Pragensem, cum aqua contracta defluerunt; homines plurimos suffocavit, ædificia subvertit. In campis annona et fœnum de pratis cum alluvione descenderunt; ortos olerum vitiavit, per civitatem Pragensem fluxit, extendens meatus suos usque ad ecclesiam sancti Ægidii et ecclesiam sancti Nicolai, fluens per totum vicum Judæorum usque in ecclesiam sancti Francisci.

Anno Domini 1274, nobilis vir Borso recessit a rege, amissa gratia regis sine culpa, æmulis ipsius sinistra regi referentibus (298).

Anno Domini 1275, Kal. Maii Gregorius papa X, celebravit concilium Lugdono (299). Quod concilium idem Gregorius indixerat ante biennium universarum terrarum pontificibus ubi fides christiana viget et nomen Domini invocatur, quatenus convenirent ad concilium celebrandum in termino supradicto. Quod concilium duravit infra septem ebdomadas (300); et eidem concilio interfuit Johannes Pragensis episcopus cum quibusdam canonicis, et reversus ad suam sedem Pragensem, injunxit per totam suam dioccesim, ut juxta mandatum apostolicum trunci concavi locarentur per universas ecclesias, ad colligendas oblationes fidelium in subsidium terræ sanctæ.

VARIÆ LECTIONES.

²⁶⁰ Paulo recentior manus correxit Piesek.

NOTÆ.

(292) In tabula quadam data 15 Jun. 1267, Boezek B III, 395, ipse se cardinalem t. S. Laurentii in Lucina nominat.

(293) Ita legendum est pro v Kal. Apr. quod habet codex; vid. Pubitschka IV, 2, p. 553.

(294) Et alii episcopi, Petrus Pataviensis, Bruno Brixensis, Conradus Frisingensis, Leo Ratisponensis; cfr. Mansi XXIII, 1169.

(295) Pubitschka IV, 2, p. 562.

(296) Agnes. Cfr. litteræ Cunigundæ in Palackii commentatione Ueber Formelbücher, p. 293.

(297) Et in anni et in diei numero errat auctor; electus est Rudolfus Francofurti d. 29 Sept. 1275; testes vide apud Böhmerum Reg., p. 51. Quod factum est Otakari legatis repugnantibus, de qua re ipse rex ita scribit ad papam Gregorium X: *Principes Alemanniæ, quibus est potestas cæsaris eligendi, — concorditer in quendam comitem minus idoneum, solemnibus nostris nuntiis, quos Frankensfurt, ubi celebrari debebat electio, nostros procuratores miseramus,*

contradicientibus et reclamantibus, evidenter vota sua direxerunt, et eundem in gravamen imperii nostrumque prejudicium — sacri diadematis insigniverunt majestate. Cfr. Dolliner cod. epistol. Otakari regis, p. 17, et Kurz Oesterreich unter Otakar, p. 27. Otakari legatus erat Bertholdus episcopus Bambergensis; cfr. Rudolphi præceptum a. 1275, quod ap. Lambacher legitur Urkundenb., p. 76.

(298) 5 Nov. 1275 Borso dominus de Rysemburg in castro suo Rysemburg donationis tabulam conscribi jussit, quam vide apud Boezek IV, 166, quem Otakari proditorem Rudolphi partibus clam fuisse, illius docent litteræ apud Bodmannum 12, 30, 44, in quarum primis hæc leguntur: *Quamquam igitur ad præsens aliqua transitoria breviter patiaris discrimine, patienter quæque sustine.*

(299) Congregatum est hoc concilium anno 1274, initiumque habuit Nonis Maii.

(300) Finitum est xvi Kal. Aug.; itaque decem pene hebdomadas ductum est.

In eodem etiam concilio Gregorius papa electionem Rudolphi confirmavit (301), et decimas quæ exacte fuerant per Almaniam in subsidium terræ sanctæ, Rudolfo electo in utilitatem assignavit.

Anno Domini 1276. Johannes episcopus Pragensis cooperuit ecclesiam sancti Viti kathedralem pulchri et durabilis operis lapideis tegulis. Fecit etiam duas fenestras magnas de subtili opere et pretioso, et vitro eas clausit, in quibus materia depicta continebatur veteris et novi testamenti. Erexit etiam ibidem duo pulpita decori et magnifici operis, unum ad altare beati Dyonisii, et aliud ad altare beatæ Mariæ Magdalene, quod opus toto sequenti anno vix poterat terminari. Eodem anno Vitkenides (302) cum ingenti militia recesserunt a rege, et multa mala per regnum Bohemiæ pauperibus et claustralibus intulerunt, et eo tempore rex nimium eorum auxilio indigebat. Sæpe enim fit ut, dum principes inter se discordant, inimici victoria potiuntur. Visa est etiam hoc anno luporum maxima multitudo ante valvas castri Pragensis ex utraque parte clamore multo ululantium, per quem sinistram eventum genti Bohemorum præstigio auguriati sunt.

1278. Eodem anno Henricus Pragensis canonicus et notarius aulae regiae 18 Kal. Octobris detentus est ad mandatum Cunegundis reginæ, et multis rebus et pecunia in domo sua est spoliatus, pro qua detentione episcopus Johannes posuit interdictum in ecclesia Pragensi 11 Kal. Octobris, quod interdictum contigerat circa festum beati Wenceslai (Sept. 28) et infra. Idemque Henricus 3 Kal. Octobris a custodia liberatus est, et divina officia in ecclesia Pragensi relaxantur. Eodem anno hyems et autumnus calidi fuerunt et nebulosi, humidi et cum magno impetu ventorum, et transitus per glaciem haberi non poterat. Hoc etiam anno duo fossata facta sunt ante Pragense castrum, unum cum lapidibus et aliud majus sine lapidibus in latitudine 40 cubitorum, in profunditate 30, longitudo utriusque protendebatur a rivulo Bruska usque in Oboram. Renovatum est et antiquum, quod est propius muro castri, ab una parte muro cementato erectum est; alia pars ejus non est renovata, latitudo ejus 40 cubitorum, et altitudo 56 erat. Ex alia parte castri, quod dicitur ad minorem portam, fossatum effosum a rivulo Bruska, et ductum per montem Opis ad curiam domini episcopi trans flumen Vltavam.

III.

ANNALES OTAKARIANI.

1254. 19 Kalend. Januarii Przemysl, filius regis A Wenceslai, profectus est in Pruziam signo crucis accinctus, pugnaturus contra Prutenos, quem multa turba nobilium Bohemiæ, Moraviæ et Austriæ secuta est et aliorum militum generis inferioris (305). Veniens ergo Wratislaviam nativitatem Domini (Dec. 25) celebravit, et cum magno honore a ducibus Poloniæ (304) et nobilibus ac episcopo Wratislaviensi (305) decenter susceptus, et per aliquot dies cum omni exercitu suo decentissime procuratus est. Eo igitur in Wratislavia commorante, accessit ad eum marchio Branburiensis (306) cum exercitu suo, et ambo pariter profecti sunt in Prussiam, ducentes secum multitudinem copiosam.

1255. Interea potentes et majores terræ Prusiæ divino, ut credimus, timore perterriti ac nomine principis Bohemiæ audito, cum omni humilitate

venerunt ad eundem principem, se cum suis omnibus ejus ditioni ac fidei christianæ dedentes. Quos piissimus princeps benigne suscipiens, ad baptismi gratiam invitavit, et unum potentiorum ex illis ipse princeps de sacro fonte levavit, et eum suo nomine vocavit, appellans eum Otakarum; alium marchio Branburiensis de fonte levavit, et eum suo nomine nominavit. Inde plures nobiles de utero matris ecclesiæ levaverunt, et eisdem nominibus suis nuncupaverunt, ac eisdem vestimenta sua, quamvis pretiosa, donaverunt. Inde ad quendam montem venientes, quem Montem Regalem appellaverunt, fecerunt munitionem ad majorem fidei christianæ corroboracionem (307). Inde plurimis Prussorum populis a domino episcopo Olomucensi et ab aliis episcopis baptizatis, princeps terræ Bohemiæ et marchio Branburiensis, confortatis in fide Christi Jesu neo-

NOTÆ.

(301) Paucissimis his verbis de rebus Bohemorum regi gravissimis refert; die 26 Sept. 1274 Gregorius papa Otakaro scripsit, se Rudolphi electionem confirmasse. Cfr. Boczek IV, 135, 136, 141 et præcedentes Otakari ejusque legati Brunonis Olomucensis episcopi litteras.

(302) Est gens Witkovicorum nobilissima, ex qua Zawis de Rosenberg, regis inimicus, originem duxerat. Quæ hic leguntur, confirmat Henricus de Heimburg, auctor sæculi XIII exeuntis, cujus Chronicon adhuc ineditum suo loco edituri sumus.

(303) Cruciferorum exercitum sexaginta millia hominum excessisse scribit Petrus de Dusburg in Chron. Prusiæ III, 70; reliquosque Germanorum

B principes enumerat, qui Sambiam terram expugnaturi hanc expeditionem faciebant. Alexander IV. Bartholomæo ordinis fratrum minorum ut verbum crucis in Polonia, Boemia, Moravia et Austria contra Lithuanos prædicaret imperavit, Boczek III, 192. Vid. etiam Voigt Geschichte von Preussen III, 76.

(304) Henrico III et Conrado II, ducibus Wratislaviæ et Lignitiæ. Erant filii Anæ, filiæ Otakari I.

(305) Thoma.

(306) Otto III, qui Beatricem filiam Wenceslai a. 1244 in matrimonium duxerat. Cfr. Chron. Branburburgicum apud Pulkavam.

(307) Königsberg, Borussiae regni caput.

fitis, et obsidibus ab eisdem receptis, commissa A terra et populo in manus cruciferorum de domo Teutonica, redierunt ad propria cum omni prosperitate et lætitia. Princeps ergo Bohemice venit Opaviam (508) 8. Idus Februarii, inde properavit ad Austriam, ubi totam manendo transegit quadragesimam. Postea in octava paschæ (Mart. 21) venit Bohemiam, et cum magno tripudio cleri ac populi civitatis Pragensis, cum processionibus susceptus est honorifice 6 Idus Aprilis et in ecclesia cathedrali ab episcopo et ejusdem ecclesiæ canonicis. Principe autem exeunte de castro Pragensi magna vis ventorum cum turbine exorta est. Unde quendam equitem sequentem principem dejecit de ponte ante castrum, cujus equus mortuus est ex casu, ipse vero sanus evasit. Campanarium etiam ligneum cum campanis infra muros sanctæ Mariæ corruit eadem hora vi ventorum magna impellente, et aliæ plures ruinae factæ sunt in civitate et per villas.

Anno dom. inc. 1260 inter principes et proximos alti sanguinis, Przemysl scilicet dominum et heredem regni Bohemice, ducem Austriæ et Styriæ et marchionem Moraviæ ex parte una, et Belam et natum ejusdem Stephanum, Ungariæ reges, ex altera; data prius ante aliquot annos occasione, immo causa ex parte ipsorum Ungarorum regum, rursus priore acrior est discordia suscitata. Siquidem senior Ungarorum rex Bela contra initam compositionis olim formam cum nepote suo (509), dicto domino regni Bohemice, et utrimque ²⁶¹ sacramentis corporaliter præstitis et publicis instrumentis exinde confectis firmatam, mox eodem anno veniens, quo ipsa compositio celebrata, Moraviæ, Austriæ et partis Styriæ, quæ per præhabitam compositionem in sortem præfati nepotis sui ceciderat, visus est confinia occupare (510). Sed et natus ejusdem rex Stephanus, progenitorum suorum tyrannidis et caedibus in ²⁶² innoxium Christi gregem habundantior æmulator existens, contra illustrem Karinthiæ ducem Ulricum et fratrem ejusdem Philippum, quondam Salburgensem electum (511), dicti regis Bohemice consobrinus (512) paci prænotatæ inclusos, exercitum infidelium, inhumanorum scilicet hominum Comanorum producens, in gravi et indifferenti strage monachorum, clericorum et simplicium lay

corum cum parvulis eorundem, raptu et violatione sanctimonialium et matronarum, et abductione hujusmodi et juvenum transformandorum in ritum alterum, et conflagratione monasteriorum et aliarum ecclesiarum et magnæ partis terræ Karinthiæ, stupenda nimium flagitia perpetrata ²⁶³ perperam perpetravit (513). Pro quibus forefactis contra jurandum et aliis, quæ compendii gratia prætermitto, quia nulla satisfactio est secuta, ad instantiam Styriensium nobilium et civitatum, de consilio incliti comitis Ottonis de Hardek et quorundam Australium et perpaucorum admodum de Moravis, dictus dominus regni Bohemice Styrienses in suam protectionem recepit (514). Licet igitur in potestate regis Stephani tunc pene fuisset Styria universa, et Ungari in ea quæque castrorum et civitatum præsidia obtinerent, tamen cum dicto comite de Hardek et quibusdam Australibus et Styriensibus brevi tempore dictum regem Stephanum et Ungaros de ipsa Styria supra opinionem humanam valide eiecerunt, civitates et castra inibi capientes. Petovia tamen castrum, in quo dicti regis Stephani uxor natione Comana (515), sacramentis tamen fidei initiata, personaliter tunc manebat, cum civitate et paucis quibusdam aliis castris ad tempus remanserunt in dicti regis Stephani potestate. Unde (516) in injuriam præfati domini regni Bohemice per Moraviam et Austriam, immo in offensam Christi patrarum, et livor odii atque zeli exinde concepti, et plaga doloris dolosa, tumens spiritu indignationis, quasi rupta cicatrice foras in publicum proruperunt. Nam anno Domini 1260 inchoante inter principes prænotatos de novo sunt inimicitie publicæ, adeo quod eodem anno sacro quadragesimali tempore (Febr. 21) validos utrinque contra se invicem exercitus producerunt. Verum cum ex utraque parte necessaria exercitibus decissent, præsertim pro equis, coacti sunt principes memorati usque ad festum beati Johannis Baptistæ (Jun. 24) proximo venturum treugas paci, ut sperabatur, præambulas prorogare. Sed in contrarium, proh dolor! res evenit. Nam ni fallar, quod ante, et postmodum initia sunt dolorum quæ gesta sunt.

Igitur constituto treugarum tempore accedente, D junior rex Ungariæ Stephanus cum robustioribus

VARIE LECTIONES.

²⁶¹ utrumque 2. ²⁶² deest 2. ²⁶³ perpetrata 2.

NOTÆ.

- (508) Troppau.
 (509) Ex Constantia uxore Otakari I, de qua vide supra.
 (510) Jam anno 1257 Otakarus contra terminos Ungarorum munitionem unam seu oppidum pro necessitate ac conservatione terræ præparari et ædificari jussit, ut testatur in præcepto ap. Boczek III, 246; quod erat oppidum Hradisch in insula situm, quæ ad Welegradensem monasterium pertinebat.
 (511) Postea Aquileiensem patriarcham.

- (512) Sunt filii Bernardi ducis Carinthiæ, qui Juttam filiam Otakari I in matrimonium duxerat. Cfr. Johannes Victor I, 5.
 (513) Quod factum est anno 1259.
 (514) Quod, teste Pernoldo, Viennæ anno 1259 factum est, qui Styriensium seditionem ab Otakaro motam esse scribit.
 (515) Elisabeth.
 (516) Exciderunt nonnulla verba. Num legendum paratorum?

et electis bellatoribus Ungaris et Comanis a insi-
diandum passim et separatim venienti de Bohemia
et Polonia se paravit exercitui, disponens irruere
super incautos, quicumque sibi occurrerent priores.
Qui cum venerabilis domini Brunonis Olomucensis
episcopi et Henrici Sleziæ et Wladislai Opoliensis
illustrum ducum castra in pratis circa Pohorlitz (317)
metata clam invadere et percutere decrevisset, et ad
hoc peragendum tota nocte pluviosa et nubila pro-
cessisset, errante ductore prope Walkenstein et
Stozecz (318) præter propositum in ortu diei deve-
nit, ubi e vicino circa præsidium quod Lawa (319)
nominatur in pratis fuit locus, in quo juxta condi-
ctum universus domini regni Bohemiæ exercitus
mox circa festum beati Johannis Baptiste debuit
congregari. Ad quem locum ingenui genere, inelyti
probitate ac spectabiles dignitate viri, uterini fratres
Otto et Conradus, comites de Hardek et Playn, primi
cum suis omnibus advenere. Quibus cum suaderetur,
ut usque ad adventum exercitus se intra Lavensem
reciperent civitatem, ne forte Comanorum et
Ungarorum insidiis ipsos præoccupari contingeret
immunitos, verum tanquam viri animo et viribus
fortes, immo ultra modum audaces id facere recusa-
runt, quin post extensis in campo tentoriis, licet
pauci, diebus et noctibus inibi perdurarunt. Exinde
cum die sabbati, quæ fuit tertia dies post festum
beati Johannis Baptiste (Jun. 26), ad locum condi-
ctum in pratis circa Lavam a diversis partibus con-
fluens utcumque cœpisset exercitus domini regni
Bohemiæ apparere, et concurrentes armis pressi et
laboribus fatigati, hii de Bohemia et Moravia cum
suo domino principe, alii de Saxonia cum ²⁶⁴ mar-
chione de Brandeburk, quidam vero cum venerabili
domino Olomucensi episcopo et illustribus Zlesiensi
et Opoliensi ducibus memoratis castra inibi meta-
rentur, subito rumor insonuit in castris, quod Co-
mani nimium prope forent, vicinam juxta regionem
spoliis et strage vastantes et incendiis conflagrantes.
Proinde universalis commotio fit in castris, et mi-
rum in modum animo voluntarii et armis instructi
per ordinatas acies ad pugnandum exeunt universi.
Quibus taliter egressis in campum, utrum ex indu-
stria an per errorem nescio, Deus scit, subito nun-
ciatur paucos infidelium hostes prædicta fecisse, sed
jam eisdem esse in fugam conversos. Tunc cuncto-
rum ad id assentione fallaci securitatem ipsis pes-
simam generante ad castra singuli revertuntur,
prænotati vero comites de Phleyn et strenuus miles
Cadoldus Orphanus cognomine cum paucis aliis,
quasi pro custodia exercitus remanserunt in campo
(320). Qui licet frequenter experti dolos in certamine
Comanorum vel cæterorum, tamen, ut ait auctori-

tas: « Fata nolentem ducunt, volentem trahunt, »
se in præceps dederunt ad hostes fugam simulantem
longius persequendum. Quos aliqui ex nostris ma-
gni et nobiles passim sine ordine prosecuti, cum
eisdem per insidias latentes a tergo conclusi et tali-
ter postmodum interempti ²⁶⁵, et ipsi quidam quidem
mortis, quidam vero captivitatis tunc simul existi-
terunt laqueis irretiti. Quod cum licet tam dubie
quam varie insonuisset in castris, nunciantibus qui-
busdam, quod prædicti comites et Cadoldus et cæ-
teri qui cum ipsis erant adversariis occupatis postu-
larent succursum, aliis vero e contra referentibus,
quod ipsi ab hostibus potius præoccupati fuissent—
quod et fuisse verius rei postmodum probavit even-
tus—mox a mensis surgunt principes, ad arma
festini anhelant milites et clientes, et contra inimi-
cos loricati, scutati et galeati, et nonnulli in cooper-
tis equis properarunt sine modo. Qui cum inelytos
paulo ante dictos bellatores, scilicet Cadoldum et
comites et quosdam alios reperissent in via, in loco
pugnæ absque anima humi prostratos, et ex hiis
plerosque prorsus nudatos, nonnulli fortes ipsorum
pavore concussi, obriguerunt prima facie quasi
lapis, plurimis etiam ad hostes terga vertentibus;
nihilominus dominus regni Bohemiæ cum paucis et
dominus Olomucensis episcopus priores omnium, et
marchio Branburiensis cum suis fugientes adversa-
rios prosequuntur. Quibus cum dictus dominus regni
Bohemiæ et Olomucensis episcopus priores omnium
proximassent, marchione Brandenburgensi adhuc a
remotis sequente, alii visi sunt subsistere et ex ad-
verso acies suas ordinare. Verum eodem marchione
propius accedente, facta tunc magna obscuratione
aeris, et a commotione et voce tonitruum et sonitu
grandis pluvie cum fulgure choruscante, licet nemine
persequente, eo quod supra modum defecissent las-
sati equi christiani exercitus, in fugam sunt impii
conversi. Et cum fluvius Morawa (321), quasi aper-
tis cœli katharactis et velut facto desuper kathacli-
smo, tunc nimium inundasset, in eodem hostium
plurimi veraciter feruntur periisse submersi. Nihil-
ominus tamen propter Kadoldi et comitum et alio-
rum lugubrem casum pene usque ad desperationem
exercitus dejicitur christianus. O quantus luctus!
et o quanta Lavensium lamenta fratrum minorum,
quando ad ipsos cum ejulatu et planctu cunctorum
fere qui ceciderant passim funera differuntur! Amo-
do quid facturum esset dominus regni Bohemiæ,
tanti exercitus caput ex dolore languidum, dubitatur.
Aspirant plures ad reditum, sed notam probitatis
vitantes, tanquam filii hujus seculi prudentiores filiis
lucis, præsertim principes et majores barones sin-
guli per alios satagunt id fore et videri persuasum.

VARIE LECTIONES.

²⁶⁴ ita legendum; codex habet et. ²⁶⁵ ita legendum; conclusis — interemptis 2.

NOTÆ.

(317) Porlitz.
(318) Staats.
(319) Laa.

(320) De his vide Hermannum Altahensem ad
h. a.
(321) March.

Oritur exinde dissensio, per occasionem salubris A unitatis et victoriae demum paritura salutem.

Nam cum imponeretur dictis Henrico Zleziae²⁶⁶ et Opoliensi ducibus, quod ipsi primi a loco castrorum ad propria intenderent remeare, confusibiliter solvendo exercitui causam taliter tunc daturi, hiidem tanquam viri strenui et prudentes inficiantur dictum de ipsis, et hujusmodi consilii portum seu radicem in Branburgensem referunt marchionem. Ex tunc omni controversia cessante, communi consilio et pari voto illuc tendit exercitus universus, ubi nunciatur rex Ungariae sua castra fuisse metatus. Itaque concurrentibus simul ad idem domino Philippo, quondam Salburgensi electo, et fratre suo Ulrico, illustri Karinthiae duce et Styriensi, cum die dominica infra octavas apostolorum Petri et Pauli (Jul. 4), post auditas in aurora missas, ex communi condicto et principis qui caput erat et aliorum principum edicto, ad plenum, ut opus erat, armis instructus, et per ordinatas acies incedens, et montana atque plana operiens, apparuisset hostibus fidelium exercitus copiosus, saepe dicto domino regni Bohemiae sub vexillo gloriosissimi martyris Wenceslai cum suis de quadam montis declivi in suprema²⁶⁷ tamen plani altitudine castra adversariorum spectante²⁶⁸, hiidem infideles et caeteri qui cum ipsis erant, sicut ipsi postmodum retulerunt statim tunc in fugam fuissent conversi, nisi in faciente chaos inter nos et se fluvio dicto Morawa fiduciam habuissent; nec mirum, quia timor et tremor super impios cecidere, cum Manaym, id est castra Dei, contra se viderent venire. Siquidem domini regni Bohemiae et aliquorum principum, quam tunc conceperant devotio et pia proposita et vota, quibus domino se astrinxerant, spondentes vitam suam et terrarum suarum status suos in monelis et aliis in melius commutare, et plurimorum baronum et militum aliorum ad confessionem et signaculum sanctae crucis confugientium forsitan exorta conversio ex timore; magnae autem a magna parte christianitatis usque ad Coloniam magnam et ultra orationes pro ipsis sollemniter ad Deum fusae ipsis, immo multo populo christiano divina praesidia et angelici

belli processum et exitum (322) legat subjectam epistolam ex parte domini regni Bohemiae sanctissimo in Christo patri ac domino Alexandro, Dei gratia papae quarto, exinde directam, quae talis est (323).

Sanctissimo in Christo patri ac domino Alexandro, Dei gratia sacrosanctae Romanae ecclesiae summo pontifici, Otakarus eadem gratia dominus regni Bohemiae, dux Austriae et Styriae, et marchio Moraviae et caetera. Quia pium pastorem suarum a lupis liberatio ovium delectat, ac benignum patrem jucundum reddit cum salute prosperitas filiorum, gravis belli, quod adversus Belam et natum ejusdem Stephanum, Ungariae reges illustres, et Danielem regem Russiae (324) et filios ejus (325) et caeteros Ruthenorum ac Tataros, qui eidem in auxilium venerant, et Boleslaum Cracoviensem (326) et Lestkonem juvenem, Lusiciae duces (327), et innumeram multitudinem (328) inhumanorum hominum Comanorum et Ungarorum et diversorum Sclavorum, Siculo- rum (329) quoque et Walachorum, Bezzerminorum (330) et Hysmahelitarum, scismaticorum etiam, utpote Graecorum, Bulgarorum, Rusciensium et Bosnensium haereticorum, auctore Deo gessimus, et victoriae nobis datae coelitus, et post victoriam inter nos ex parte una et dictos reges ex altera concordiae reformatae processum non ab re paternitati vestrae duximus praevia veritate praesentibus declarandum. Sane cum ad flumen qui Morawa dicitur circa locum a castro et oppido Hemburk duobus milliariibus distantem, Ungariae ac Austriae confinia inibi terminantem, cum nostris exercitibus venissemus, dictos reges et exercitus eorundem illic castra metatos in opposita parte ripae invenimus ex adverso. Sicque factum est, ut nostra (331) et adversariorum castra solus duntaxat divideret fluvius memoratus. Cumque sic loci positio se haberet, ut ad adversarios sine irremediabili nostrorum jactura votivum non possemus censequi accessum, et pro reformanda inter nos et eosdem reges pace fuisset utrimque aliquoties multipliciter attemptatum, ipsis vero regibus de die in diem et de hora in horam suas in diversas variantibus voluntates, non restaret aliquis paci locus, haud dubium ad instar Pha-

VARIAE LECTIONES.

²⁶⁶ H. Zelzie 2. ²⁶⁷ supremo 2. ²⁶⁸ spectantem 2.

NOTAE.

(322) Hic quaedam desiderantur. Accuratiores praelii descriptio petenda est ex sequente Otakari regis epistola ad Alexandrum papam, ex qua quae hic desunt suppleri possunt. De aliis scriptoribus, a quibus splendissima illa victoria narratur, vide Palackium II, 182.

(323) Ob nimiam gloriam in hac epistola Bohemis ascriptam de fide ejus historica dubitationes moverunt Pray Ann. Hung. I, 509 et Katona histor. critica Hung. VI, 312.

(324) Est Daniel Romanowic princeps Halicensis qui, Innocentio IV permittente, regalem dignitatem adeptus erat. Roepell Gesch. v, Polen I, 522.

(325) Quorum unus Leo Bela IV filiam Constantiam in matrimonium duxerat, alter Romanus Ger-

trudim, viduam Wladislai, fratris majoris Otakari II regis; cfr. supra 1246.

(326) Qui item erat Bela IV gener, cujus filia Cunigunda Boleslao nupsit.

(327) Dux de Lencie.

(328) Anonymus Leobicensis refert Bela exercitum centum quadraginta millibus equitum fuisse compositum, Otakarum vero numerasse centum millia equitum, inter quos septem millia fuerint cataphractorum.

(329) Sunt alutae accolae Sekler nominati.

(330) Turcica gens, aliis Bessi vel Bisseni, iidem etiam Pacinaci. Zeuss, p. 742.

(331) Palacky observat Otakari castra inter villas Wagram et Gross-Enzersdorf posita fuisse.

raonis corda illorum indurante Domino ultionum; novissime unius duorum parti adversæ obtulimus optionem, ut videlicet vel illa nobis cederet, quatenus ad eandem gerendi belli causa transire possemus, vel nos id parti adversæ concederemus. Et quibus disjuncte partibus alteram pars adversa elegit, ut videlicet nos cederemus et nostra cessione eisdem locum transeundi daremus. Et ut id posse fieri videretur quovis impedimento cessante, dicti reges et eorum bani et comites treugas constitutas et suis juramentis firmatas per totum diem beatæ Margarete festum (Jul. 12) proximo præcedentem et medietatem ipsius festi diei (Jul. 13) nobis mediantibus idoneis nunciis remisissent. Verum hiisdem sua pacta et juramenta soliti violare, per vada inventa et sibi aptata olim noctu ad nostram partem cum omni suo exercitu transierunt. Et cum dicere-mus: « Pax et securitas! » subito cum inenarrabili multitudine contra nos improvisos apparuerunt in campo (332). Et cum in spe treugarum vix decima pars nostri exercitus penes nos pro nostræ personæ custodia remansisset, eo quod plures de nostris transito Danubio oppidum Hemburk intraverunt, alii vero cum curribus descenderant ad stationes et loca castrorum, hostes nostri fraude pleni in modum semicirculari per ordinatas acies nos cingentes, nisi Dominus adjuvisset, nos vivos forsitan deglutissent. Igitur in tam inevitabili necessitatis articulo constituti, attendentes potestatem esse cœlestem, et quoniam non multitudine exercitus sed de cœlo victoria datur munere magni Dei, totam in adiutorio Altissimi spem ponentes, nostros adjuutores et commilitones primitus adhortati, in plurimos adversariorum cuneos, data nobis de cœlo fiducia, irruimus confidenter. Quos Deus per manus nostras et nostrorum immo suorum militum exterruit et prostravit et in fugam convertit, ita ut fugientibus cum impetu et sese invicem comprimentibus dictus fluvius Morava juxta sui præsagi nominis ethymologiam, tanquam mare Rubrum Ægyptiis, multo cæsurum sanguine rubricatus, factus sic in se submersis et intereuntibus mortis via (333). Siquidem in eodem fluvio fugientium a facie Dei peccatorum tanta perit multitudo, quod per cadavera hominum et equorum quasi per factos pontes nonnulli ex nostris adversariorum castra intrarent, et occupantes currus, tentoria et expensas, quæque pretiosa spolia acceperunt. Quamvis igitur post triumphum divinitus nobis datum, quemadmodum communiter videbatur, regnum Ungariæ nostræ ditioni potuerimus subjugare, et ei-

dem in perpetuam premere servitutem advertens, tamen, quod melius sit bonum vicinum habere concordem, quam superare et exterminare rebellem, pensantes etiam quoniam imperator Constantinus ait: « Crebro suaviores sunt amicitie post inimicitiarum causas ad concordiam restitutæ, » cum principibus et proximis alti sanguinis nostri, dietis scilicet Ungariæ regibus et domina regina (334) et juvene rege Bela (335), secundum oblatam nobis a magno comite Rulando et Posonio formam, maluimus pacis fœdera reformare, quam vastando et debilitando magnum Ungariæ regnum ad idem et nostri terras domini Tataris aditum aperire. Prænotatæ itaque compositionis formam prædictorum regum, reginæ et ducis Belæ sigillis signatam vestro apostolatu transmittentes, suppliciter petimus eandem a sede apostolica confirmari, et ut operæ pretium est, apostolico in ævum patrocinio communi (336).

Itaque talis ac tanta victoria digne soli Deo et sanctis ejus est cum condignis gratiarum actionibus et laudibus ascribenda, quod etiam ex quibusdam revelationibus comprobatur. Siquidem a multis fertur, quod quidam viri, qui a tergo ad castrum exercitus fuerant deputati, imminente prælio referunt se vidisse quandam avem in lineamentis ad modum aquilæ figuratam, sed in colore nive candidiorem, habentem aureum caput et collum, vexillum beati Wenceslai quondam ducis, semper vero patroni Bohemorum, inclyti martyris, inseparabiliter prosequentem; quæ passim visa est, eisdem crescere, quoad usque ad pugnam præcedentem; universum corpore et plumis cooperuit exercitum christianum. Eodem etiam die vir nobilis et devotus et omnimodis fide dignus Johannes miles, filius Swoyslai, cum in domo propria regrotaret, circa horam tertiam vidit in extasi se quasi in campo certaminis cum exercitu suo constitutum. Quem cum cerneret esse modicum et inordinatum, simul vidit patronos Bohemiæ gloriosos ad quendam campum lucidum tali ordine procedentes: primum conspicit procedentem: sanctum Wenceslaum lorica indutum, habentem galeam suam in capite, gestantem gladium suum in vagina auro et gemmis ornata sub ascella sinistra, in dextra vero manu proprium vexillum præferentem; quem immediate sanctus Adalbertus, veluti vir magnus et robustus, decenter ornatus pontificalibus, sequebatur. Post hæc vidit beatum Procopium, quasi abbatem cum suo baculo pastorali sanctum pontificem e vestigio

NOTÆ.

(332) Ad locum Kresenbrun prælium commissum est.

(333) Secundum Chronicon Augustanum quatuordecim millia hostium perierunt.

(334) Maria, Theodori imperatoris Nicaensis filia.

(335) Filio Belæ IV.

(336) Hoc loco desinit Otakari epistola; quæ

sequuntur canonici Pragenses sunt verba, quæ tanquam epistolæ partem cum præcedentibus prius falso conjunxit Hajecius aliosque in suum errorem traxit, Balbinum, Pubitschkan, quos etiam Boczek secutus est. Cfr. Dobrowskii commentatio Erläuternde Bemerkungen über die Geschichte Ottokars in Monatschrift des Böhmischen Museums II Januar., p. 41.

comitantem; novissime cernit sequi quinque fratres A martyres, quasi propriis tunicis vestitos. Tunc idem milites audivit sanctum Wenceslaum prædictis gloriæ suæ consortibus sic clara voce dicentem: « Debilis est noster exercitus, ad Dei præsentiam mox tendamus. » Quo dicto vexillum suum contra hostes extendit, qui statim in fugam universaliter visi sunt converti. Exterioribus quoque oraculis interior consolatio concordavit. Nam, sicut sæpèdictus princeps Bohemiæ et alii principes, barones et milites communiter retulerunt, quod, quamvis paulo ante pene emortui et totis viribus destituti, in ipsa tamen hora conflictus inexperta spiritus et corporis letitia intra semetipsos de assequenda victoria fere universi et singuli acceperunt responsum, parati non solum irruere, verum etiam muros ferreos audacter irrumperè. Jarosius etiam pureravius Pragensis, vir fide dignus, coram episcopo Pragensi et præposito et decano et canonicis in capitulo Pragensi retulit viva voce, quod exercitus ejus, in cujus medio ferebatur vexillum sancti Wenceslai martyris, nullam læsionem aut jacturam sustinuit in equis et hominibus, sed, quovis locorum se divertebat, adversarii a facie eorum terga vertebant fugientes. Ferrum etiam hastilis ejus, in quo dependebat prædicti martyris vexillum, visum est a pluribus splendere velut radius solis prælucidus. Nuncii regis Ungariæ, qui missi fuerant ex parte ejus ad principem Bohemiæ, retulerunt coram eodem principe et baronibus ejus, quod hora congressionis exercituum ad invicem, Bohemi valido clamore in cælum exaltato canentes hymnum a sancto Adalberto editum, quod populus singulis diebus dominicis et aliis festivitibus ad processionem cantat, equi adversariorum invitis sessoribus fugam arripuerunt.

Quidam scripturarum scrutator et in eislem prophético præsertim sensu circa numerorum mysteria curiosior indagator sic ait: « Post annos 1260 suspecta sunt mihi amodo tempora et momenta. — Hanc interpolatoris glossam e textu removendam censuimus. »

Anno dominicæ incarnationis 1264 4 Kal. Octobris in festivitate gloriosi patroni sancti Wenceslai idem rex Przemysl currens ad ecclesiam majorem, devotissime recommendans se orationibus tam clericorum quam laycorum, occurrit genero suo Ottoni marchioni et sorori suæ dilectissimis de Bramburk, Czaslaw, qui filiam eorum secum duxerant, quam dominus rex, ne aliqua scintilla discordiæ inter eum et regem Ungariæ, patrum ejus, remaneret, pro treugis retro habitis et pro pace perpetua terrarum suarum, dictam puellam filio regis nomine Belæ, ante Posonium (357) coram tribus episcopis, Pragensi, Olo-

mucensi, Bramburgensi, matrimonio destinavit copulandam. Nec est prætermittendum qualiter sumptus epularum ducibus et marchionibus diversarum terrarum nec non terrigenis per suas terras, Bohemiam, Moraviam et Austriam, usque ad consummationem festivitatis fuerint ministrati. Quid plura? Venit rex Ungariæ, portans aureas murennas (358) juxta tempora dependentes, paucis comitantibus, videre sponsam filii sui ad tentoria regis Bohemiæ, et ordinat dotem propter nuptias. Quo recedente filius suus Bela, speciosus forma præ filiis plurimum, auditis missarum sollempniis, capiti puellæ matrimonialiter sibi traditæ coronam auream superponit, quam quidam suorum nobilium, evaginato gladio et vibrato de capite sponsæ, abstrahit juxta ritum suæ gentis. Deinde navigio ducit ad propria non sine maximo parentum ejulatu. Eodem die rex Bohemiæ in quodam tentorio novo, ad modum ecclesiæ præparato et diversis pannis quasi de lateribus tecto, fecit milites quatuor marchiones et quintum ducem Poloniæ, præter alios comites et nobiles nobiliter decoratos; cum quibus exercens ludos militares et diversos, ponit ad mensam Ungariæ regem seniore in thabernaculis ad hoc sumptuose præparatis cum diversis principibus, gratiose ministrans et habunde 3. Non. Octobris. Quis autem non possit mirari de tam magifico principe, qui ab utero matris suæ vocatus est rex aureus (359), qui auro et argento nec non sibi desuper data sapientia pontem trans Danubium jam altera vice suis exercitibus transcendendum et redeundum mirabiliter super naves magnas artificiose fabricavit. Sic autem festo consummato, rex Otakarum Pragam revertitur sanus et incola is cum suis omnibus.

Anno Domini 1271. obiit Vitus decanus Pragensis Kal. Maii. Hic verbum vitæ prædicando et docendo fideles Christi salutarem disseminavit scientiam, spe uberius fructus suis pro meritis et laboribus, ecclesia pro terrenis comparando. Illuminabat enim mentes hominum utpote lucerna lucens, et confluebant ad ecclesiam Pragensem occasione sermocinationis ipsius singulis diebus dominicis et festivis nobiles terræ et burgenses, cæteri etiam artifices et operarii, ut possent in arcella memoriæ suæ ad laudem et honorem Dei et profectum ipsorum verbum salutis conservare. Contulerat enim sibi Dominus gratiam non modicam eloquentiæ proponendi verbi sui, spiritu sapientiæ repleverat eum et intellectus, et ipse tanquam imbres misit eloquia sapientiæ suæ, per quos arida corda hominum irrigabat. Iste vir totum exposuit se ad opus ecclesiæ, et sua pro nomine Jesu Christi. Compilavit lectionarium quod matutinale appellatur cum magnis laboribus et vigiliis. Nam antea singuli libri, quibus

NOTÆ.

(357) Nuptiæ celebratæ sunt in campis qui dicantur Vize, ubi Fischa in Danubium exundat, haud procul a Vindobona, ut probant Austriacarum rerum scriptores. Palacky II, 192.

(358) Sunt catenæ ex auro factæ, vide Adelungii glossarium s. h. v.

(359) Ferreus rex nominabatur a Tartaris, teste Chronico Sanpetrino Erfurtensi ap. Menken III, 291.

ecclesia utitur per circulum anni, in voluminibus singillatim conscripti exhibebantur ad matutinas juxta distinctionem temporum et determinationem; videlicet Isaias in adventu Domini, post octavas epyphanie epistolæ Pauli, tempore quadragesimali omiliæ sive Genesis, in passione Domini Jeremias, et sic de singulis, per quam mutationem dispendium et error circa minus officiatos generabatur. Procuravit etiam libros plures musicos scribi, ad officium divini cultus pertinentes, suis propriis sumptibus, invigilans ne quid omitteretur, adjiciens epistolas et evangelia, quæ in sollemnibus festivitatibus cantantur. Erant enim libri antiqui usuales et simplices, quidam etiam jam vetustate consumti, inutiles, nullum fructum proferentes, per quos error et confusio frequens in officio divino accidebat. Sunt autem hi libri qui conscripti sunt Viti decani pretio et expensis, missalia, gradualia, antiphonaria musica, psalteria, ymnaria, collectaria, baptisteria, breviaria et alii plures sermonum libri, per quos illuminavit Pragensem ecclesiam in officio divino. Multæ etiam et aliæ ecclesiæ conventuales et parochiales emendatæ sunt in officio divino per transcriptionem librorum Pragensium et illuminatæ, quod domino Vito decano, auctori hujus operis, meritorium etiam et animæ ipsius proficuum esse non hæsitamus. Ampliavit etiam Pragensem ecclesiam construendo altaria. Erexit enim pulpitem facultatibus propriis testudinatum, et locavit altare sanctorum evangelistarum ad latus chori sanctæ Mariæ a sinistris. Erexit etiam et aliud pulpitem, ubi solent vicarii cantare in cœna Domini « Domine, miserere, » in matutinis parasceve et vigilia paschæ; et construxit altare sancti Matthiæ, provisione competenti ministro altaris deputata. Per ipsum etiam consummatum est opus claustrum in longa via versus aquilonem, in columnis sculptis et testudinibus et pictura totius claustrum. Capellam sancti Michaelis, in qua vestiuntur ministri ad missas celebrandas, amplificavit subtus cameris testudinatis et supra, et locavit altare sancti Michaelis; quam etiam et depingi procuravit, competentique provisione dotavit, assignans terram in villa Hornetiez et aliam in Przieboy, quas propria pecunia comparavit. Instituit etiam vicarium perpetuum decaniæ Pragensis, assignans terram in villa Bicos, de qua idem vicarius possit commode sustentari. Induxit etiam idem dominus decanus Cziczonem, judicem totius regni Bohemiæ, ad construendam ecclesiam omnium sanctorum, quæ sita est in exitu claustrum versus curiam regalem, quæ ecclesia ædificata est, procurante et conducente lapicidas et alios operarios eodem decano usque ad perfectionem operis prænotati. In qua instituti sunt duo presbyteri ad officium. Quibus etiam provisum est in agriculturis et in dote mobili et immobili, et hominibus censualibus in duabus villis, vi-

delicet Dyrhkov et Visin. Iste vir Vitus affectu pio, largitate prodiga fervebat in eleemosynis erogandis; stabilita enim erant bona ipsius in Domino, et eleemosynas illius enarrabit omnis ecclesia sanctorum. Colligebat enim ad mensam suam singulis diebus tres pauperes scolares, aliquando quatuor, quibus et abunde præcipiebat ministrari. Dividebat etiam denarios pauperibus laycis viris et feminis in sequestro et in angulis ecclesiæ in obscuriori loco, visitando altaria pro veneratione reliquiarum, memor verbi evangelici: « Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua (Matth. vi, 3). » Non quærebat laudes humanas juxta illud philosophicum: « Virtutis fructum sapiens in conscientia ponit, minus perfectus in gloria; nam sapiens contentus conscientie præmio gloriam non quærit. » Hic vir non tantum scolaribus Pragensi ecclesiæ deservientibus subveniebat, verum etiam in generali studio existentibus pro possibilitate suarum facultatum affectuose, ut in plurimis patuit, providebat. Cognatos et consanguineos et quoslibet propinquos speciali dilectione amplectebatur, defectibus et necessitatibus ipsorum competenter subveniendo, non immemor auctoritatis:

« Cum tibi divitiæ superant in fine senectus,
Munificus esto, vivas non parcus amicis. »

Hic, qui sui memores alios fecit esse merendo (347) ætas quippe sibi matura inerat et viciniata senio, et competeat sibi illud Sapientie: « Senectus venerabilis est, non diuturna, neque numero anaorum computata; cani sunt enim sensus ejus, et ætas senectutis vita immaculata (Sap. iv, 9). » iste vir multa pia officia peregit in domo Domini, ad laudem ejus perferens pondera diei et æstus, et non incongrue comparatur prophete Samueli, qui postquam ablatatus fuit, oblatus est in domum Domini cum tribus modis farine et anfora vini ad serviendum Domino omnibus diebus vitæ suæ. Iste etiam a pueritia sua nullo cogente, quia coacta servitia exacerbabat Deus, sed proprii motus voluntate obtulit se in templum Domini, videlicet Pragensi ecclesiæ ad serviendum indefessa mente, virili et constanti animositate, præsentia continua ad serviendum ad laudem et gloriam Jesu Christi et beatorum martyrum Viti, Wenceslai atque Adalberti omnibus diebus vitæ suæ, et ad finem usque complevit. Unde de Samuel dictum est: « Cognoverunt omnes a Dau usque Bersabæ, quod fidelis Samuel propheta esset Domini (Judic. xx, 1). » Viro vero de isto gratia virtutum quæ micabat in ipso divulgavit nomen ejus occasione exercitationis operum ipsius in laudem domus Dei per totam Pragensem dyoccesim et in omnibus finibus ejus cunctisque terminis totius regni Bohemiæ. Effulsit enim in templo Dei velut lucerna, non sub modio sed super candelabrum posita. Consurgebat etiam media nocte de strato suo auto-

NOTÆ

(340) Cfr. Virg., Æn. VI, 664.

tempus matutarum, lustrans omnia altaria pro A
 veneratione reliquiarum cum veniis et orationibus.
 Aliquando etiam perlegebat tertiam partem psalterii,
 quam nos quinquagenam vocamus, si tantæ proli-
 xitatis tempus ante pulsationem matutarum se
 offerret. Deinde suscitabat campanarios ad pulsan-
 das matutinas, et infra pulsationem campanarum
 egressus de ecclesia, girabat circumquaque pulsando
 ad cameras clericorum, excitando ipsos ad matuti-
 narum officium. Postmodum intrans ecclesiam ve-
 niebat ad chorum, et si ebdomadarium sacerdotem
 cernebat, annuebat eidem ut inciperet matutinas;
 absente vero ebdomadario, officia ipsius personali-
 ter perferre non dedignabatur. Delectabatur enim in
 officio divino omnem defectum ecclesiæ per mini-
 stros neglectum personaliter supportare. Ille vir B
 nunquam audiebat iudicia secularia suorum subdi-
 torum, sed aliis commitebat audienda. Culpas vero
 horum qui per determinationem iudicum damuaban-
 tur ad pœnam solvendam nunquam exegit nec obla-
 tam recepit, sed paterna pietate tanquam filios cor-
 ripuit, quandoque etiam asperioribus verbis, ne
 similia committant, acrius increpavit. Attendebat
 enim illud evangelicum: « Nolite iudicare, ut non
 iudicemini (Matth. vii, 1), » etc. Secularibus nego-
 tiis ne se immisceret, omnibus modis evitabat. In
 villa quæ vulgariter dicitur Velikaves, in qua Ebr-
 hardus felicitis memoriæ canonicus Pragensis (341)
 comparavit quædam bona pro remedio animæ suæ,
 et assignavit ecclesiæ Pragensi pro enutriendis
 et vestiendis 12 scolaribus, qui bonifanti sive C
 boni pueri appellantur, qui continue tenentur
 in ecclesia memorata deservire in cantu, legenda
 et psalmodia, idem Vitus decanus erexit in altum
 ecclesiam in honore sancti Laurentii, in qua et tur-
 rim exstruxit decori operis propriis sumtibus et
 expensis. Obtinuit etiam ab episcopo Johanne in-
 dulgentiam 40 dierum, fidelibus Christi advenienti-
 bus in dedicatione ecclesiæ et aliis summis festivi-
 tatibus largiendam. Erexit et aliam ecclesiam in
 Cogietiez villa suis sumtibus in honore sancti Viti,
 in parietibus lapideis et tectura, et turrim exstruxit
 in altum. In villa Sluhach (342) fama volante intel-
 lexit quod esset ecclesia totaliter diruta et desolata,
 ita quod nec ostia remanserant in ipsa; porci, lupi,
 canes frequentem ingressum et patulum habebant D
 in ipsa. Hanc dominus Vitus decanus Pragensis a
 fundamento reædificavit de nobilissimi operis stru-
 ctura propriis facultatibus, et turrim pulcherrimam
 exstruxit in ea ob venerationem sancti Adalberti
 martyris. Construxit etiam altare in ecclesia Stra-

hoviensi sub turri in honore sancti Matthiæ apo-
 stoli. Idem decanus melioravit dimidiam præben-
 dam in Strachkow ²⁶⁹ villa comparando pecunia
 propria curiam et hæreditatem cuiusdam militis
 nomine. . . . ²⁷⁰, per quem multa mala infereban-
 tur eidem dimidiæ præbendæ. Multa dicenda essent
 de virtutibus ipsius, quæ digna sunt relatione, de
 castitate, de continentia, de observantia jejuniorum,
 de sobrietate, fidelitate ac pietate, de compassibili-
 tate proximorum, de divinorum mandatorum obser-
 vatione, veritatis et justitiæ imitatione. Sed ne vi-
 dear singularum virtutum ipsi divinitus collatarum
 plenius facta prosequendo notam adulationis incur-
 rere, stylo amoto, malui posteris relinquere, quia
 sunt nonnulli, quorum memoriæ ipsius facta im-
 pressa sunt multo meliora. Omnia quippe dona vir-
 tutum confluerant in ipsum omnipotenti Domino
 largitore, nec inde gloriabatur; erat enim ei mun-
 dus mortuus, et ipse mundo. Nam mundus dicitur
 ei mortuus, quem suis illecebris non astringit, et
 ille dicitur mundo mortuus, qui nihil mundi concu-
 piscit. Non iulibat vaniloquiis, non spectaculis,
 non hystrionibus. Epithaphium ipsius:

*Da, Deus, æthereos Vito conscendere cælos,
 Astrigerumque sacro sub nomine noscere cælum,
 Perpetuoque frui sine mortis legibus ævo. Amen.*

Hoc etiam epitaphium lapidi ipsius tumbæ super-
 posito scriptum erat.

*Nomen sortitus fuit a vita vere Vitus,
 Cujus erat vita morum fidei redimita.*

Anno dominicæ incarnationis 1272 (343) mense
 Augusto missus est Coloniensis archiepiscopus (344),
 et alii cum eo plures nobiles ad regem Otakarum,
 rogantes ipsum ex parte electorum, qui habebant
 potestatem et jus eligendi in imperatoriam dignita-
 tem, quatenus dignaretur assumere apices impera-
 toriæ dignitatis. Quos Otakarus rex serenissimus
 benigne et gratiose recipiens, honestissime tractat
 infra aliquot dierum spatia, et convocans nobiliores
 milites Bohemorum et maturiores ætate ac sapien-
 tia fulgentiores, quid opus sit facto in hujusmodi
 negotio studiosus inquirat. Congressis itaque in
 unum locum magnatibus et primis juxta mandatum
 regionum, consilio habito unus ex ipsis eminentior
 dignitate, qui eo tempore erat camerarius regni et
 facundior, Andreas (345) nomine, et talibus dicitur
 usus fuisse sermonibus: « O rex invictissime et ex-
 cellentissime, quis mortalium tuæ potest in terris
 æquiparari potentia! Deus in cælis regnat, tu in
 terris ex permissione ejus, et ducibus et terrarum
 principibus dominaris, et non est qui resistat tuæ

VARIE LECTIONES.

²⁶⁹ scriptum erat Strahow, sed manu antiqua correctum est Strachkow. ²⁷⁰ spatium vacuum in codice.

NOTÆ.

(341) Cfr. supra 1257, 1259.

(342) Sluch in circulo Kaurzimensi.

(343) Ita legendum esse, minime 1271, ut habet
 codex, quem rerum Bohemicarum scriptores secuti
 sunt, observavit Böhmer Reg., p. 52. Richardus
 die 2, mens. April. ejusdem anni obierat; vid. ibid.

pag. 51.

(344) Engelbertus, quem Pessina III, 7, in loco
 quem dedit ex hoc Chronico Conradum nomi-
 navit.

(345) Quem de Riesano nominat Franciscus I, 3,
 Pelzel et Dobrowski ser. rer. Boh. II.

voluntati. Incognitæ enim tibi sunt ad quas invitari^A diversarum gentium nationes, et rerum dubius eventus. Sede in solio patrum tuorum; tuum regnum et potestas per climata mundi famosius dilatatur, et ad mare (346) nomen tuum insonuit, jam et nuntibus tuis cuncti terrarum principes famulantur. Ipse etiam, si necesse fuerit, imperator tuis parebit mandatis scuto et clypeo in auxilium tuæ necessitatis. Rex itaque Otakarus auditis his sermonibus, consideransque potentiam suam extolli et magnificari, acquievit sermonibus, et recusans ad tantæ dignitatis fasces assurgere, remunerat nuncios muneribus magnificis in auro, argento, gemmis pretiosis, annulis, dextrariis, palefridis et diversis ac variis clenodiis, vestiens ipsos et totam curiam eorum, remisit ad electores cum uberiori gratiarum actione. Venerunt et pluries (347) nuntii simillima deferentes, quos rex benigne suscipiens petitionibus ipsorum nullo modo acquievit, sed muneribus ornatos ad electores remisit, gratiarum actiones referens pro evocatione tantæ dignitatis.

276. Anno quinto (348) electionis suæ Rudolfus misit nuncios ad Otakarum regem Bohemiæ, petens sibi restitui terras, videlicet Stiriam, Austriam, Carinthiam, Portum Naonis (349), Fioletum, Forum Julii, asserens eas ad imperium pertinere et suo dominio subjacere. Rex autem Otakarus, vir magni cordis, in ordinandis regni sui negotiis singulari solertia præditus, et rebus bellicis a pueritia deditus, cui audaciam dabat invicta soror fortunæ Bel-lona et felix bellorum successus, confidens potentiæ suæ affectansque semper bellare et præliari, tale

fertur nunciis Rudolphi electi in imperatorem dedisse responsum: « Terras quas Rudolfus repetit nunquam possedit nec possidebit; sed mihi quedam date sunt in dote, ratione matrimonii contracti cum Margareta, filia Leupoldi ducis Austriæ, quasdam etiam manu victrici et gladio acquisivi et dominio meo subjugavi. Unde in terris sui imperii imperet, terris autem quas a me repetit nunquam imperabit (350). » Videns itaque rex Rudolfus, considerans se verbis non posse proficere, post primam et secundam monitionem (351) furore iracundiæ succensus (352), concepit in animo suo armis vincere regem Otakarum, et præparat se ut celerius potest ad bellum (353). Comperiens itaque rex Bohemorum, quod Rudolfus attemptaret ingredi terminos suos (354), misit exercitus in occursum ejus versus Tepla ad repugnandum, ne intraret metas ejus; ipse autem rex morabatur in venationibus, deditus ludis et aliis curialium delectationibus. Sciens itaque rex Rudolfus, quod Otakarus rex in occursum suum exercitus Bohemorum armatos, ne intraret terram Bohemorum, venire decrevisset, aliorum divertit gressus suos, et processit ex alia parte Danubii (355) versus Austriam, occupans castella et quæque oppida, civitates et villas, omnia subjiciens ditioni suæ, transiens per Pataviam usque Lincom (356), et ibi castra metatus est cum exercitibus suis. Quod audiens rex Otakarus mandavit exercitibus suis, qui erant circa Tepla, ut quanto citius possunt, veniant usque in Drozno-viez (357). Transcutes itaque de Tepla, per provincias Pilznensem, Bechinensem, Prachnensem et

NOTÆ

(346) Adriaticum; post mortem enim Ulrici ducis Carinthiæ a. 1269. Otakarus Carinthiam, Istriam et partem Foro-Julii occupaverat. Vid. anon. Leob. Veronenses etiam, Feltrenses, Tarvisini Otakari patrocinio se subdiderant. Cfr. Æneæ Silvii hist. Bohem. c. 27.

(347) Quod in dubitationem vocari videtur posse.

(348) Erat; primum de his rebus actum est Norimbergæ in curia d. 19 m. Nov. 1274 a Rudolfo habita, cui Otakarus, cum de feodis ab ipso inter-regni tempore occupatis ageretur, non interfuit. Cfr. Mon. Germ. Legg. II, 399 et Rudolphi epist. 60 apud Bodmannum.

(349) Portenau castellum, Pordenone, in provincia Foro-Julien-si situm, feodum erat Aquileiensis Ecclesiæ. Apud Boczek IV, 41 deprehendimus Otakari quoddam præceptum 12 Jan. 1270 datum, quo se Bohemiæ regem, ducem Austriæ et Styriæ, et Moraviæ marchionem nominat, quod sequitur aliud 16 Febr. 1270 scriptum, in quo ducis Carinthiæ, domini Carniolæ, Marchiæ et Egræ titulos addit, et die 28 Aug. 1270 domini Portus Naonis. De his provinciis vide Otakari pacem cum Stephano Hungariæ rege a 1271 factam Boczek IV, 45.

(350) Duabus litteris ad papam 9 Mai. 1275 scriptis Otakarus pontificis arbitrio se submittere velle confirmat petitque, ut et sibi et Rudolfo hoc injungatur ne alter alterum aggrediatur, dum ipse terræ sanctæ auxilium ferre ex voto se præparet. In altera vero epistola de Rudolfo hæc leguntur: *In curia apud Nurenberch celebrata quedam de facto in no-ziri honoris dispensationem et terrarum nostrarum nor-*

modicum detrimentum attemptare per suas sententias nitentur, et adhuc nititur, et per sua placita omni juri contraria malum nobis multipliciter contra justitiam machinatur, tamquam hostis publicus et adversarius manifestus. Cfr. Boczek IV, 142.

(351) Secunda vice Otakarus invitatus est Herbi-polim, ubi 23 Jan. 1275 curia habebatur, tertia 15 Mai. ejusdem anni Augustam. Böhmer Regest., p. 68. Anno demum 1276 ad Otakarum missus est Fridericus burgravius Norimbergensis, ut imperii banno affectum ad pacem ultimo revocaret. Vide Anon. Leob. 1274 et Bohmer I. I.

(352) Quod verum esse dicis, si talia in Rudolphi epistola 8 apud Bodmannum legis: *Nostrum et ejusdem imperii publicum inimicum, patris et patriæ nefandissimum traditorem, quem tota Austria tanquam inveteratum in perfidiæ malitia patenter evomit.*

(353) Quod ceptum est die 24 Jun. 1276 Bohmer, D pag. 77.

(354) Belli gerendi consilium, quod primum Rudolfus ceperat, descripsit Fridericus episcopus Salisburgensis in epistola 15 apud Bodmannum: *Primo infestatis regem Bohemiæ, circa partes Bohemiæ ut sic ab Austria discedere compellatur.* Quod vero mutavit consilium, pace cum Bawariorum duce facta; non Bohemiam, quod et ipse Otakarus opinabatur, sed Austriam aggressus est.

(355) Quem Ratisbonæ trajecerat.

(356) Linz, ubi in castris erat die 10 Oct. Lambacher II, 110.

(357) Idem quod paulo infra Drosendorf ad Tayan in sinistra Danubii ripa in Austria inferiori.

per sylvas ac nemora, multa mala perpessi sunt, errantes in invio et non in via; tamen a spoliatione pauperum per innatam malitiam non cessabant, nulli omnino sexui parcentes vel ætati, quod melius experti sunt illarum provinciarum viri Australes (358). Tandem venientes ad condictum locum Drozdorf, occuparunt fines provinciarum confinii illius in longitudine et latitudine quatuor milliariorum, et ibi tentoria tetenderunt et castra metati sunt, rege Otakaro inter ipsos jam commorante, et rege Rudolfo ex alia parte Danubii cum exercitibus suis circa Elinez existente. Cumque jam septem hebdomadis morarentur prædicti principes cum exercitibus suis in locis ante dictis (359) ex utraque parte Danubii, videntes homines debilitari et deficere præ nimia anxietate et carentia victualium atque nimio defectu pabuli equorum (360), per nuncios ab utroque principe hinc inde missos treugis interpositis et securitate data sub juramenti interpositione, elegerunt locum insulam quandam dictam Kamberk ad tractandum pro amicabili compositione et reformatione pacis (361), nutrice concordia mediante. Deinde statuto die intrante insulara supradictam utroque principe cum paucis ad hoc specialiter evocatis, tractatu prolixiori habito, tale sedus inierunt in contractu sponsalium: videlicet ut Wenceslaus, filius regis Bohemice, filiam (362) Rudolphi electi accipiat in uxorem sibi, et e converso filius Rudolphi (363) filiam (364) Otakari accipiat sibi in uxorem. Hic contractus confirmatus fuit per utriusque principis juramenti interpositionem in præsentia multorum episcoporum (365) et aliorum plurium nobilium ecclesiasticarum et secularium personarum. Fuerunt etiam instrumenta super eodem contractu confecta et multorum principum pro testimonio sigillis insignita (366). Videns itaque rex Otakarus tali confederatione et amicitia Rudolphi

A electo se junctum, ad instantiam ipsius et petitionem, quorundam etiam suorum consilio inductus, sub spe uberius gratiæ obtulit sibi vexilla quinque in signum subjectionis, sperans sibi eadem vexilla cum terris quas resignaverat incontinenti restitui. Rudolfus vero, ut vir providus et discretus, cum suis primatibus interlocutoria habita, usus maturiori consilio regi Otakaro vexilla duo restituit cum terris Bohemice et Moravice, ponens eum sub spe restitutionis et aliarum terrarum, asserens se necessitatibus et indigentis ac rerum carentia esse prægravatum (367). His ita peractis vinculo pacis firmissime inter ipsos durante, inconvulsis radicibus amicitie ad proprios lares læti remearunt. Acta sunt hæc anno Domini 1276. 12. Kal. Septembris usque ad B Kalendas Decembris (368). Quædam autem, quæ ibidem in Kamberk acta sunt, malui subicere, ne forte singula ut fuerunt prosequendo aliquorum odium incurram.

Anno Domini 1277. 6. Idus Septembris rex Otakarus, immemor sponsionis suæ, filiam suam (369), quam desponsaverat N. filio Rudolphi electi Romanorum, reclusit eam in monasterium sancti Francisci (370), subiciens regule et religioni, quæ vocatur religio pauperum dominarum. Intraverunt et aliæ cum ipsa decem virgines sub eadem regula victuræ, cupientes cœlibem vitam ducere, et omnipotenti Deo pro viribus et sicut regula ejusdem conventus præcipit deservire. Hujus puellæ ingressus et assumptio monasticæ vitæ non solum a sapientibus, verum etiam a simplicibus rurensibus laicis reputabatur initium fuisse totius mali et ruina regni Bohemice (371). Cujus instinctu seu consilio rex Otakarus allectus ista fecerit vel facienti consenserit, quia inter sublimes personas versatur factum (372), ad enarrandum difficile manet. Nec in aliis defuit hostis antiquus, qui fraudis suæ fomenta sub-

NOTÆ.

(358) De hac devastatione cfr. Chron. Claustro-neoburg. ap. Rauch I.

(359) Observandum hoc tempore Rudolfum a Linz urbe usque ad Viennam progressum esse, quam die 18 Oct. obsideri cœptam per quinque hebdomades obsessam tenuit Rudolfus. Vide Chron. Austriæ apud Rauch II.

(360) De hac fame vide Chron. Salisburgense.

(361) In castris ante Viennam pax facta est, ut probat Fridericus Salisburgensis in litteris ad papam datis, Pubitschka IV, 2, 420. Otakarus in epist. 50 apud Dollinerum dicit concordiam apud Danubium initam esse.

(362) Gutam.

(363) Hartmannus.

(364) Cunegundim.

(365) Weneri archiepiscopi Moguntini; Friderici Salisburgensis, Bertholdi Babenbergensis, Leonis Ratisbonensis, Petri Pataviensis, Conradi Frisingensis, Brunonis Brixiensis, Dietrici Gurcensis, Joannis Chymensis, qui exstant in regum præcepto dato 26 Nov. 1276, M. G. Legg. II, 408.

(366) Pacis leges conscriptæ sunt in tabula in castris ante Viennam 21 Nov. 1276, mediantibus episcopis Bertholdo Herbipolensi, et Brunone Olnucensi, et Ludovico comite palatino Rheni, et Ot-

tone marchione Brandenburgensi. In quo præcepto leguntur hæc: *Dominus O. rex Boemice cedit simpliciter et precise omni jure quod habebat vel habere videbatur in terris et hominibus cujuscumque conditionis existant, Austria videlicet, Styria, Carinthia, Carniola, Marchia, Egra et Portu Nahonis.* Mon. Germ. Legg. II, 408.

D (367) Quæ omnia in una eademque pacis tabula composita sunt, itaque huic auctoris narrationi minime videtur fides habenda.

(368) Litteræ quibus Rudolfus investiebat Otakarium Bohemia et Moravia datæ sunt Viennæ 25 Nov. 1276, Boczek IV, 183.

(369) Anno 1265 natam; cfr. supra.

(370) Quod sponte fecit Cunegundis, si Franciscum audis ap. Pelzel et Dobrowski II, 29.

(371) Quod vix credendum, cum diebus 6 Mai et 12 Sept. 1277 mutatis quibusdam conditionibus inter Rudolfum et Otakarium pax denuo firmata est; cfr. Böhmer, p. 84, 88. Quam belli causam a nostro falso allatam esse jam probarunt Lambacher I, 208; Palacky II, 267.

(372) Cunegundim reginam innuere videtur, quam belli auctorem fuisse monachus Fürstenfeldensis et post eum multi alii narrarunt.

ministrans et semina discordiarum spargens, irritare non desinit humanum genus, qui etiam in tantum succendit animum regis Otakari ad belli studium, ut obliviscens omnium promissionum suarum, quas pollicitus est electo Romanorum, vix diem expectat, quo in ipsum suam possit effundere iram. Mittit ad eum literas (375) magis rixam provocando, quam pacis osculum offerendo. Eodemque anno molendinum ventosum est erectum in orto Strahoviensi.

Anno Domini 1278. 5. Kal. Julii rex Otakarus profectus est ad expeditionem contra Rudolfum electum versus Moraviam, reseditque in Brunna, expectando duces Poloniae (374) et militiam ipsorum, nobiles etiam Bohemiae atque Moraviae, quorum auxilio sperabat se victoriam obtinere, et terras sibi ablatas iterum dominio suo subjungere. Non attendebat intra se dubium esse eventum bellorum; varius est enim eventus in praelio, et nunc isti, nunc illi praevalent bello, et quem premunt sua fata, hunc continuo nolentem ducunt, volentem trahunt. Collectis itaque exercitibus processerunt ad Lavam, ibique immorati sunt, quamdiu poterant pabulum pro equis et victualia per spoliaciones pauperum habere (375). Deinde venientes applicuerunt munitiōni quae dicitur Drozdorf, et ibi metati sunt castra, et vallaverunt praedictam munitiōnem, et locaverunt machinas et alia varia instrumenta ad expugnandum. Videns quoque haec quae fiebant Messover (376) miles strenuus, qui praerat eidem munitiōni, quod resistere nequiret, subdidit civitatem, se etiam ipsum et omnia quae possidebat dominio regis. Cumque haec innotescerent electo Rudolfo, jam enim dudum collegerat multitudinem copiosam Ungarorum, Comanorum, Suevorum, Saxonum, Austriarum, Stiriensium, Coloniensium, Renensium (377) et aliarum diversarum nationum, et transfretato Danubio (378) venit in occursum ejus. Rex autem Otakarus jam erat circa eum locum, qui dicitur vulgariter Usadwora Lova Lovistic, et est mons nemorosus circa flumen Moravam [COSMAS]. Interea electus Rudolfus, ut vir providus et prudens in re-

rum discrimine, sciens arcum suum tendere et relaxare tempore opportuno, comperiens per exploratores suos, quod rex cum exercitibus suis nullam spem haberet de adventu inimicorum, et essent dispersi huc atque illuc, sicut consuetudo Bohemorum est, causa praedae rapiendae, et rege cum paucis commorante, repente irruit cum exercitibus suis super improvisos et inermes, et in modum semicirculi per ordinatas acies circumcingens eos multitudine innumerosa, contrivit tentoria ipsorum et exercitum eorum, et cecidit super militiam regis Otakari formido et pavor in magnitudine brachii electi Romanorum, et perterriti ac nimium stupefacti non valentes resistere potentiae ipsorum, fugiunt, sicque fieri solet, ut quando homines praetimore fugiunt, etiam ad motum aurae pavent et ipse pavor timorem eis auget; in Rudolphi exercitus fugientes insecuntur forti et armata militia, et quosdam interfecerunt, quosdam vulneraverunt. Nobiliores vero multi Bohemiae, Moraviae et Poloniae capiuntur ab eis, circumdati ex omni parte et velut sues in stabulo conclusi; eliguntur potiores, ditiores et meliores, et deducuntur ad oppida et munitiōnes, et reclusi in carceribus, in manicis ferreis et compedibus, gravissimis cruciatibus et poenis variis torquebantur, ut darent pecuniam non modicam argenti et auri detentoribus suis. Captivi vero videntes se undique angustiis et tribulationibus ac cruciatibus magis magisque affici, nec aliquo remedio vel auxilio evadere manus persecutorum, quibus pecunia deposita decrat, vendentes bona progenitorum suorum, redemerunt se ipsos cupientes vitam conservare. Et quid est, quod non daret homo imminente cervicibus gladio? Quis in angustia constitutus non libenter daret pro se quidquid haberet? Nonnulli etiam fugientium sperantes se praesidio fugae evadere hostium persecutionem, se ipsos praecipitaverunt in flumen Moravam, quia circa ipsum fluvium conflictus pugnae gerebatur (379), et mox suffocati sunt (380). De interitu autem regis Otakari nihil certi dicere possumus, quia diversi diversa dicunt, et sic multis haesitantibus vulgo proclamatur, quod

NOTAE.

(373) Quas scripsit Podiebradi die 31 Oct. 1277 de Witgonidibus, quos Rudolfus sua cum Otakaro pace comprehensos esse statuerat. Cfr. Dolliner, p. 79.

(374) Vide Otakari litteras ad Poloniae duces apud Dollinerum, p. 93, quibus eos ut sibi auxilium ferant invitat. Sed suppressa sunt nomina. Cfr. quod ibidem de Otakari sociis observavit Dolliner.

(375) Circa festum S. Jacobi i. e. 25 Jul. intravit Otakarus Austriam, teste Henrico de Heimburg.

(376) Stephanus de Mizow apud Henricum de Heimburg.

(377) Minime ex imperii principibus tam multos, quam auctor videtur opinatus esse et Lambacher ex tabula quadam sibi persuadebat, Rudolfo in auxilium venisse probavit Böhmer, p. 95. Praeter episcopos Salisburgensem et Basiliensem et comitem Zollerensem fuisse paucissimos Salisburgensis Chro-

nici auctor docet

(378) Quod factum est Heimburgi die 14 mensis Augusti, teste eodem Chronico.

(379) Hanc pugnam satis accurate descripsit Joannes Victoriensis II, 4. Locus quo praelium commissum est ab aliis aliter est descriptus; oppidum Marchae, campus Gansserfeld, Stilsreit, campus Ydungspeugen circa Marchiam, campus Marchveld modo ab hoc modo ab illo rerum scriptore affertur, quorum testimonia accurate collegit Böhmer Reg., p. 95. Commissum est praelium die 26 m. Aug. 1278; ut ipse Rudolfus ad papam scripsit crastino h. Bartholomaei castra posuit haud procul ab Otakari exercitu; mane seriae sextae subsequentis ad arma ventum est, in die Veneris, ut habet Henricus de Heimburg.

(380) Quod probat Rudolfus in litteris ad papam

infra exercitus delituit et amplius non comparuit (381). **A** regis Rudolphi electi Romanorum. Branburiensis Capta est autem praeda innumerabilis a parte regis Rudolphi in curribus partis adversæ, in auro, argento, visis, scutellis argenteis, balkinis (382) et aliis clenodiis et diversis rebus, ornatu capellæ regis, armis, nobilium dextrariis et aliis equis majoris et minoris valoris, cujus damni et jacturæ rerum ratio humana æstimationem computare non valet. Factus est autem timor magnus et turbatio per universam Bohemiam et Moraviam, qualis non fuit ex eo, ex quo regnum Bohemæ sumpsit initium. Nam spolia multa et infinitæ excussiones ecclesiarum perpetratæ sunt in monasteriis monachorum, cruceferorum, sanctimonialium, in domibus fratrum minorum et aliarum diversarum religionum ²⁷¹ collegiis. Theutonici, expulsis et ejectis atque per colla extrusis de Insula **B** monachis, commorati sunt in claustro (383) sex septimanis, et omnia victualia, quæ comparata fuerunt ad usus monachorum, qui ibidem Deo sedulum exhibebant officium, et orationes suas incessanter pro benefactoribus et salute vivorum Deo non desinebant fundere atque defunctorum, expenderunt. 24 villas eidem monasterio spoliaverunt in mobilibus et in immobilibus, ita ut nec pilus nec granum posset inveniri. Quid dicam de aliis religiosorum domibus? In Corona (384), quæ erat nova ædificatio domus, nec signa possunt ubi domus monasterii constructa erat inveniri. Quid dicemus de griseis in Ossiek, in Brzewnow ordinis sancti Benedicti, de dominabus in Teplicz et in Swietecz (385)? Omnes in dolore et amaritudine paribus cruciatibus et similibus doloribus afflicti sunt. De remotioribus monasteriis a civitate Pragensi quod similia perpessi sunt loqui non audeo, quia multa graviora. Ex quibus Wylemow (386) potissimum læsum est, quia circa ipsum rex Rudolphi cum omni sua potentia bis stetit (387), et Brandeburgensis marchio et duces Poloniæ convenerunt. Incendia etiam innumera per totam Bohemiam facta sunt per villas et urbes, pauperum spoliationes in pecoribus, jumentis et cæteris animalibus ac altibus diversi generis, in vestibus, in frumento et pabulo quadrupedum. Facta est autem distractio regni Bohemæ et divisio juxta placitum et voluntatem **D**

regis Rudolphi electi Romanorum. Branburiensis marchio obtinuit Pragense castrum cum majori parte Bohemæ, dux Poloniæ (388) Kladsko provinciam, regina partem cum filio Wenceslao. Et impletur illud evangelicum: « Omne regnum divisum desolabitur (Matth. xii, 25). » Adhuc Bohemis pejora in futurum vanæ mentis præstigia auguriantur. Moravia etiam in plures partes fertur esse distracta (389). Proh dolor! quanta anxietate, quantaque commotione Bohemia et Moravia agitatæ sunt, nec ego nec pluralitas facundiorum hominum valet explicare. Eodem anno 12. Kal. Novembris obiit Johannes Pragensis episcopus vicesimus quartus. Ille vicem sedis pontificalis gerens rexit ecclesiam Pragensem annis 22 (390). Erat enim forma spectabilis, incognitis formidabilis, domesticis affabilis, veritatis imitator, justitiæ sectator indefessus, in judicio providus, in universa morum honestate præclarus et qualitate incomparabilis, mœrentium pius consolator, hospitem et peregrinorum benignus susceptor et visitator. Facundissimus in eloquentia utriusque idiomatis Bohemici et Latini, lucerna lucens in mundo et ardens non sub modio, sed super candelabrum posita, illuminabat corda hominum verbo veritatis, factis et exemplis. De cujus et aliis claris actibus, licet plura digna relatu eniteant, tamen ea intacta relinquimus, quia quidam ipsi nihil boni operantes aliorum benefactis invidere non desistunt. Usus sibi maximus erat quærere et amplecti consortia peritorum, per quorum eloquentiam lætificabat animum suum, et hauriebat colores sententiarum dulcius nectare liquido. Micabat namque et aliud lumen quasi sol meridianus præcellens fulgore omnes reges, duces et principes suæ magnificæ potentis, videlicet Otakarus serenissimus rex Bohemorum. Ille Otakarus ab ipso ætatis suæ tyrocinio omnem spem ponens in solius Dei patrocínio, virili animositate sui regni rexit dominium. Erat enim princeps spectabilis, rex inexpugnabilis, dux in castris acceptabilis. Ille quotiescunque contra quemlibet regum vel ducum aciem belli movit, semper cum magno triumpho lætus ad propria remeavit (391). Erat etiam in sui principatus regimine zelo pietatis suc-

VARIÆ LECTIONES.

²⁷¹ conjectura Dobrowskii, legionum 2.

NOTÆ.

(381) Apud monachum Fürstfeldensem ap. Böhmerum Fontes rer. German. I, 8, legimus Otakari cadaver positum esse in loco edito, ne fiat anceps de eo opinio presentibus et futuris et dicant eum esse sublatum. Rudolphus in litteris ad papam datis 92 ap. Bodman. hoc de inimico posteritati reliquit testimonium: More et animo giganteo, virtute mirabili se defendit, donec quidam ex nostris militibus ipsum mortaliter vulneratum una cum dextrario dejecerunt; tunc demum ille rex magnificus cum victoria vitam perdidit. Vide etiam vitam Wilbirgis apud Pez II, 265.

(382) l. q. haldekinus, stragula vestis pretiosissima ex auri filis et serico facta.

(383) Ostroviensj.

(384) Guldenkron.

(385) Schwatz in circulo Leitmericensi.

(386) Monasterium Sancti Benedicti Willimow in circulo Czaaslaviensi.

(387) Quod sine dubio factum est a. 1278 mense Sept. vel Oct. cum Moraviam et Bohemiam intrasset.

(388) Henricus IV, dux Vratislaviæ

(389) Ad res publicas administrandas Moravia a Rudolfo rege inter Olomucensem et Basileensem episcopos divisa est, quod probat Annalium scriptor Zabredowicensis coævus, ex cujus libro fragmenta dedit Boczek in commentatione Mähren unter König Rudolf I. Abh. der königl. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften. Neue Folge IV, 25.

(390) Annus vicesimus primus non est expletus, vide supra ad a. 1258.

(391) Quod minime semper factum esse vide supra ad a. 1257.

census nimio, culpas suas recognoscentibus pius A indultor, viduarum non surdus auditor, orfanorum non tardus adiutor. Tempore quadragesimali nocturno, solo servo contentus, latenter ecclesiam ingressus, et super pavimentum humi prostratus tandem perseverat in precibus, quoad usque largo imbrelacrymarum madida fuit cui incubuit humus. Inde surgens ad agapem faciendum ante ortum solis vocat officialem, cui commiserat curam pauperum, et requirit an parata habeat omnia pro pauperibus eutriendis. Erat enim mos ejus omni quadragesimali tempore quingentos pauperes pascere, et in parasceve eosdem vestire. Lavabat etiam et pedes pauperum in cœna Domini juxta numerum 12 apostolorum, dividens illis cuilibet solidum denariorum. Veniens etiam ad ecclesiam Pragensem tempore B quadragesimali personaliter aggreditur sacerdotes, inducens eos petitionibus suis, ut missas cantent pro salute vivorum, alias pro animabus fidelium defunctorum, nec non et missas votivas de sancta Trinitate, de sancto Spiritu, de Domina, de patronis, de sancto Nicolao et alias quam plures, dum tantummodo tot possent inveniri sacerdotes. Ad manum autem cujuslibet sacerdotis missam dicentis offerebat duos aureos vel duodecim argenteos denarios. Hæc vidimus, et testimonium perhibemus. Iste princeps quantum fuerit largus, mens humana appre-

hendere nec enarrare potest. Quam innumera dona dedit extraneis ducibus, principibus, in auro, argento, equis, annulis, vestibus, exprimere non valeo. Qualis comitatus sequebatur eum cottidie militum, principum, balistariorum dinumerari non poterat. Nobiles terræ, in amaritudine cordis flete regem vestrum, qui vestiebat vos coccino in deliciis, et præbebat ornamenta aurea cultui vestro, accincti velamine ornamentorum pretiosissimorum, quibus etiam fucatis ostro simbriis radiantia fila pendebant, quibus seculi arridebat pompa et altitudo mundana tumescebat. Ornatus capellæ regie non nisi de pretiosissimis balcinis purpura et bysso contextus erat in casulis, dalmaticis, cappis et aliis ornatibus; calices quidam aurei, argentei, et alia vasa, quæ ad officium divinum destinata sunt, usque ad pelves omnia in auro confecta sunt; scutellæ etiam mensæ ejus ex auro puro et argento subtili opere fabricatæ, ad omnia fercula licet infinita mensæ ejus deferabantur. Quid plura? a solis ortu usque ad occasum inter reges eo tempore non inveniebatur, qui tanta largitate et potestate atque moram fulgeret honestate. Quam largus fuerit et prodigus in suis donativis muneribus, stylo submoto, ne videar adulationis notam incurrere veritatem prosequendo, ejus facta melius et verius explananda posteris relinquo. Largitionum enim ejus immensitas fuit.²⁷² mensura (392)

IV.

ANNALIUM PRAGENSIIUM PARS II.

Anno Domini 1278. episcopo Johanne viam universæ carnis ingresso, Thobias præpositus Pragensis, vir nobili prosapia ortus, ætatis legitimæ, in nomine sanctæ et individue Trinitatis, divina favente clementia, favorabili et concordii canonicorum assensu in episcopum sedis Pragensis, se nimium refutante, 17. Kal. Septembris (395) est electus. Idem in officio præposituræ adhuc existens, non solum clericos Pragensis ecclesiæ seu civitatis, immo quacunque terrarum parte advenientes sub alacri munificentia grata Christi vice recipiebat, et eis caritativo affectu necessaria vitæ ministrabat. Canonici itaque Pragensis ecclesiæ, cupientes electionem suam omnium virium suarum nisu ad effectum perducere, compilato decreto juxta formam electionis præhabitam, et sigillis omnium canonicorum munito, per solemnes D nuncios, Gregorium magistrum et decanum Pragensem, Alexium præpositum Olomucensem ac Theodricum canonicos Pragenses, viros utique honestos et providos, præsentarunt metropolitano, sedis Ma-

guntinæ archipræsuli (394), petentes multa precum instantia humiliter et devote, quatenus electionem per capitulum Pragense celebratam, excusantes etiam absentiam electi, tum propter viarum discrimina, quia eo tempore commotio maxima et turbatio erat per totum regnum Bohemiæ pro interitu regis in spoliis et oppressionibus, tum etiam propter distantiam locorum; solita pietate dignaretur misericorditer confirmare. Effuderunt et alias ejusdem negotii duas necessarias petitiones coram reverendissimo archipræsule, humiliter exorantes, quatenus vices suas dignaretur committere honorabili viro Brunoni, Olomucensi episcopo, ut in presbyterii gradum electum ipsorum promoveret, et cum aliis duobus coepiscopis vicinioribus sibi adjunctis ad episcopalis gradus dignitatem consecraret. Metropolitanus itaque, sicuti vir prudens et discretus, studiosius cum suis canonicis et aliis peritis in jure canonico viris, examinato regulariter et canonicè decreto, nullaque comperta in eo reprehensionis nota, sciens misere-

VARIE LECTIONES.

²⁷² recentissima manus hic superflue apposuit sine 2.

NOTÆ.

(392) Aliorum testimonia et fautorum et adversariorum collegit et examinavit Palacky II, 297.

(393) Librarii videtur error, nam ex ipsa narra-

tionem Tobiam mense Novembri electum esse satis patet, quod observavit Pessina in Phosphoro.

(394) Wernero.

corditer compati necessitatibus subditorum, quia etiam constabat sibi alias de malo statu terræ Bohemorum, et etiam propter viarum discremina non posse commode venire ad præsentiam suam electum Pragensem, petitionibus ipsorum justis acquiescens, considerans etiam, quod absentis electo confirmatio si quam faceret invalida fieret, Olomucensi episcopo juxta formam petitionum committit vices suas, quatenus requisitis et inspectis omnibus articulis et articulo circumstantiis, quæ ad negotii qualitatem pertinent, confirmationis et in gradum sacerdotii promotionis atque consecrationis electo in Pragensem episcopum munera seu beneficia largiatur. Sic namque nuncii capituli Pragensis assecuti circa archiepiscopum Maguntinum complementum petitionum suarum, juxta propositum voluntatis suæ exhibitis habunde gratiarum actionibus, benedictione accepta lati in Bohemiam remearunt. Venientes autem in urbem Pragensem, ab electo et ab honorabili cœtu canonicorum et clericorum 11 Kal. Januarii cum gaudio sunt recepti.

Anno Domini 1279, Nonis Januarii Thobias electus Pragensis, præmissis nunciis cum litteris commissoriis ad honorabilem virum Olomucensem episcopum super confirmatione suæ electionis ex parte archiepiscopi Maguntini, proficiscitur versus Moraviam cum honorabilibus viris Gregorio magistro et decano Pragensi, Alexio præposito Olomucensi atque Theodoro, canonicis Pragensibus, sequentibus ipsam et aliis etiam capellanis minoris et majoris gradus, et secularium nobilium virorum cum multo comitatu, inveneruntque Olomucensem in civitate episcopali nomine Ostrava (395), quæ est sita ultra Opaviensem provinciam in metis Poloniæ et Moraviæ. Quos Olomucensis intelligens adventasse, honorifice suscepit, et gratiose tractat ac benigne (396). Nam moris ejus fuit semper et est adventu hospitem congaudere; imitator enim auctoritatem quæ dicit: « Nobilium virorum speciale solatium est, quacumque terrarum parte advenientes hospitio recipere et benigne tractare, et si quis motus zelo pietatis recipiat extraneos, succensus amore caritatis magis fervescit in propinquos. » Apertis itaque negotiis suis et oblatis litteris commissoriis, petivit (397) humiliter, quatenus juxta formam in commissione sibi traditam procederet in promissis. Olomucensis autem justis petitionibus ipsorum et honestis aures patulas accommodans, sciens lassus in labore compati, mœstis solatium inferre, quantocius possit promittit mandatum sibi injunctum effectui mancipare. Habebat autem eo

A tempore collegam episcopum Basiliensem (398) sibi junctum ad peragendas regales legationes Rudolphi electi Romanorum. Eodem namque Basiliensi episcopo ad executionem commissi assumpto, secundum formam sibi traditam processit ad examinationem, et de circumstantiis diligenter ac studiose inquisitionem faciens, de contingentibus, quæ ad executionem hujus negotii pertinent, nihil obmittens, perduxit ad effectum. Hiis ita rite omnibus peractis, invocato Jesu Christi nomine, confecto et dato privilegio confirmationis, auctoritate sui metropolitani 15 Kal. Februarii electionem Thobias in episcopum Pragensem regulariter et canonice per capitulum Pragense celebratam confirmavit. Eodem anno 9 Kalendas Martii (399) profectus est Thobias electus, assumptis ex honorabili cœtu Pragensis ecclesiæ viris providis et eminentioris discretionis atque literaturæ peritioris ²⁷³, videlicet magistro Gregorio, decano Pragensi, Thoma præposito, Gotfrido præposito, Vernhero, Ulrico, Alexio Theodorico, Petro, Sdeslao, Benessio, canonicis Pragensibus, et aliis capellanis episcopalis curiæ, omnibus, pretiosissimo indumento vario subducto, vestitis plenarie et pellibus magdurinis — nobiles etiam, milites domicellosque curiæ suæ superiores, mediocres et infimos vestivit ex integro cujuslibet vestimentis, videlicet sagitta circumflexa in auribus signo primogenitorum suorum insignito — in Moraviam, in Brunnam civitatem ad venerabilem virum Brunonem Olomucensem episcopum, ibique promotus est in gradum sacerdotii per honestissimum virum, multo laude dignum, Secoviensem episcopum Kal. Martii (400). In crastino namque consecratus est in episcopum Pragensem tituli a venerabilibus viris Brunone Olomucensi, Secoviensi, Basiliensi episcopis in dominica (19 Febr.) qua cantatur *Reminiscere*, in domo prædicatorum et ecclesia sanctæ Mariæ virginis. Indulgentia autem die ipso data est annis et 40 dies. Eodem die dedit omnibus advenientibus tam invitatis quam ex propria voluntate advenientibus refectionem sollemnem, et permagnificum celebravit convivium, ita ut merito dies iste ejus natalitius debeat in anni cujuslibet circulo vocitari. Recepto itaque consecrationis caractere pontificalis dignitatis, et peracto magnifico sui natalitii convivio, omnibus sanitate et incolumitate perseverantibus, lætum ad propria reversum cum magno tripudio totus conventus Pragensis ²⁷⁴ et aliorum, tam claustralium quam secularium tam civitatis clericorum, cum ingenti

VARIE LECTIONES.

²⁷³ peritiores 2. ²⁷⁴ ita legendum: a toto conventu Pragensi 2.

NOTÆ.

(395) Ostrau.
 (396) Vide laudes Brunonis plenissimas quas ex codice Carthusiano Olomucensi dedit Richter, p. 84.
 (397) Tobias.
 (398) Heinricum, quem una cum Brunone Moravia præfecerat Rudolfus.

(399) Error; hoc ante diem 18 Febr. factum esse ex sequentibus patet.

(400) Observavit Pubitschka IV, 2, p. 471 legendum esse XII Kal. Mart. cum dies dominica *Reminiscere* incidit in diem 19 Febr.

gaudio, utpote filii tristes adventum desiderantes sui patris, cantantes : « Ecce sacerdos, » clerici, seculares : « Hospodín pomiluy ny, » in ecclesia montis Syon cum vexillis et processionibus receperunt. 4 Kal. Martii durante adhuc proli dolor! malo statu regni Bohemiæ, qua de causa purchravii, qui præerant urbi Pragensi, non præsumperunt dominum Thobiam episcopum volentem ingredi intromittere, magna multitudine ipsum comitante. Omnipotens conditor et gubernator totius orbis, qui vos ad pontificale decus ²⁷⁵ vestris meritis conscendere statuit, ipse vobis pro reportato lucro de creditis ovibus coronam gloriæ impertiri dignetur. Eodem anno sabato ante palmas, quo die tunc occurrebat annuntiatio beatæ Mariæ virginis, domino Thobias Pragensi episcopo, volenti celebrare missam primam post sui episcopatus consecrationem in cathedrali ecclesia sancti Viti, denegatus fuit introitus castri Pragensis per purchravios, qui rem publicam terræ Bohemorum a simplicioribus et ratione tardioribus gubernare videbant ²⁷⁶, sed ut verius dicam, destruere ipsam nitentur. Sollemnia missæ annuntiationis gloriosæ Virginis celebravit in ecclesia montis Syon non sine sulcatione frontis ruga non modica; ratione tamen justa et pia movebatur, ut ibidem officia beatæ Virginis perageret, quia eadem ecclesia in honore beatæ Mariæ consecrata, et ecclesiæ amplitudo, latitudo atque longitudo, nec non et operis ut Salomonis templi pulchritudo, sed et hominum copiosa veniens multitudo ipsum inducebant. Quanta autem confluentia ad primæ missæ celebrationem clericorum, nobilium, baronum, militum, civium, laycorum, rurensium, mulierum maritatarum, begynarum, viduarum, infantum, juvenum et virginum congregata fuerit, si eadem multitudo armis vestita fuisset, confederata omnium voluntate in unam, Pragensis civitas durante sponsionis voluntate inexpugnabilis per multa temporum momenta inconvulsa permaneret ²⁷⁷. Ipso namque die beatæ Virginis canonicis Pragensibus et omnibus clericis in abundantia piscium, vini et medonis fuit in domo domni episcopi ministratum.

Anno Domini 1280 (401) autumnus calide exivit, sed hyems aspera fuit et nivosa, quæ asperitas duravit usque ad annuntiationem beatæ Mariæ (25 Mart.), et post dissolutionem nivis, aquarum magna

A inundatio facta fuit infra 20 dies, ita quod molendina non poterant præ nimia abundantia aquæ infra dies prædictos ad propria loca reduci et debito modo collocari. Eodem etiam anno magna caristia fuit omnium rerum, in annonâ, in carnibus, in piscibus, in caseis, in ovis, ita quod non nisi duo ova gallinarum vix poterant pro denario comparari, multis tamen adhuc recolentibus, quia non multum retroactis temporibus 50 ova pro denario emebantur in Pragensi civitate. Eodem anno 7 Kal. Decembris treuge positæ sunt inter Ottonem, marchionem Bramburgensem, et nobiles terræ (402), sed a multis magis sperabatur pax facta fuisse, quia ab eo tempore cessaverunt malefactores a gravaminum illatione, a spoliatione, ab ecclesiarum violatione, a pecorum et jumentorum abductione, ab hominum detentione et tormentorum affectione, a saccorum, mattarum et lecticarum vestitione. Nec fuit hoc anno seminatum ad hyemalia, nisi in remotis partibus a Pragensi civitate, et si fuit seminatum, tamen modicum, et ideo valida famens cruciabat pauperes, et multi egentium fame oppressi decesserunt. Eodem anno Pragæ in summo coeperunt omnes campanæ pulsari in Nonis Januarii (403), quæ infra biennium non pulsabantur multis de causis, cum nec custodes nec campanarii ecclesiæ Pragensis intromitterentur in castrum ad peragendum in ecclesia officium suum. Imo quod magis est, nec vicariis, nec etiam ipsis canonicis Pragensibus, volentibus Deo debitum officium persolvere, introitus castri prædebatur, exceptis paucis, videlicet Andrea solo sacrista et canonico Pragensi, Chwaleccio cantore; Georgio subsacrista patre ministro altaris sanctæ Mariæ et vicario, magistro Gregorio licet decanus ejusdem ecclesiæ extitisset, tamen frequenter fuit sibi introitus urbis denegatus.

B Anno Domini 1281, (404) 8 Idus Martii Thobias Dei gratia Pragensis episcopus celebravit ordines in ecclesia Pragensi primos a sui episcopatus ordinatione. Erat autem consecrandorum multitudo copiosa, quæ consecratio initiata a mane vix poterat toto die finiri, ita tamen quod in crastinum sacerdotibus tunc consecratis communicatio eucharistiæ est translata. Eodem die magister Gregorius, Pragensis decanus, in presbyterum est ordinatus. Et licet contra eundem dominum episcopum multæ

VARIE LECTIONES.

²⁷⁵ recensior manus hic inseruit non 2. ²⁷⁶ videbantur 2. ²⁷⁷ permanerent 2.

NOTÆ.

(401) Legendus est anno 1280; vide infra. Codex numerum 1282 falso exhibet.

(402) Quæ pax tum demum constituta est, cum alteram in Bohemiam expeditionem Rudolfus fecisset anno 1280, quæ tandem effecit ut Otto marchio ab armis discederet, quod probat Heinricus de Heimbürg. Cfr. Chron. Osterhov. ap. Rauch. I, 516, et Chron. Austriac. ib., II, 276. Ipse Rudolfus die 18 Nov. 1280 adhuc in castris erat in circulo Czašlaviensi positus. Böhmer Reg., p. 104. Quibus etiam probatur, quæ hic leguntur minime a. 1282, sed a. 1280 facta esse, quod observavit Palacky II, 329.

(403) Quod minime eodem sed sequente anno 1281 fieri potuisse ex ipsa narratione satis patet, et

vel inde apparet, quod Thobiam episcopum Pragensem Ecclesiam adire mense Februario 1279 vetitum esse supra legitur; quod exsilium biennium durasse hoc loco videmus.

(404) Quæ hinc usque ad finem sequuntur, si ad chronologiam spectes, turbata et librariorum ex parte incuria disjecta sunt; at quæ hoc loco usque ad verba *copia abundanti* leguntur revera ad annum 1281 esse referenda, hoc potissimum mihi persuadet quod annus tertius Thobias episcopi numeratur (cfr. 1278) et quod episcopum et canonicos quominus ecclesiam Pragensem intrarent usque ad 5 Jan. 1281 fuisse impeditos auctor paulo supra narrat.

suberescerent hiis temporibus curæ seculi et diversarum turbarum fluctuationes, alienationes possessionum episcopaliū et spoliationes honorum episcopatus et pauperum suorum innumeræ, ita ut ad sustentationem suam et curiæ suæ ab aliquibus vix putaretur victualibus posse sufficere, tamen in crastino post promotionem clericorum in dominica qua cantatur *Reminiscere*, in die anniversario consecrationis suæ, non parcens laboribus suis, quos perpressus fuerat in consecratione clericorum, et expensis, juxta consuetudinem antecessorum suorum posuit cereum episcopalem in ecclesia Pragensi, continentem 220 libras ceræ, ad honorem et huiusmodi beatorum martyrum Viti, Wenceslai atque Adalberti, pontificatus sui anno tertio. Celebravit et officia missæ personaliter eodem die, ministravitque refectionem largissime canonicis Pragensibus et aliis quibuscumque advenientibus in abundantia piscium diversi generis, vini et medenis copia abundantanti.

8. Kal. Julii anni præteriti (405), hoc est in vigilia sancti Johannis Baptistæ, pluvia descendit post meridiem in maxima quantitate, quæ multa et grandia damna intulit, subvertendo funditus ædificia murorum in Pragensi castro circa ecclesiam sancti Georgii, murum castri versus aquilonem funditus evulsit et in Bruscam rivulum impetu suo deiecit. Item in ecclesia Pragensi testudines claustrum in longa via versus aquilonem omnes contractæ et dimidia parte ambitus claustrum et rectorium ²⁷⁸ eum muro castri mota sunt de loco suo, et omnia ruinam minantur. In sylvis circa rivos decurrentes per pluviam impetum arbores infinite radicitus evulsæ sunt, imo sed et montes et speluncæ innumeræ corruerunt ex abundantia et vehementia aquæ pluvialis, quot ædificia — muri vinearum, domus in civitate Pragensi infra muros extra computari non possunt secum traxit et deduxit in flumina! Vias publicas et alias stratas in decursu suo erasit et effodit tanquam fossata circa munitiones castrorum, alicubi in profunditate sex cubitorum, in latitudine 12, et sic de singulis secundum majus et minus. In campis ante mœnia civitatis in loco qui dicitur *na Skitine* tanta

A fuit congregatio aquarum, quod naves tanquam in Tiberi vel Danubio possent a nautis deduci, et hæc aqua defluens ad ecclesiam sancti Petri in vico Theutonorum, intulit multa damna, subvertit muros curiæ ipsorum, defluens in ecclesiam deiecit magnam copiam annonæ, quam reservaverant parochiales metu guerræ, quæ eo tempore gerebatur inter Ottonem marchionem Bramburgensem et barones regni Bohemiæ et cives Pragenses. Inde descendens fluvius pluvialis traxit secum duodecim domos, et deduxit in flumen Vltavæ; et quam plura mala contigerunt ex ejusdem pluvie decursu, longa serie verborum non possent explanari. Nec est etiam obmittendum de impetu ventorum, qui eodem anno 3 Non. Decembris, hoc est in die beate Barbaræ, orti, sua vi et impetu veloci deiecerunt de turribus gravissima et firmissima ædificia. In turri quæ dicitur ad majorem portam Pragensis castri primum ædificium, secundum ædificium contra domum domini episcopi et curiam, quæ vocabatur antiquitus turris episcopalis, ædificata in fronte castri opere firmissimo et artificioso, decidit in terram. Tertium ædificium in turri circa pedem pontis de nobili et fortissimo opere vi ventorum detrusum corruit in terram. De aliis minoribus ædificiis in turribus munitionum ædificatis seu propugnaculis specificare non possumus, sed secundum quod veridica relatione cognovimus, 24 ædificia turrium infra castrum Pragense et muros civitatum per viam ventorum corruerunt. Quot domus in civitate Pragensi vi ventorum ceciderunt et extra, numero non est opus. In rure horrea vi ventorum diruta, arbores fructuum et sylvarum, qualia ab antiquis diebus et similia non dicuntur accidisse. Sub decursu temporis impati quid boni sive mali fecerint in stationibus suis sub monte Petrzin, Spakmannus, Syberk et Szazema cum suis comitatibus, stylo explanari non est necesse, quia sufficienter notata creduntur apud illos, qui molestias diversarum passionum et jacturam rerum pertulerunt. Molendinum in Strahow ventosum vi ventorum funditus corruit et eodem anno reedificatum est.

V.

ANNALIUM PRAGENSIVM PARS III.

Anno Domini 1279 ²⁷⁹ (406). Otto marchio Bram- D nissimi regis Bohemorum, et totius regni (407),
buriensis, tutor Wenceslai dueis, filii Otakari sere- 7 Idus Januarii misit aliquot canonicos Pragenses,

VARIAE LECTIONES.

²⁷⁸ rectorio 2. ²⁷⁹ 1282. 2.

NOTÆ.

(405) I. e. 1280 quem inundationibus et tempestatibus abundasse docet Chron. Austriac. ap. Rauch. II.

(406) Cum a. 1279 hanc narrationem esse conjugendam, cum Otto marchio jam a. 1278 in Bohemiam venerit, testantur anonymus Zabrdovicensis in libro Brukii Mähren unter Kaiser Rudolf I, Chron.

Salisburgense, Austriacum. Si Pulkavam audis ex Otakari ipsius dispositione Otto regni tutelam suscepit.

(407) In præceptis Otto illustris domini Wenceslai in regno Bohemiæ tutorem et capitaneum generalem se nominavit. Vid. Palackii comment. Ueber Formelbücher, p. 315.

capellanos suos, pro inquirendis quibusdam privilegiis regis Otakari. Misit etiam, stimulo cupiditatis et avaritiæ tactus, milites et plures Theutonicos sub fraude et dolo, immemor salutis æternæ, injungens eis occulte, quatenus requirant et experiantur, ubi deposita sit pecunia Prosinconis, vulerii (408) et gratiarii regis Otakari et aliorum plurium. Adhuc enim terra Bohemiæ eo tempore in malo statu erat, turbabatur spoliis, rapiis, incendiis, ideoque multi seculares et clerici comportaverant res suas, et deposuerant in armario Pragensi, in auro et argento, in cisis, annulis, monilibus et aliis quibuslibet vestibus pretiosis; quia melior et firmior tutiorque recursus non inveniatur quam sanctuarium Pragensis ecclesiæ ad conservationem rerum depositarum²⁵⁰. Intranses itaque sanctuarium Jesu Christi et beatorum martyrum, conculcaverunt ornamenta sacerdotalia, et reliquias sanctorum contaminaverunt et everterunt, atrectantes manibus impiis, quærentes pecuniæ thesauros, putantes licere, quod eis propter loci sanctitatem non licuit. Rapuerunt scrinia, aponderantes cistas graviores, in securi et ascia eas confregerunt. Videntes itaque canonici Pragenses et alii ministri ecclesiæ perpetrari tam grave nefas, et profanari ita inhumaniter sancta sanctuario filii Dei, nimio dolore tacti cum genuflexionibus et gemitu dixerunt: « Domine Jesu Christe, sancta tua conculcata sunt et contaminata, sacerdotes tui in luctu et humilitate jaacent, et ecce, nationes congregatæ sunt, ut nos disperdant (*I Mac. iii, 51*). » At illi saxis rigidiores, sicut est sævissima natura Theutonicorum, calore iracundiæ succensi, proclivo cursu ad malum prompti, dehonestaverunt ministros ecclesiæ, timore Dei postposito, probris et contumeliosis verbis et verberibus, trudentes pugno sub barbam; alios percutientes et incomposite trahentes ejecerunt, et a sacrista violenter clavibus sacristæ receptis, clausis seratisque ostiis, positis custodibus, exiverunt. Deinde intrantes capellam sancti Wenceslai, irruerunt ad sepulcrum ejus, perspicientes et palpantes ab omni parte superius et infra, quærentes pecuniam, cum vix vel nunquam possit inveniri ubi non ponitur. Unus tum ex ipsis Theutonicis, minister dyaboli, instinctu ejus subtraxerat furtim thuribulum argenteum in capella sancti Wenceslai, sed divina gratia favente et beatorum martyrum auxilio, nimio timore percussus, iterum sanum et incolome ministris ecclesiæ repræsentat. Deinde tanquam canes indagatores intrantès criptam sanctorum Cosmæ et Damiani, currunt per angulos huc atque illuc, et non invenientes numerarunt scrinia quæ ibidem deposita erant, ponderantes per elevationem ponderosiora, signantes studiose, ne mutarentur et leviora locarentur, habita delibe-

A ratione pro clavibus, utrum deberent tolli claves et presentari marchioni aut penes sacristam relinqui. Ad ultimum receptis clavibus a sacrista per vim, criptæ et capellæ positæ custodibus intra et extra ecclesiam ex omni parte, injungentes eis, quatenus diligenter et studiose custodiant, sicut diligunt lumina capitum suorum servare recesserunt. Et ita nec libri nec candelæ nec aliquis apparatus, qui ad cultum divini officii pertinebat, infra biduum et noctem poterat ab eis obtineri. In crastino namque a radice propositi non digressi, juxta mandatum eis injunctum, aperientes ostia, intrant sanctuarium beatorum martyrum, rapiunt infinitam pecuniæ quantitatem, et eam illico suo domino repræsentant. Nec erat eis horrendum tale facinus perpetrare, quia B jam traxerant in usum in multis monasteriis et aliis ecclesiis similia faciendo, et nisi compescantur per Jesu Christi potestatem a tam sceleratissimis præsumptionibus, humano pudore et correctione non poterunt refrenari. Licet alias dicatur: « Non poterit in desertorum propagationibus aboleri licentia nisi fuerit in eis propter correctionem disciplina subsecuta censura. » Et in legibus imperatorum promulgatum meminimus: « Dissimimus, ut remissionem veniæ crimina non semel commissa non teneant, nec in eos augustæ liberalitatis referatur humanitas, qui impunitatem veteris commissi emendationi potius quam consuetudini deputarunt. » O pecunia totius mali regina, fraudis et doli amica, fidei ac animæ hostis et inimica, tu justitiam comprimis, justa judicia subvertis, tu es ignis urens, fomes seditiosus, tu hominem a Dei cultura revocas et errare facis, ponens eum in loco erroris et animæ perditionis! Te instigante, stimulo cupiditatis et avaritiæ accensi Bramburienses rapuerunt aliena, scientes non esse sua, non attendentes, quod in veteri testamento non rapina tantum, imo etiam tenacitas mulctetur, sicut beatus Gregorius exponit Lucæ evangelium dicens: « Qua pœna mulctandus est, qui aliena diripit, si inferni damnatione percutitur, quia propria non largitur? » Nam et legibus seculi et divalibus constitutionibus prospectum est, nemini per vim licitum rapere rem alienam; quia qui aliquo errore ductus, rem suam esse putans et imprudens juris eo animo D rapuerit, quasi domino liceat suam rem etiam per vim auferre a possessoribus, cum etiam, ne talia ne cogitentur, statuta sit pœna, per quam raptores non impune suam exerceant avaritiam. Hoc intelligendum est de re commodata, sive locata, sive impignorata vel deposita. Novimus et canonem latæ sententiæ in omnes violatores ecclesiarum esse promulgatum, per quem et infamiæ nota resperguntur et a legitimis actibus repelluntur, nisi prius satisfactione competenti exhibita a Romano pontifice absolvantur.

²⁵⁰ dispositarum 2.

VARIÆ LECTIONES.

NOTÆ.

(408) Idem videtur esse ac *bladerius*, *wladarius*, i. e. bladi venditor, villicus,

Eodem anno 11 Kal. Octobris Paulus Beruth occupavit potentialiter munitionem domini Thobiae episcopi in Rudnicz et civitatem, et eam suo dominio subjugavit. Occupavit etiam curiam domini episcopi in civitate Pragensi, in qua deposita erat magna copia frumenti, vini, pernarum, eascorum, et suo dominio applicavit. Idem marchio Bramburiensis nulla compunctus pro tam gravi facinoris perpetratione pœnitentia, mente adhuc ferina a suo proposito concepti mali non resiliens, dominam reginam serenissimam Bohemorum cum filio Wenceslao unico ac tenello in tempesta noctis, dum cuncta sunt silentia, sopori deditos inquietare non expavit, mandans militibus suis et clientibus, ipsam cum puerulo invitos et renitentes paucis vestimentis indutos deferri ad vehiculum, et deduci in Bezdyez castrum (409) per abrupta viarum et latibula tenebrarum, cum nec sine ingenti timore et pavore competat etiam serenissimo die tam delicatis hominibus hujusmodi vectura prae nimia itineris velocitate. Qualis turbatio cum mœstitia cordium, qualis planctus ac gemitus a domina regina et a filio ejus ac universa curia et familia reginae, maxime tamen a dominabus eo tempore habitus fuerit, non credo quod in caede innocentum et filiorum Rachelis similis ejulatus factus fuisse memoretur. Deducentes itaque dominam reginam cum filio sibi karissimo, locaverunt eam juxta mandatum marchionis in Bezdyez munitione firmissima, in arto loco sub custodia alienigenarum sævis-simorum Theutonicorum, omnibus Bohemis ad ipsos introitum penitus denegando, exceptis paucis vix tribus personis, qui victualia et alia necessaria, quæ ad sustentationem humanæ vitæ competunt, eis ministrabant. Et ex illa hora curia dominae reginae et familia ejus, quæ ad magnam numerositatem creverat tam in domicellis nobilium quam in domicellabus et aliorum militum servorum officialium, imminuta est et dispersa. Videntes itaque barones et natu majores Bohemiae, dominam reginam cum filio suo ex nimia mœroris anxietate et ingenti doloris afflictione turbatos, cupientes eis aliquod remedium inferre, in colloquio generali celebrato ex parte Ottonis marchionis Bramburiensis, in quo exigebantur ab universis nobilibus juramenta pro fidelitate servanda, inter cæteros tractatus iidem nobiles petitionibus suis obtinuerunt a marchione, quatenus dominam reginam cum filio suo reductos de Bezdyez castro, locaret eos in urbe Pragensi, ubi sedes regis Bohemorum et totius regni esse non dubitatur, ubi etiam puer ducellus natus est et educatus. Majori enim solatio pueri gaudent in loco nativitatis suæ commorantes. Dominus marchio petitionibus nobilium acquiescens, licet liberaliter promiserit, tamen

A minime adimplevit. Comperta itaque domina regina de fraude et dolo marchionis et violatione promissionum suarum, quod nulla ipsarum fuisset effectui mancipata, quod etiam nec petitionibus nobilium consensit, nec aliquo remedio tam in arto loco reclusa molestias et angustias graves evadere posset, quas singulis diebus patiebatur, tacitis cogitationibus concepit in animo suo, qualiter hujusmodi afflictiones amarissimas evadere posset (410). Metuebat enim de tam sinistro principio, ne pejor fortuna sequeretur. quia et auctoritas dicit: « Major calamitas in futuro de tam sinistro principio metuitur, quam felix exitus speratur; » et iterum: « Vix bono peraguntur exitu, quæ malo principio sunt inchoata. » Cœpit itaque domina regina per intervalla temporum petere licentias a purcravio Hermanno, qui præerat eidem castro in Bezdyez, quatenus posset visitare civitatem Vristad, in qua est ecclesia sita in honore sancti Georgii martyris, causa orationis. Occurrerat enim ipso die festum beati Georgii. Idem purcravius Hermannus consentiens petitionibus dominae reginae, dedit liberam facultatem veniendi quocumque placeret ei, tamen sub ea conditione, relictis pueris in castro, et quod peractis negotiis suis ad pueros revertatur. Et ita juxta formam præmissam factum est, venit et revenit. Iterum post aliquot dies petivit licentiam visitandi griseos monachos in Hradist, obtentaque venit, et ipso die in eadem civitate comedit, monasterio sibi victualia procurante. Tertia vice accepta licentia venit in Michnik civitatem, quæ specialis ejus erat, et ibi mansit tribus diebus in expensis burgensium, et rediit in Bezdyez. Adjecit adhuc petere licentiam veniendi in Pragam ad sororem (411) Agnetem, et ea obtenta venit, et ibi de rebus suis dispositis finxit se velle venire in Moraviam ad exequias mariti sui, regis Otakari. Et arrepto itinere, cum deberet venire in Moraviam, divertit gressus suos in Opaviam (412), et sic astute et sapienter angustias et molestias, quas patiebatur ex parte Theutonicorum, evasit. Interdum enim mendacia prosunt, nam falli in hiis quæ ad fidem non pertinent, aut nullum aut parvum peccatum est. Post paucos vero dies Otto marchio Bramburiensem episcopum (413) toti regno præficiens, et dans sibi omnem auctoritatem et potestatem tamquam vero patrono, ut regat, protegat et defendat, malefactores puniat, in Saxoniam, dicens se arduissimis necessitatibus præpeditum, profectus est. Episcopus itaque Bramburiensis positus ad curam aliorum, qui tenebatur ex officio potestatis sibi traditæ a rapinis, a spoliis, ab inquietationibus omnium oppressorum cum cæteris, qui secum ad hoc deputati erant, per poenas, quæ legibus seculi statutæ sunt, hujusmodi

NOTÆ.

(409) Besig in districtu Boleslaviensi. Vide Petri abb. Aulæ regiae Chron., c. 9; ap. Dobnerum tom. V.

(410) Vide Cunegundis litteras ad Rufoldum de marchione Ottone scriptas, Bodmann. 96.

(411) Otakari.

(412) Ad Nicolaum, ducem Troppaviensem, Otakari regis filium spurium. Vide Pulkavam ad h. a.

(413) Eberhardum. Vide Petrum Aulæ reg. c. 9-11.

transgressores punire debitas ultiones sordibus infligendo, surda aure et oculo cæco transiens, consensit operibus malefactorum, qui per opera manuum suarum et sceleratissimorum actuum inferno sine omni hæsitacione sunt deputati, non attendens decreta sanctorum Patrum, qui dicunt: « Consentire convincitur, qui cum possit, perversis negligit obviare. » Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desit obviare. Eo tempore spoliata sunt omnia claustra monachorum, Cisterciensium, griseorum, nigrorum, cruciferorum, sanctimonialium et canonicorum cæterorumque clericorum per totum regnum Bohemiæ, pauperum etiam rusticorum possessiones non semel, sed pluries, imo innumerabiliter in equis, in pecoribus et omnibus rebus quæ inveniri poterant, usque ad favillam igne sunt consumpta. Nec pertransivit dies sine spolio.

Interea dominus Gregorius, Pragensis decanus, accessit cum cæteris canonicis, quorum copiam poterat habere, ad præsentiam episcopi Bramburiensis, petens humiliter ne præposituræ Pragensis bona spoliarentur; quia eo tempore fere tota possessio præposituræ Pragensis spoliata est, tam in civitate Pragensi — in cura præposituræ ultra trecentas regales frumenti in diverso grano sunt ablata — per villas non tantum in equis, pecoribus diversi generis et frumento, imo in plerisque locis in favillam reductis, quibusdam vero ædificiis deductis, in universis altilibus nec pilus nec penna poterat inveniri. Episcopus vero Bramburiensis, precibus magistri Gregorii decani Pragensis et aliorum canonicorum petibilibus et tam humilibus non consentiens, nec misertus jacturæ et damno ecclesiastico, iurore nimio succensus, sicuti mos est Theutonicorum zelotum in Bohemos, verbum horribile protulit, ita quod quicumque audivit, timuerunt aures ejus. Erat autem verbum hujusmodi: « Non tantum bona Gotfridi præpositi spoliabuntur, sed et cæterorum canonicorum, maxime autem eorum qui dominam reginam Cunegundem sequuntur et capellanizant. Adjicimus etiam et antistitis bona, non solum in rebus, sed et in persona ubicunque persequi poterimus, faciemus. » Utinam sagitta eorum reflecteretur in ipsos! quia

...Non est lex justior ulla,

Quam necis artificem arte necare sua (414).

Sed heu! quia adhuc afflictis afflictio adjicitur, quia ex eo tempore tanta indignatio Domini extitit in Bohemos, maxime rurenses, ut dictum est:

Quidquid delirant reges, plectantur Achivi (415), punivit eos Deus per diversarum gentium nationes, sicut aliquando populum Israeliticum delinquentem punivit et afflixit. Errabant autem in montibus et speluncis et cavernis terræ, in sylvis et nemoribus abscondentes res suas et corpora in locis vastæ solitudinis, donec tempore hyemali nix descendit, et non poterant loca inveniri eorum habitationi opportuna, in quibus possent se ipsos cum rebus et pecudibus con-

A fovere, quia ab inimicis persequentibus, tanquam a canibus indagatoribus, per vestigia nivis impressa veluti feræ sylvestres inventi capiebantur. Capti rebus exspoliantur, vestibus denudantur, gravibus tormentis, ut se pecunia redimant, afficiuntur. Vestibus et rebus exspoliati, quibus pecunia deerat, ambulabant in saccis et lecticis et mattis sua pudibunda tegentes (416), diversarum poenarum aculeis torti. In Mielnik multi in rotis extenti, in flumen Albiam præcipitati sunt de monte et suffocati, alii trucidati, alii gladio occisi, alii vinculis mancipati, alii igne cremati, nonnulli etiam fame valida et frigoris asperitate afflicti, et innumerabilibus aliis ac diversis passionibus affecti spiritum exhalabant. Et plura et varia tormenta his temporibus audivimus et vidimus, quam in codicibus legimus. Et licet temporibus Dyocletiani et Maximiani imperatorum persecutio maxima legatur fuisse in christianos, hic major videtur causa inspecta extitisse. Illic homines disparis cultus, quia gentiles et Saraceni contra christianos, hic utrique baptisati; illic perfidia gentilium et hæreticorum pullulante, hic fide christiana in sui roboris firmitate durante; illic ut a fide et ritibus christiane religionis recederent, hic super hiis nulla mentione habita, et in aliis nec vestigio culpæ apparente, tanquam oves a lupis opprimebantur, et venit super eos illud propheticum: « Minabit rex Assyriorum captivitatem Ægypti et transmirationem Æthiopiæ, juvenum et senum nudam et discalceatam et discoopertam natibus ignominiam Ægypti (Isa. xx, 4), etc. Multi etiam clericorum, tam secularium, quam religiosorum et laicorum, qui hospita convenerant in munitis civitatibus, et ceteri inquilini rebus exspoliati sunt,urbationibus attriti, tribulationibus affecti, variis persecutionibus afflicti, doloribus gravibus et gemitibus inenarrabilibus arefacti, opprobriis lacerati, variis tempestatum doloribus in profundum miseriæ demersi, minarum asperitatibus pavefacti, quidam extra mœnia civitatum crudelibus vulneribus exanimati, spiritum superis reddiderunt. Et impletum est illud propheticum: « Foris vastabit eos gladius et intus pavor (Deut. xxxii, 25).

Qualiter etiam in Pragensi castro, in palatio regali plurimi diversarum poenarum tormentis, a quibus pecunia sperabatur haberi, mortificati sunt. D malui sub silentio transire, quam tam turpia facta quæ ibi sunt perpetrata stylo descriptionis enarrare, ne tam sollempnis locus, omni laude dignus, immundissimarum sordium spurcitiis et verborum foeda prolatione polluat. In multis locis librorum invenimus, quod pro peccato alicujus tota familia vel provincia debeat puniri, imo et exemplis plurimorum apparet. Peccato Achab posteri ejus regni solium amiserunt; peccato David gladius Domini deservit in populum, sed in gente lata gloria regis est, in diminutione plebis contritio principis, qui ergo de numerositate suæ gentis superbivit, jure in ejus diminutione punitus est, sicut legitur in historiis

NOTÆ.

(414) Ovid., *Ars amator.* I, 655

(415) Horat., *epp.* I, 2, 14.

(416) Ad hæc respiciunt quæ supra ad a. 1289 leguntur.

regum, ubi David dolore tactus lamentabatur dicens : « Ego sum quid peccavi, ego inique egi, isti qui oves sunt quid fecerunt? (II Reg. xxiv, 17.) » Peccato namque Sodomitarum parvuli eorum, qui beneficio ætatis paterna flagitia nesciebant, cœlesti igne sunt consumpti; peccato Amalechitarum non solum parvuli eorum, sed et bruta animalia jussa sunt a Domino deleri; peccato Datan et Abyron, qui auctores scismatis fuerunt contra Moysen, non tantum soli, sed et omnis substantia eorum cum ipsis et liberis eorum ad inferos descendit; peccato civium thesauri Ihericho anathematizati sunt, unde Achôr, qui regiam auream et quedam alia pretiosa furatus est, de anathemate dicitur tulisse; peccato Ægyptiorum possessiones eorum grandini traditæ, jumenta eorum et primogenita eorum morte consuapta sunt; peccato Israhelitarum archa Domini Phylisteis tradita est; peccato Achôr plebs Israhelica manu hostium devicta est; peccato filiorum Hely populus in manu Philistinorum corruit; peccato Cham filius ejus Chanaan maledicetur; peccato Yesi, qui gratiam sanitatis Naaman vendidit, eandem gratiam sanitatis Eliseo vindicante leprosus factus, amisit. Legitur in libro Regnorum et de aliis regibus, qui ex voluntate divina permissum fuit, ut populum Israhelicum et alias gentes affligerent, captivarent et bellando devincerent. Tamen qui victorias potentie suæ et non divinæ, quas assecuti fuerant, attribuerunt, divinitus sunt puniti. Nabuchodonosor, qui obtinuerat Ægyptum et Æthiopiã, eum superbiens diceret : « Nonne hæc est Babylon, quam ego condidi in throno regni mei (Dan. iv, 27), » etc., et statim Deus immutavit mentem ejus rationabilem, et induit eum ferina bestialitate, ita ut ab hominibus fugiens cum bestiis viveret. Contra superbiam Senacherib, qui gloriabatur de victoria quam assecutus fuerat ascribens potentie suæ et non divinæ, Dominus dixit : « Nunquid gloriabitur serra contra eum qui secat in ea? Nunquid exaltabitur securis contra eum qui cædit in ea? » (Isa. x, 15.) De Antiocho et de aliis regibus, qui ex delectis suis corruerunt, sicut legitur, quod per filios Israel punivit Deus Amorheos, Chananæos et alias gentes, quarum terras de Ægyptiaca servitute Israhelitis exeuntibus tradidit possidendam. Legitur etiam in libro Judicum de Jabin rege Chananæorum et de Madianitis, quod propter idololatriam populi suscitavit eos Deus, ut Israhel affligeret et terram eorum occuparet. Cum autem populus Dei sub manibus eorum diutius afflictus peccatum suum recognosceret, et per poenitentiam Domini placaret, ex Dei præcepto Baruch comitatus de Bosram prophetissam uxorem Lapidoch, Jabin regem Chananæorum

A et Zizaram ducem exercitus sui contrivit, Gedeon Zebeam et Salmana reges Madianitarum, Orep et Zeb duces eorum morti tradidit. Hæc omnia quæ præmissa sunt hiis temporibus effluxerunt in Bohemos, sed utrum ex delicto regio an principum vel medioerum sive infimarum personarum Dei judicio ignoratur. Sed scimus, quia cibavit nos pane lacrymarum, et potum nobis dedit in lacrymis in mensura, tamen lætati sumus pro diebus quibus nos humiliavit, et annis quibus vidimus mala. Ipse misertus est Syon, quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus; convertat jam luctum nostrum in gaudium, ut viventes laudemus eum omni tempore. Divina vindicta principem cum populo peccante corripit, et quantitatem offensionis qualitas ostendit ultionis.

B Anno Domini 1281²⁸¹, Otto marchio Bramburien-sis, tutor Wenceslai ducis Bohemorum, infra nativitatem Domini (Dec. 25) (417) et circumcisionem (Jan. 1) celebravit colloquium cum Thobia episcopo Pragensi et nobilibus terræ, militibus, baronibus nec non civibus munitarum civitatum, in quo colloquio idem marchio de consensu omnium præfecit Thobiam episcopum Pragensem toti terræ principalem, ad quem recursum haberent omnes oppressi violentiis, spoliis et quibuscunque injuriis prægravati. Adjunxit etiam eidem Domino episcopo Theobaldum²⁸² (418) judicem totius regni, et alios beneficiarios ad corrigendos excessus et culpas seculares, ut criminosos et quoslibet malefactores per sententias legum mundalium coerceant, et si culpa id meruerit, etiam capitali sententiã deputarent puniendos. Hiis enim temporibus tanta multitudo Theutonico-rum in terram Bohemiæ influxerat diversarum nationum, nobilium, medioerum et infimarum personarum, ut numerositas ipsorum a multis æstimabatur pluralitatem muscarum superare. Sed dominus episcopus, sicuti vir providus et discretus volens proinde succurrere indemnitati rei publicæ, considerans summe malum tantam multitudinem alienigenarum nationum in terram Bohemorum irrepsisse, per quam depopulabatur in rebus et personis, hoc primum concepit in animo suo de imminutione ipsorum, inducens nobiles terræ, quatenus petitionibus ejus porrecturis (419) Ottoni marchioni debeant assistere, et pro viribus suis quantum possunt, ut totaliter de Bohemia radicitus evellerentur, invigilent, ad hoc dominum marchionem inducendo. Promiserunt etiam omnes nobiles terræ mandatis domni marchionis justis velle obedire, ipsi tamquam vero domino debitam reverentiam in omnibus exhibendo. Dominus itaque marchio auditis et visis innumeris malis, quæ per Theutonicos alienigenarum nationum

VARIAE LECTIONES

²⁸¹ manus antiqua in margine notavit annum 1282. ²⁸² Theobad' 2.

NOTÆ.

(417) 1280.

(418) de Riesenburg. Palacky II, 333.

(419) Inest mendum; legendum videtur ejusmodi porrigendis.

commissa fuerant, considerans etiam de obedientia et subiectione nobilium, quam promiserant se præsturos, petitionibus ipsorum acquievit, promittens quantocius posset perduceret ad effectum. Et sic moram parvam, vel ut ita dicam, nullam faciens, jussit mitti nuncios per civitates et fora ad edicendum et proclamandum voce præconia, quatenus omnes Theutonici extranei, qui intraverunt Bohemiam causa prædæ rapiendæ, infra triduum omni mora postposita exirent libere sine omni impedimento, adjiciens pœnam, quod si infra triduum aliqui eorum non exiverint, sententia gravi, quæ prædones, fures et latrones vel nocturni hostiorum excussores puniuntur, et ipsi puniantur. Theutonici hiis auditis nullo spatio moræ usi, tamquam jaculo toxicato sauciati, vehementer itinere arrepto exeunt, et velut vesperiliones in aurora die lucescente se abscondunt; ita Theutonici, tamquam fumus evanescit, evanuerunt. Ab illo tempore incolæ terræ, cognito exitu Theutonicorum, spiritu alacriori recreati, qui habitabant in sylvis et nemoribus, regressi sunt ad proprios lares, et ex illa hora homo misit manum ad opera, bubulcus cœpit laborare in aratro, faber in fabrica, carpentarius in architectura, femina in colò et fuso, et quilibet artifex cœpit suo operi insudare, de concordia principum et pacis incremento fiduciam gerens plenior. In eodem autem colloquio inter domnum marchionem et nobiles terræ foedus fuit initum sub hac forma, videlicet quod in festo apostolorum Philippi et Jacobi (Mai. 1) ejusdem anni nobiles Bohemiæ de collecta generali totius terræ deberent dare marchioni Bramburiensi 15000 marcarum argenti ponderis Pragensis, et domnus marchio, reducto ducello Wenceslao (420) in Pragense castrum ad sedem patris sui regis Otakari, committat ipsum ad custodiendum domno Thobie Pragensi episcopo et aliis nobilibus terræ, adjunctis quibusdam Bramburiensibus, quibusdam etiam civibus Pragensibus fide dignis, quatenus eum foverent sub custodia, diligenti juxta formam, quam domnus marchio et nobiles terræ statuere decrevisent. Adveniente termino præfato, videlicet festo apostolorum Philippi et Jacobi, domnus marchio misit nuncios suos et litteras ad excusandam absentiam suam, dicens se arduissimis negotiis esse occupatum, et ob hanc causam termino præfixo non posse interesse, nec ducem Wenceslaum pollicetur se conspectui ipsorum præsentare, sed alium terminum, videlicet nativitatem sancti Johannis Baptistæ (Jun. 24) petivit sibi assignari, in quo sine omni scrupulo simulationis juxta formam superius annotatam ducem Wenceslaum pollicetur se conspectui nobilium debere præsentare. Quod audiens nobilium caterva Bohemorum, licet frustratione suæ spei nimium turbata fuisset, et multis voluntatibus motus

A animi ejus discreparet, tamen ne majus malum sequeretur, contenta proverbio quod dicit: « Labia principum pollui figmento mendacii non debent, » termino præfixo acquievit.

Anno Domini 1282 fames validissima omnium rerum, quæ usibus humanis ad vescendum competunt, multarum terrarum homines interemit (421). Sed obmissis extraneis ad Bohemorum pressuras et calamitatum angustias progrediar, quia circumdederunt Bohemiam ex omni parte mala, quorum non est numerus; oppressionibus, spoliis, excussionibus nocturnis et incendiis, consumptionibus omnium rerum inimici induxerant famem in medium eorum, persequentes animas ipsorum comprehenderunt in terra vitam eorum, et gloriam eorum in pulverem redegerunt. Unde cor Bohemorum conturbatum est intra eos, et formido mortis cecidit super eos, quia exaltavit Deus dexteram deprimentium regem Bohemorum, lætificavit inimicos ejus, evertit gladium adjutorii ejus, et non est auxiliatus ei in bello, destruxit eum, et sedem throni ejus in terram collisit, minoravit dies temporis ejus, perfudit eum confusione, sed et ad inferos deduxit, et cum mortuis deputatus est. Et quia pro delictis regum non tantum ipsi reges sed et populi puniuntur, teste propheta, qui videns angelum cædentem populum, dicebat: « Ego sum qui peccavi, ego inique egi, isti qui oves sunt, quid fecerunt? (II Reg. xxiv, 17) » et in Pharaone, qui non tantum solus persequendo Israeliticum populum submersus est in mari Rubro, sed nec unus ex eis superfuit, et in aliis multis regibus similia contigerunt. Unde restat dicendum de pauperioribus Bohemiæ, qui rebus et divitiis multis affluebant, et hiis omnibus per prædationes et spolia amissis, cum egenis hostiatim mendicando esurie in mortem corruerunt. Circuibant itaque pauperes fame nimia compulsi civitatis Pragensis vicos, plateas et domos civium, petentes eleemosynam. Et quia jam nimia multitudo pauperum exereverat, ditiores in distributione eleemosynarum eis sufficere non poterant. Convertebantur itaque ad vesperam, et famem patiebantur ut canes, et esurie pressi murmurabant, et impletum est illud Davidicum: « Ipsi dispergentur ad manducandum, si vero non fuerint saturati, murmurabunt (Psal. lxxiii, 16). » Mendicabant etiam infiniti artifices et diversarum artium operarii, ex quibus nonnulli habere de facultatibus rerum suarum ad valorem centum marcarum argenti; et hiis omnibus alii exspoliati, aliqui in familia sua consumptis vendebant de uxoribus suis armillas, inaures, monilia et omnem ornatum, qui cultui femineo competebat in vestitu, cupientes salutem vitæ depulsa esurie conservare, et tamen multi ex hiis, consumptis omnibus quæ habebant, cum egenis hostiatim mendi-

NOTÆ.

(420) Quem teste Petro Aulæ reg. in Saxoniam, e. Brandenburgensem terram abduci iusserat.

(421) De sævissima hac fame vide etiam marchionem Furstenfeldensem ap. Bohemorum J.

cando vitam miserabili fine terminarunt. Habebant quidem omnes pauperes favorem civium ingredi domos ipsorum ad expetendam eleemosynam, intrantibus autem villanis mendicis civitatem Pragensem, quorum non erat numerus, præ nimia multitudine coeperunt furari ollas circa ignem cum cibis qui ad vescendum civibus parabantur, alias etiam res domesticas, quascunque poterant rapere, subtrahabant in damnum suum et odium universorum. Et ita ab eo tempore denegatus fuit omnibus pauperibus introitus domorum, nec recipiebantur ad pernoctationes infra civitatem et extra, quia multa mala ex eorum obscœnis actibus civibus proveniebant. Quidam pauperes recepti ad pernoctandum extra mœnia civitatis, nocte surgentes, necato hospite et familia ejus perempta, ablatis rebus melioribus, recesserunt. Talia et huiusmodi similia in plerisque locis contigerunt.

Una mendica mulierem pauperem ad pernoctandum in Obora collegit in tugurio suo, quæ non habebat de substantia sua, nisi quinque frustella panis in sacculo, tegumentum vero corporis ejus duo ova valere non poterant, tamen hospita domus instinctu diaboli et famis nimicæ esurie impellente, ipsam dormientem in tempore noctis cum securi tanquam porcum mactando crimen homicidii perpetravit. Habebat etiam eadem hospita domus filium duodecim annorum, qui hujus criminis cooperante fomento hostis maligni cooperato extiterat. Sed quia divina providentia hujusmodi crimina non sinit inulta pertransire — erat quippe dies parasceve (Mart. 27) quo crimen tam horribile perpetratum est, quo etiam die toto fideles Christi pro devotione circumcucunt per ecclesias — fortuitisque casibus quædam mulieres in transitu suo viderunt funus ligatum fune et trahi in sarcophagum circa ecclesiam sancti Johannis, ubi eo tempore corpora humana humanabantur. Sed quia filius turpis nequissimæ matris corpus trahere non poterat, præfata mulieres cupientes pro nomine Christi officio exequiarum se immiscere, accesserunt ad funus, et auxilio suæ possibilitatis nitebantur coeptum opus effectui mancipare. Quædam vero ex eis discretioris animi aspiciens corpus sanguinolentum, mirabatur vehementer in animo suo revolvens, quia corpora humana naturali morte decedentia a sanguinis perfusione penitus sunt aliena. Prædictæ mulieres cum super hiis tractatu prolixiori separatim quid esset faciendum deliberarent, interim auctrix sceleris, mater pueri, qui corpus fune trahebat, fugæ præsidio mortem evasit, puer vero a dictis mulieribus detentus, judici traditur civitatis. Judex autem cognita veritate ex confessione pueri, per leges seculi ipsum suspendio deputavit.

Quædam femina, pulchris fructibus arborum exhibitis cuidam puero quatuor annorum bene vestito, sicut in ea ætate patres magis consueverunt diligere filios suos et vestire, fraudulenter pulchris sermonibus blandiendo deduxit eum in domum suam,

claudensque ostia domus oppressit eum, spoliatoque ipso corpus sepelivit, statimque sine moræ spatio cum vestibis pueri oppressi cucurrit ad forum ad vendenda vestimenta, sperans de malitia sua lucrum reportare, cum fraus et dolus vix vel nunquam alicui valeant patrocinium impertiri. Considerans itaque quidam maccellarius mulierem deferentem vestimenta in humeris, sicut mos est deferri vestes venales juxta consuetudinem fullonum, aggressus eam, coepit quærere ab ea, quanti pretii essent vestimenta. Erat enim vicinus ejus cujus filius peremptus erat, et cognitis vestibis duxit eam ad maccellariam suam, dicens se velle emere et incontinenti solvere; at illa secuta est eum. Venientes autem ad locum prædictum, maccellarius acceptis vestibis diligentius coepit intueri an filii vicini ipsius sint, sicut suspicabatur. Cumque plenius cognovisset, quæsivit ab ea ubi vestes accepisset. At illa respondit: « Domina quædam dedit mihi ad vendendum eas. » At ille: « Furtim sublatae sunt vestes; » et denegatis vestibis, suspendit eas in maccellaria sua supra perticam, et in prolixiori sermone, infra quem deferri possit negotium ei cujus interest, detinebat eam. Muliere vero jam ferventius certante pro restitutione vestimentorum, mox apparuerunt famuli, quærentes puerum, et cognitis vestibis detinuerunt feminam, et præsentaverunt patri cum vestibis pueri occisi. Pater, cognita veritate præsentavit judici, judex patibulo.

Femina quædam, sepulto viro suo et familia tota, sola filia superstite, ambæ miserabilem vitam ducebant, nutrimenta per eleemosynam conquirendo, jam tanquam semivivæ, quia multi pauperum toto die mendicando hostiatim, non dico buccellam panis vel morsellum, imo micam panis vel fragmentum poterant expetere, quo possent vitam miserabilem recreare. O si adessent siliquæ porcorum! Contigit quadam die post vacuos labores exhibitos pro eleemosyna circa noctem fatigatam matrem et esurientem intrare domum. Postmodum veniens filia pulsavit ad ostium, cupiens intrare hospitium, sicut consueverat singulis diebus. Mater prohibuit sibi introitum domus, dicens: « Ad quid venisti? Nonne jam in morte es tanquam mortua? Vultum corrugatum et palidum defers, morieris in tugurio, et non erit qui te efferat busto; » et non intromisit eam. Contigit itaque matrem ipsam eadem nocte mori, et filia in crastino veniens in foveam projecta matre, longo tempore supervixit.

Hiis temporibus præ nimia famis asperitate pater filio nullum remedium consolationis sciebat impendere, et e converso filius patri, mater filiaë notitiam non habebat, nec filia matris, frater fratri incognitus; subtrahabatur enim eis cognitio naturalis cognationis ex causa rerum carentiæ, et impletur illud propheticum: « Extraneus factus sum fratribus meis et peregrinus filius matris meæ (Psal. LXXVII, 4). » Et sic noscere propinquos sæviens subtraxit egestas.

Plerumque contigit contrarium dicente auctore :

*Forma, favor populi, fervor juvenilis opesque
Subripuere tibi noscere, quid sit homo ;*

et iterum :

*Bis duo sunt, quibus extollit se quis sine norma,
Lucis opum, proles generosa, scientia, forma.*

[COSMAS I, 3.] Apud veteres erant omnibus omnia communia, nec aliquis quod possidebat suum esse dicebat. Sed jam radice cupiditatis et avaritiæ pululante, et inedia famis impellente, frater fratrem videns nimia depressum egestate, et in articulo mortis constitutum, propter carentiam victualium, non dico alimenta tribuere, imo buccellam panis non verecundatur sibi denegare, cum sint una caro et idem sanguis, utpote palmes ex eodem stipite propagati; non attendebat Joannem dicentem : « Si quis habuerit substantiam mundi hujus, et viderit fratrem suum necessitatem patientem, et clauerit viscera sua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo? (I Joan. III, 17) » et iterum : « Omnis qui odit fratrem suum, homicida est, et omnis homicida non habet vitam in se manentem (I Joan. III, 15). » His ita dicetur : « Ite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est vobis ab initio seculi; hospes sui, et non collegistis me, esurivi, et non dedistis mihi manducare (Matth. xxv, 41). » Antiquitus toti orbi vitalis spiritus salubres auras ministrabat, quorum affluentia aeris perusti intemperiem permiscens semina temperabat, corporibus humanis sanitatem infundebat, et cujuslibet generis vel naturæ species fructificabat et ideo non immerite dicta sunt primitus aurea secula fuisse. Erant enim rudes et simplices homines, et inter eos mali nescia et adhuc astutiæ inexperta simplicitas, quæ nomen auri primis seculis præstitit, sed postmodum natura per metalla viliora degenerans, ferro secula postrema suæ improviditatis incuria foedavit; ideoque nostris temporibus pestem diram commerciis mortalium minando, anhelos ignes tulit torpentis frigoris venena, et in affligendum meare cogebant orbem, quia quo magis ad cultum rerum atque artium usus humanus processit, tanto facilius in animos serpsit æmulatio. Quæ primum bene incipiens, in invidiam latenter evadit natura instruente, et ex hac jam nascitur quidquid genus humanum post sequentibus seculis experitur.

Cumque pauperibus denegaretur ingressus domorum civitatis Pragensis, nec ad pernoctandum reciperebantur propter furti perpetraciones, quæ ab ipsis committebantur, jacebant in nocte in vicis et plateis, tanquam sues fimo involuti, qui eiciebatur in vicos de stabulis equorum, propter corporis nuditatem et frigoris asperitatem. Erat itaque tempus hyemale et aura frigidissima et continua; et ita tempore æstivali non nisi occasione famis moriebantur; tempore vero hyemali geminatum est malum, quia mors non per fenestram, sed per ostium irrepsit in orbem, inscia parcere humano generi;

A habebat quippe fortes comites, famem, nuditatem et frigoris asperitatem, quorum robur celeriter penetravit omnia confinia totius Bohemiæ, interemit majorem partem mortalium, et non erat qui sepeliret. Oh! ubi erant viri religiosi his temporibus? qui se alias fingunt eximie devotionis, qui ecclesiastica sacramenta in tantis periculis et afflictionibus, imo in hora mortis, vel ut apertius dicam, in morte ipsa constitutis saltem paucis exhibuissent, cum ad hoc deputati sint sacerdotes ex officio sui ordinis et constitutionibus sanctorum patrum. Quis pro his negligentis culpabilis existat, cum tot millia hominum sine sacramentis ecclesiasticis decesserint, disputandum est, determinandum vero cum venerit filius hominis in sua majestate.

B Congregati sunt itaque omnes consules et majores civitatis, et diutius habito consilio super his, quid esset faciendum ad purgandam hujusmodi turpitudinem, tandem de consilio et voluntate communi decreverunt convenire operarios ad effodienda sepulchra maxima, in quibus multa corpora humana possent collocari, quorum profunditas erat trium lastrorum, latitudo ab omni parte decem cubitorum, et quodlibet sepulchrum capiebat corpora mille vel paulo magis vel minus. Hæc sepulchra horrenda præ sui magnitudine erant octo: unum apud Sanctum Petrum in vico Theutonicorum, in quo projecta sæt 2000 corporum, apud ecclesiam sancti Lazari inter leprosos duo fossata, apud ecclesiam sancti Johannis in piscina duo sepulchra, in Psarz duo sepulchra, apud ecclesiam sancti Johannis in Obora unum. Hæc omnia sepulchra repleta sunt corporibus humanis in spatio sex mensium. Diebus vero vernalibus, cum jam terra resoluta fuisset, brumalibus recedentibus auris, sepeliebantur funera in insulis arenosis et campis ante mœnia civitatis. Erant etiam ad officium sepulturæ deputati aliquot viri, qui laboribus insudantes toto die vix poterant deferre ad sepulchra omnia corpora, quæ occubuerant ipso die ante solis occasum. Sed quia ex alia parte pontis civitas antiqua populosior est, in curruum vectura trahebantur corpora ad humandum. Et si in una civitate tot millia hominum in brevi spatio scribantur decessisse, quot millia hominum per totum regnum Bohemiæ respectu unius civitatis computabantur cecidisse, cum nec tricesima pars totius regni Bohemiæ sola civitas Pragensis esse comprobetur? Et sic indubitanter fertur per totum regnum major pars hominum occubuisse. Multi etiam agonizantes dicebant : « O si nati non fuisset, nec oculus cujusquam nos vidisset! O utinam translati fuisset de utero matris ad tumulum, saltem manus propinquorum officio interessent sepulturæ; quia

Dulcius ossa cubant manibus tumulata suorum.

Melius enim erat nos bene mori, quam male vivere, cum et auctoritas dicat :

Non bene pensantur læti dispendia luctus,

Plus moritur vivens, quam valet esse miser. »

Quidam homines miserrimi et infelices, egestate

nimia depressi, naturam corporis sui fovere nutritis consuetis non valentes, devorabant cadavera jumentorum, pecorum et quorumlibet animalium, mortuorum canum. Imo etiam — quod horribile est auditui et nefandum, tamen quia auditui multorum insonuit, sub silentio transire non possumus — quod quidam more canum latrantium homines perimendo in hujus miseræ naufragio pro sustentaculo corporis devorabant. Quidam autem suspensos patibulo nocte furtim ablatos tempore quadragesimali non deserentes, timore Dei avulso, comedere non formidabant, hominum abjecto pudore. Præterea eodem anno contigit in villa dicta Horaz, spectante ad ecclesiam Saczsensem, etenim quædam filia omni pietate deposita, et immemor maternæ dilectionis, matrem suam incisam in partes decoquens manducavit.

Et quia hæc tempestate multa mala efflaxerunt in Bohemos, et qualiter diversarum pœnarum aculeis sint stimulati, ut patuit in præmissis procurante Saxonum industria, sed ne videamur digredi a tramite veritatis ipsam palliando, ut verius dicamus, Saxonum malitia principaliter et dolo procurante, ut autem appareant lucidius acta fraudum et dolo sitatum, ipsorum originem describendo circa opera ipsorum in apertum producemus. [ERREHARD.] Etenim super origine gentis Saxonum varia opinio est, aliis æstimantibus de Danis Northmannisque originem duxisse, alii vero, quibus et Græci dicuntur consentire, eos reliquias Macedonici exercitus, qui secutus magnum Alexandrum post mortem ipsius per totum orbem sit dispersus. Invenimus etiam in scriptis cujusdam historiographi, quod antiquitate tradente ab Anglis, Britannicæ incolis, sint egressi, et per oceanum navigantes, Germanicæ littoribus studio et necessitate quærendarum sedium ²⁸³ sint appulsi in loco qui vocatur Hathuloga, et tempore quo Theodoricus rex Francorum contra Irminfridum ducem Thuringorum dimicans, terram eorum crudeliter ferro vastavit et igni. Cumque primum terræ applicuissent, incolæ ipsius terræ qui Thuringi dicuntur adventum eorum graviter ferentes, arma contra eos moverunt. Saxones vero acriter resistentes portum obtinuerunt. Diu denique inter se dimicantibus, et multis hinc inter se cadentibus, tandem utrisque placuit de pace tractare, initumque est fœdus eo pacto, quo haberent Saxones vendendi emendique copiam, cæterum ab agris, a cæde hominum atque rapinis abstinerent. Stetitque idem fœdus inviolabile multis diebus. Cumque Saxonibus jam defecisset pecunia, quod emerent aut venderent non habentes, inutilem sibi pacem esse arbitrati sunt. Ea igitur tempestate contigit adolescentem quemdam egredi de navibus oneratum multo auro, torque aurea, simulque armillis aureis. Cui obvius quidam Thuringorum: « Quid sibi vult, inquit, tam ingens aurum circa

A tuum famelicum collum? Emptorem, inquit, quero, ad nihil aliud istud aurum gero, qui enim fame premor, quid auro delector? » At illo qualitatem quantitatemque pretii interrogante ait: « Nullum mihi discrimen est in pretio, quidquid dederis gratum habeo. » Subridens Thuringus ait: « Quid si de pulvere isto sinum tibi implebo? » Erat autem in eodem loco congesta humus plurima. Saxo nihil cunctatus aperit sinum, et accipit humum, illico Thuringo tradens aurum, et lætus uterque ad suos abiit. Thuringi Thuringum laudibus ad cælum tollunt, qui nobili fraude Saxonem decepit, fortunatumque cum inter omnes mortales fuisse dixerunt, qui vili pretio tam ingens aurum possederit. Interea Saxo privatus auro, oneratus vero multa humo appropriat navibus. Sociis igitur ei occurrentibus et quid ageret amirantibus, alii amicorum eum irridere cœperunt, alii arguere, omnes pariter eum amentem crediderunt. At ille postulato silentio: « Sequimini me, inquit, optimi Saxones, et meam vobis amentiam probabitur utilem. » At illi licet dubii, sequuntur tamen; ille autem sumpta humo per vicinos agros quam subtilius potuit, dispersit, et castrorum loca occupavit. Ut autem viderunt Thuringi a Saxonibus castra occupari, intolerabilis ei est res visa, et missis legatis conquesti sunt de fœdere violato et rupto pacto ex parte Saxonum. Saxones responderunt se hactenus fœdus inviolabiliter servasse, terram vero proprio auro comparatam cum pace velle obtinere, aut certe armis defendere. His auditis incolæ Thuringicæ aurum Saxonicum maledicunt, et quem paulo ante felicem prædicabant, auctorem perditionis suæ atque regionis fatebantur. Ita deinde accensi cæco Marte, sine ordine et sine consilio irruunt in castra. Saxones vero parati hostes excipiunt sternuntque, et rebus prospere gestis, proxima circumcirca loca jure belli obtinent. Diu itaque cum ab alterutris pugnatum foret, et Thuringi a Saxonibus se superatos viderent, per internuncios pacificari cum eis quærent, eosque in terra quam acceperunt sedere concedunt. Hæc ideo inseruimus, ut prudens lector agnoscat, quanta perfidia, dolo, fraudeque usi sint. Ignorantes Deum creatorem cœli et terræ, maris et in hiis degentium, coluerunt eos qui natura non erant dii maximeque Mercurium, cui certis diebus humanis quoque hostiis litabant. Deos suos neque templis includere, neque ullæ humanæ speciei assimilare pro magnitudine et dignitate divinitatis licitum arbitrati sunt, lucos ac nemora consecrantes deorumque nominibus appellantes, secretum illud sola reverentia contemplabant. Auspicia et sortes quam maxime observabant, quarum sortium consuetudo simplex erat. Virgam frui feræ arbori decisam in surculos amputabant, eosque notis quibusdam discretos super candidam vestem temere ac fortuito

VARIE LECTIONES.

²⁸³ sed vi 2.

spargebant. Mox, si publica consultatio fuit, sacerdos populi, si privata, ipse paterfamilias precatus deos cœlumque suspiciens ter singulos tulit, sublatisque secundum impressam antea notam²⁸⁴, si permissum est, eventuum adhuc fides exigebatur. Avium voces volatusque interrogare proprium gentis illius erat, equorum quoque præsentia ac motus experiri, hinnitus hæc fremitus observare, nec illi auspicio major²⁸⁵ fides adhibebatur, non solum apud plebem sed etiam apud proceres. Erat et alia observatio auspiorum, quo solebant eventus gravium explere bellorum; ejus scilicet gentis, cum qua bellandum fuit, captivum quoque modo interceptum; cum electo popularium suorum patriis quoque armis committere, et victoria hujus vel illius in providentia habere. Frondosis arboribus fontibusque venerationem exhibebant. Truncum quoque ligni non parvæ magnitudinis in altum erectum sub divo colebant, patria cum lingua Irminsul appellantes, quod latine dicitur universalis columna, quasi sustinens omnia. Quomodo autem certis diebus, cum aut luna inchoatur aut impletur, agendis rebus auspiciatissimum initium crediderunt, et alia innumerabilia vanarum superstitionum genera, quibus impliciti tenebantur, observaverunt, hæc ideo scripto commendavimus, quo prudens lector agnoscat, a quantis errorum tenebris per Dei gratiam sunt liberati, qui erant cultui dæmonum dediti veræque religioni contrarii, neque divina neque humana jura illicitum vel inhonestum transgredi putantes. Quotiescunque ab aliquo rege superati sunt, eidem supplices sese dederunt, imperata facturos polliciti sunt, obsides qui imperabantur absque dilatione dederunt, legatos, qui mittebantur, susceperunt. Quandoque ita domiti et emolliti fuerunt, ut etiam cultum dæmonum dimittere et christianæ religioni se subdere per omnia promitterent; sed sicut ad hæc facienda aliquoties proni, sic ad eadem pervertenda semper fuere præcipites.

Anno Domini 1283, 7 Kal. Januarii, hoc est in die beati Stephani, contigit quod raro contingere solet. Apparuit iris miræ pulchritudinis, quæ circumdabat totam civitatem Pragensem, extendens finem unum ultra muros civitatis versus meridiem, alterum super flumen Waltavæ ab alia parte civitatis versus aquilonalem plagam, per quam quidam Judæorum, quædam etiam femine christianorum eventum futurum bonæ fortunæ toti regno Bohemiæ fato præstigiis prædixerunt, asserentes ut quemadmodum iris opponens se ymbribus tempestatum turbines restringit, sic Domino Deo gubernatore totius orbis concedente, incolas regni Bohemiæ a pressuris et variis passionibus conservabit. Sicut et in alio signo, videlicet in stella quæ visa est Nonas Aprilis super

A cornu lunæ lucidissimo splendens fulgore, quia sapientes et literati viri adventum sui principis et hæredis regni Bohemici Wenceslai, qui morabatur apud Ottonem marchionem Bramburiensem, tutorem suum, prædixerunt. Cui adveniendi 9 Kal. Junii occurrerunt barones cæterique milites ad plura milliaria. Clerici vero totius civitatis cum populo occurrentes ei, processionibus susceperunt eum honorifice ante valvas castri decantantes: « Advenisti desiderabilis, » cum aliis hymnis et canticis, populo etiam, decantante: « Hospodin promiluy ny; » cui processioni interfuit Thobias episcopus cum canonicis ecclesiæ suæ, et cæteri claustrales conventus, Brzewnoviensis, Strahoviensis, prædicatores, fratres minores, et omnium ecclesiarum rectores, seculares viri et femine, cæterique omnium operum artifices.

Idem marchio Bramburiensis finito officio tutelæ, cum deberet secundum normam legalem reddere rationem de administratione sui officii, ut tradunt leges imperiales in instituta de Atiliano tutore, ubi dicitur (Just. instit. 1, 20, 7): « Cum tutores pupillorum pupillarumve negotia gerunt, post elapsam terminum tutelæ iudicio rationes reddunt. » Idem marchio, dudum accepta pecunia 15000 marcarum argenti de collecta generali, adhuc stimulo cupiditatis accensus, pudore hominum abjecto, exegit a duce Bohemorum 20000 marcarum argenti pro absolute sua tuitionis, non attendens, quod in eisdem legibus promulgatum esse reperitur, quod non solum tutores vel curatores pupillis vel adultis cæterisque personis ex administratione teneantur, sed etiam in eos qui satisfactiones accipiunt subsidiariam actionem esse ipsis pupillis, quæ ad ultimum eis præsidium possit afferre. Detinuit etiam idem marchio pro eadem summa pecuniæ ratione pignoris munitiones firmissimas, videlicet Dieczin, Ustie (422), Pontem, Ronow (423), Bezdziezicæ castrum, cum civitatibus, donec prædictæ pecuniæ summa solveretur ex integro. Eodem anno ver totum siccum fuit. Hoc etiam anno 4 Idus Maii frigus vineas et fructus arborum ita enormiter læsit, quod penitus nullos fructus protulerunt; læsit etiam segetes frumenti hyemales et æstivales per totam Bohemiam tritici, siliginis, ordeï, pisæ cæterorumque seminum, ita quod in plurimis locis defalcate sunt propter suam infructuositatem, quia nutrimenta parva vel nulla humanis usibus conferre videbantur. Eodem anno consecrata est ecclesia sancti Nicolai in suburbio Pragensi a venerabili patre et domino Thobia, Dei gratia Pragensi episcopo, 2 Idus Januarii, in qua consecratione quidam contractus erectus est meritis et precibus sancti Nicolai. Eodem anno 18 Kal. Februarii stillicidia sanguinis manaverunt

VARIE LECTIONES.

²⁸⁴ norat 2. *festinante calamo descripsit; desunt nonnulla verba.* ²⁸⁵ correctum ab eadem manu minor.

NOTÆ.

(422) Aussig.

(423) Ronnow in circulo Czaslaviensi.

e pede crucifixi, locati circa tumbam sanctæ Lud-
vike in ecclesia beati Georgii, et super hiis, quæ
ontigerunt et altera vice, viri fide digni testimo-
nium perhibent dicentes se talia vidisse.

Nec prætermittendum puto, cum sit memoria
omnemendabili dignum, quod dominus Thobias, Dei
gratia Pragensis episcopus, licet ex officio sui regi-
minis teneatur omnes ecclesias suæ diocesis fovere,
tamen ecclesiam Pragensem, cujus sponsus et do-
minus est, speciali dilectione confovendo, providit
ei in ornatibus pretiosis et libris ecclesiasticis ad
honorem et laudem divini cultus, nec non et beato-
rum martyrum Viti, Wenceslai atque Adalberti.
Quarum rerum collatio talis est: Casula, dalmatica et
subtile (424) de axamito (425) albo cum limbis (426)
magnis, item contulit alium apparatus nigrum
cum auro textum, item pallam altaris de albo bal-
kino, farratum de ruffo cendato (427), item aliam
pallam, in qua est leo et aquila de plumario ope-
re (428), item tria mensalia altaris cum latis præ-
textis, item strifeum axamitum, qui ponitur in para-
sceve sub reliquias, et quartum mensale longum,
quod etiam ponitur sub reliquias. Contulit etiam
missale magnum cum omnibus epistolis et evange-
liis, tam ferialibus quam festivis, cum cantu per
musicam scriptis, cum graduali et sequentiis, item
nocturnale magnum cum rubricis et cantu in ipso
per musicam annotato per totum antifonarium.
Contulit etiam breviarium de magna litera juxta
cursum Pragensem, ecclesiæ modo et consuetudine
antiqua conservata. Talis quippe provisor dicitur
utroque pede calciatus esse, qui non tantum sibi,
sed ecclesiæ suæ judicatur competenter providisse.
Præcavit quippe de suspitione auctoritatis illius,
quæ dicit: « Quicumque percepto principatus officio
perfrui seculariter cœperit, libenter obliviscitur
quicquid religiose cogitavit. »

Quia (429) multorum hominum animos turbat
solicitatio de investiganda serie et descensione
propaginis ducum ac regum regni Bohemici, qua-
liter primo duce Prziemysl usque ad hæc tempora,
quot fuerint, et quis cui in ducatu successerit, ubi
etiam regiæ majestatis dignitas exordium sumpserit,
obmissa prolixitate verborum, quæ sapientibus dis-
plicere, nonnullis etiam et fastidium generare con-
suevit, prout compendiosius potero, nitar explicare,
ea tamen emendatione relicta, ut, ubicunque in hiis
scriptis lectori nodus dubietatis occurrerit, ad de-
pellendum errorem recurrat superius ad scripta, ibi
enim plenius inveniet annotata.

[COSMAS I, 2.] In divisione orbis secundum geome-
tricos Asia sub suo nomine dimidium mundi obtinet,
et dimidium Africa et Europa. In Europa sita Ger-
mania, cujus in partibus versus aquilonalem plagam

A invenitur locata esse Bohemia, quam fertur introisse
homo nomine Bohemus cum paucis animabus, a quo
tota terra vocata est Bohemia. Hic homo Bohemus
circa montem Rzip inter duos fluvios, scilicet Oham
et Wltavam primas posuit sedes. [I, 3.] Postmodum
labentibus temporibus vir quidam nomine Crochko
inter ipsos oriundus extitit, ad quem tam de pro-
priis tribubus quam etiam ex tota plebe omnes ad
dirimenda judicia confluebant. Hic vir carens virili
prole, genuit tamen tres filias phitonissas, quarum
prima Kasy, secunda Telka, tertia Liubussie sunt
nuncupatae. [I, 4.] Hæc Liubussie, licet fuisset natu-
minor, sed prudentia multo major emicuit. Hanc
sibi omnis populus, commune consilium iniens, post
decesum patris ejus præfecit judicem. Orta est
autem eidem temporibus in populo discordia non
modica, et deferentibus querelis ad dominam et
petentibus ut citius sententias diffinitivas pronun-
ciaret, fertur respondisse: « Ad dirimenda judicia
cognitio causarum necessaria est, nam sine cog-
nitione multotiens justi damnarentur. » Et non poterat
in continenti petitionibus eorum satisfacere. Tunc
populus sprexit dominam suam et judicia ejus, di-
cens, quamlibet feminam magis virilibus amplexibus
aptam, quam dictare militibus jura. Ad hæc Libus-
sie cernens a populo tantam illatam contumeliam,
femineo pudore celans ac pallians injuriam ait
[I, 5.]: « Si digna non sum præesse vobis, ite et eli-
gite vobis dominum, et quem elegeritis, erit dux
vester et mihi maritus. » [I, 6.] Et continuo dans eis
indumenta regalia, nominans villam nomine Sta-
diez, quæ sita est circa fluvium Belina, misit eos,
dans eis et equum suum, cui equo cognita erat via
quæ perduxit eos usque ad præfatam villam, dicens-
que ad eos [I, 5.]: « Invenietis hominem circa villam
nominatam nomine Prziemysl in agro arantem va-
riis bobus, ipsumque adducite, et erit vester dux et
mihi maritus. » [I, 6.] Qui pergentes compleverunt
omnia juxta mandatum dominæ suæ. [I, 7.] Hic vir,
qui vere ex virtutis merito dicendus est vir, qui
omnia jura excogitavit et dictavit, quibus hæc terra
utitur et regitur, hic est primus dux Bohemiæ.

Primus dux Prziemysl.

H. Nezamysl.

HI. Mnata.

IV. Vogin.

V. Unislaw.

VI. Crezomysl.

VII. Neklan.

VIII. Hostivit.

IX. Borziwoy, primus christianus, baptizatus est
a Metudio episcopo Moraviensi anno dominicæ incar-
nationis 894 (430).

. Spitigneu.

XI. Vratistaw.

NOTÆ.

(424) Vestis subdiaconorum.

(425) l. q. exametum, germanice *Sammt*.

(426) Fimbriis.

(427) l. e. pannus sericus erat subsutus.

(428) Acu erat pictum opus.

(429) Epilogus interpolatoris.

(430) Cosm. I, 10.

XII. Wenceslaus sanctus, fraterna fraude marty- A
rizatus 4 Kal. Octobris (431).

XIII. Boleslaus ferus, fratricida.

XIV. Boleslaus pius, creator episcopatus Pra-
gensis (452).

XV. Boleslaus mitis.

XVI. Wladiwoy.

XVII. Jaromir (433).

XVIII. Odalricus.

XIX. Brzeczislaus.

XX. Spitigneus, fundator ecclesiae Pragensis.

XXI. Wratislaus dux et primus rex Bohemiae.

XXII. Conradus dux.

XXIII. Brzeczislaus dux.

XXIV. Borziwoy dux.

XXV. Swatoplik dux.

XXVI. Wladislaus dux.

XXVII. Sobieslaus dux.

XXVIII. Vadislaus dux et secundus rex Bohemiae,
fundator Strahoviensis ecclesiae.

XXIX. Fridricus dux.

XXX. Sobieslaus dux.

XXXI. Conradus dux.

XXXII. Henricus dux et episcopus.

XXXIII. Wladislaus dux.

XXXIV. Prziemysl dux et tertius rex Boemiae
qui et Otakarus dictus est.

XXXV. Wenceslaus rex.

XXXVI. Prziemysl rex.

XXXVII. Wenceslaus rex ²⁸⁶.

Et quia numerum ducum ac regum et ordinem
breuiter hoc loco descripsimus, dignum duximus, ut
numerum annorum et distantiam temporum inter
ipsum describamus. A primo igitur duce christiano-
rum Borziwoy usque ad Wratislaum, primum in
regem Bohemiae, leguntur successive fuisse 12 duces,
B infra quod tempus computantur lustra 40. A Wra-
tislao primo rege usque ad Vadislaum secundum
regem fuerunt duces sex, infra quorum tempora
subputavi. ²⁸⁷.

Cronica finitur, qui mortuus est sepelitur.

VARIAE LECTIONES.

²⁸⁶ ex margine vetustioris codicis textui inserta sunt sequentia : Anno Domini 1520, obiit Wilhelmus Lepus, fidelissimus regum Bohemorum et gentis tutor Bohemicae. ²⁸⁷ Ultima verba desunt.

NOTAE.

(431) Cosm. I, 17.

(452) Cfr. Cosm. I, 21.

(453) Hi duces apud Cosmam desiderantur.

CIRCA ANNUM MCXXV

ALBERICUS AQUENSIS

NOTITIA

(FABRIC. *Biblioth. med. et in., Lat., tom. I*).

Albertus, sive Albericus, Aquensis in Gallia Ecclesiae custos, scripsit, ex fide eorum qui praesentes interfuerunt (1), Historiam accuratam Hierosolymitanae expeditionis, sive *De passagio Godefredi de Bullione et aliorum principum* usque ad annum secundum Balduini II, sive ab anno C. 1095 ad 1121 libris XII, qui, sine nomine auctoris primum editi, cum chronologia Henrici Meibomii a Reinero Reineccio, Helmstadii 1584, 4, sub titulo : *Chronici Hierosolymitani de bello sacro*. Deinde auctori suo restituti, in Jacobi Bongarsii *Gesta Dei per Francos*, tom. I, p. 184-518, Hanov. 1611, fol. Nomen auctoris primum prodidit David Hoeschellius praefat. ad Annae Comnenae Alexiadem scripta an. 1610.

(1) Vide libri I cap. 1, 24, 25; libri II cap. 33; libri III cap. 2, 65; libri IV cap. 53, 55; libri VI cap. 24, 50; et libri VIII cap. 21.